

LINGUA ET VITA

**vedecký časopis
pre výskum jazykov a interkultúrnej komunikácie**

**Fakulty aplikovaných jazykov
Ekonomickej univerzity v Bratislave**

Lingua et vita 3/2013

Redakčná rada

Šéfredaktorka časopisu: Doc. PhDr. Daniela Breveníková, CSc., mim. prof.

Výkonný redaktor: PhDr. Roman Kvapil, PhD.

Členovia redakčnej rady: Prof. PhDr. Lívia Adamcová, PhD.
Prof. PhDr. Štefan Povchanič, PhD.
Doc. PhDr. Jana Lenghardtová, CSc.
Doc. PhDr. Helena Šajgalíková, CSc.
Doc. PhDr. Ladislav Lapšanský, PhD.
Doc. Mgr. Katarína Seresová, PhD.
PhDr. Katarína Strelková, PhD.
Mgr. Milada Pauleová
Dipl. Slaw. Heike Kuban

Recenzenti: Prof. PhDr. Lívia Adamcová, PhD.
Doc. PhDr. Daniela Breveníková, CSc., mim. prof.
PhDr. Roman Sehnal, PhD.
Mgr. Marek Tomášik, PhD.
PhDr. Roman Kvapil, PhD.
Mgr. Milada Pauleová

Grafická úprava a zlom: PhDr. Roman Kvapil, PhD.

Vydavateľ: Vydavateľstvo EKONÓM, jún 2013

ISSN 1338-6743

Za pravopisnú, gramatickú, lexikálnu a štylistickú stránku uverejnených príspevkov zodpovedajú autori príspevkov.

OBSAH

Úvod	5
------	---

JAZYK, KOMUNIKÁCIA KULTÚRA

<i>Prof. PhDr. Livia Adamcová, PhD.</i> Lautmodifikationen im Deutschen	7
--	---

<i>Mgr. Beáta Biliková, PhD.</i> Postmodern condition of the satanic verses	15
--	----

<i>Mgr. Irina Dulebová, PhD., Mgr. Michaela Dziváková, PhD.</i> Разработка проблематики ассоциативных полей в российской лингвистике	21
--	----

<i>Mgr. Róbert Horňák, PhD.</i> Analytické prvky v ruskej termín tvorbe	30
--	----

<i>PaedDr. Zuzana Hrdličková</i> Text readability and simplification of complex texts	36
--	----

<i>Dr. Tiziano Vita</i> Aspetti sociali dell'immigrazione in Italia	44
--	----

DIDAKTIKA A METODIKA VYUČOVACÍCH A CUDZÍCH JAZYKOV

<i>PhDr. Katarína Strelková, PhD.</i> Výučba vnímania reči s porozumením v podmienkach nefilologickej vysokej školy	50
---	----

<i>PhDr. Zdenka Kanisová, CSc.</i> Používanie anglicizmov vo výučbe všeobecného a odborného ekonomického jazyka	54
---	----

RECENZIE

<i>Prof. PhDr. Livia Adamcová, PhD.</i> KÁŇA, T.: Wortbildung. Umriss der Theorie mit Übungen	66
--	----

<i>PhDr. Elena Smoleňová, PhD.</i> SEHNAL, R.: Praktická lexikológia talianskeho jazyka	69
--	----

SPRÁVY

<i>Doc. PhDr. Daniela Breveníková, PhD.</i> Medzinárodná vedecká konferencia Cudzie jazyky v premenách času III.	71
<i>Mgr. Mónica Sánchez Presa, PhD.</i> Foro Miradas de la España actual	82
<i>Mag. Phil. Philipp Luis Strobl</i> Vortragsreihe Landeskunde an der FMV – ein Erfahrungsbericht	85
<i>Doc. PhDr. Helena Šajgalíková, PhD.</i> Okrúhly stôl pri príležitosti 10. výročia založenia UNICert®LUCE	87

Slovo na úvod

*Preto čujte, Slovania, toto:
Dar tento je naozaj od Boha daný,
dar boží je darom spravodlivým,
dar boží dušiam, nikdy nehynúci,
tým dušiam, ktoré ho príjmu.
Matúš s Markom, Lukášom a Jánom
učia všetok ľud a vravia:
Všetci, čo spanilosť svojich duší
vidíte, lebo túžite sa radovať ...*

*Bo svätý Pavol učiteľ nám hovorí,
keď najprv k Bohu prosbu svoju predniesol:
Chcem radšej iba päť slovo povedať,
rozumom prostým chcem tých päť slovo vyriechnuť,
aby aj bratia všetko porozumeli,
než nezrozumiteľných slovo riečiť tisíce.*

*Ved' ústa, ktoré necítia sladkosti,
činia človeka kamenným.
Najmä však duša bez kníh
v ľuďoch mŕtvou sa javí.
Bratia, to všetko sme my uvážili,
i povieme vám radu výbornú,
ktorá všetkých ľudí zbaví
života zvieracieho a smilného,
aby ste majúc myseľ nerozumnú
a čujúc slovo v cudzom jazyku,
nevnímali ho len sťa hlas zvonca medeného.*

Nechali sme sa uniesť nesmrteľnými myšlienkami jednej úžasnej básnickej skladby, ktorá je známa azda každému, nielen Slovanovi. Ide o Proglas. Proglas predstavuje otcovský príhovor Konštantína k Slovanom, pre ktorých preložil Božie slovo do ich rodného jazyka. Slovo ako boží dar, či dar od Boha daný je spasením národa. Taký dar má neuveriteľnú silu stmelujúcu nielen ľudí do jedného zväzku, ba duše večne veľavravné, prebrázdnené, hlbavé a nepoznané. Duše nevzdelané a neslobodné. Keď zatrpknutosť a hluchosť zastierajú realitu, ťažko prijímať novoty. A začarovaný kruh je na mieste. Priestor pre nespravodlivosť a utláčanie je potom neohraničený. On nehraničí s ničím, len pomaly ukrajuje z toho, čo ešte v človeku ľudským možno nazývať. Slovo dokáže nakŕmiť hladné ľudské duše, posilňuje um a srdce, ale ako uvádza Miroslav Válek vo svojej básnickej skladbe Slovo, slovo je zamat a je meč. Je to práve ono, čo môže z rôznych príčin vyvolať neporozumenie medzi národmi, ba čo viac –

vyvolať besnenie ľudského ega. A vtedy ide o všetko – o bytie a nebytie, o budúcnosť ľudstva.

Proglas je nadšenou obhajobou práva každého národa prijímať Božie slovo v rodnom jazyku. A tu nemožno poprieť fakt, že demokratické princípy mali svoje korene práve v požiadavke nastoliť zrozumiteľný jazyk národu, ktorému z genetických príčin nemohla byť zrozumiteľná latinčina, gréčtina či hebrejčina. Prijímanie kresťanstva len v určených – preferovaných jazykových kódach sa nezakladá na slobode, voľnosti a práve. Ak je totiž Boh podľa teórie panteizmu všadeprítomný, teda rozpriestranený, myšlienky kresťanstva a všetkého, čo s ním súvisí, i myšlienky samotnej Biblie, majú byť sprístupnené každému.

5. júla 2013 bude Slovenská republika oslavovať okrúhle 1150. výročie príchodu učeníkov Cyrila a Metoda na naše územie. Ich pôsobením naši predkovia vstúpili do európskych dejín, do vtedajšieho sveta svojou písomnou kultúrou, právnym poriadkom, predovšetkým však etickými normami kresťanstva. Svojou múdrosťou predišli storočia, keď osvojovanie evanjelia prijímali autenticky vo svojej rodnej reči. Z iniciatívy prezidenta Slovenskej republiky Ivana Gašparoviča dňa 4. júna 2012 sa uskutočnilo stretnutie prezidenta republiky s predstaviteľmi vlády, cirkví, samosprávy a Matice slovenskej. Predmetom stretnutia bola porada o organizačnom, vecnom, obsahovom, protokolárnom a liturgickom zabezpečení celoštátnych osláv 1150. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda na naše územie, ktoré by sa budú konať pod záštitou prezidenta Slovenskej republiky.

Fakulta aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave predkladá širšej odbornej verejnosti tretie číslo časopisu *Lingua et vita* v rámci druhého ročníka časopisu, čo vidieť aj v odlíšení farebnej variácie jeho obálky. Odráža sa v ňom nielen vedecký a výskumný život na fakulte od jeho posledného vydania, ale aj aktivita niekoľkých významných vedeckých podujatí, o ktorých sa podrobne informuje v rubrike správ. Sme presvedčení, že aj toto číslo sa stane vhodným inšpiračným zdrojom na ďalšie vedecké a výskumné bádanie odborníkov v danej oblasti, ale aj širšej odbornej verejnosti, ktorá vidí paralely a medzipredmetové vzťahy rôznych odborov ľudskej činnosti s jazykom, kultúrou, interkultúrnou komunikáciou, didaktikou, metodikou a translatológiou. Nech v zmysle úvah Konštantína sa aj náš časopis stane prameňom múdrosti, vzdelanosti a zrozumiteľnosti.

PhDr. Roman Kvapil, PhD.
výkonný redaktor

LAUTMODIFIKATIONEN IM DEUTSCHEN

Lívia Adamcová

Abstrakt

Súčasná nemčina pozná niekoľko druhov hláskových asimilácií, ktoré sú odlišné od slovenčiny. V príspevku definujeme tento pojem a popisujeme súčasnú problematiku tohto pojmu. Osobitosťou tohto problému je, že výraznou mierou ovplyvňuje priebeh i úspech komunikácie v cudzom jazyku.

Kľúčové slová: asimilácia, disimilácia, koartikulácia, reč, artikulácia

Abstract

Das heutige Deutsch kennt mehrere Arten der Lautmodifikationen, die im vorliegenden Artikel näher beschrieben werden. Zuerst werden die Charakteristika der deutschen Artikulation erörtert, dann die einzelnen Assimilationsarten des Deutschen näher analysiert. Sie beeinflussen bekanntlich erheblich den Verlauf der Kommunikation.

Schlüsselwörter: die Assimilation, die Dissimilation, die Koartikulation, die Rede, die Artikulation

Einleitung

Im Redestrom werden die Einzellaute nach bestimmten phonetischen Gesetzen mehr oder weniger modifiziert und einander angeglichen. In diesem Prozess können im Deutschen Laute elidieren, reduziert werden, ineinandergreifen oder sich auf eine andere Art beeinflussen. Folgende phonetische Erscheinungen können dabei entstehen: Assimilation, Koartikulation, Dissimilation, Reduktion, Elision. Der folgende Beitrag befasst sich hauptsächlich mit der Assimilation im Deutschen.

Die Artikulation deutscher Laute

Die einzelnen Laute einer Sprache stellen noch keine fließende zusammenhängende Rede dar. Das Sprechen ist ein komplizierter kontinuierlicher Gestaltungsprozess, in dem die Laute miteinander verbunden werden, einander beeinflussen, einander angeglichen werden.

Die Artikulation der deutschen Standardaussprache ist sehr kräftig. Die Artikulationsorgane verharren bei der Bildung der gespannten geschlossenen Vokale während der ganzen Artikulationsdauer mehr oder weniger konstant in ihrer Lage. Die Artikulation bleibt dermaßen stabil und kräftig, dass die Nachbarkonsonanten stark beeinflusst werden können.

Da die deutschen Vokale eine silbenbildende Funktion ausüben, sind sie akustisch selbständiger als die Konsonanten. Das ist ein Grund dafür, dass die Vokale der Lautbeeinflussung weniger ausgesetzt sind. Eine Ausnahme bilden das reduzierte [ə] und das vokalisierte [e], deren Aussprache von den benachbarten Lauten beeinflusst wird.

Die Lautbeeinflussung wird durch die Gesetzmäßigkeiten des Zusammenwirkens der stimbildenden und artikulierenden Organe bedingt. Für die im Verlauf der zusammenhängenden Rede entstehenden Lautfolgen – Lautverbindungen – sind alle Artikulationsbewegungen charakteristisch, die für den lautsprachlichen Produktionsprozess notwendig sind. Das betrifft unter anderem die Besonderheiten der artikulatorischen Bewegungen beim Übergang von einem Laut zu einem anderen.

Bekanntlich sind die Übergangsphasen eines Lautes der Anglitt und der Abglitt der Artikulation. Die Mittelphase charakterisiert den Laut. Was die isolierten Phoneme anbelangt, so kann man auf Grund von bestimmten linguistischen Kriterien von ihrer Gleichheit oder ihrer Unterschiedlichkeit sprechen. Das Problem der Aufstellung dieser Kriterien für die Laute im Sprechprozess ist aber bei weitem noch nicht gelöst. Im Sprechprozess kommt es oft dazu, dass nicht nur die Übergangsphasen, sondern auch die Mittelphase des Lautes eine „verschwommene“ akustische Charakteristik aufweist. Die Formantenstruktur des Vokals z. B. kann bedeutenden temporalen Veränderungen unterliegen, weil die Charakteristik der Übergangsphase dieses Vokals mit der der Mittelphase manchmal zusammenfällt. Bei der Reduktion eines Vokals kann die Mittelphase überhaupt fehlen. Das geschieht oft in der beschleunigten Rede. Die Dauer des Vokals verkürzt sich und seine Formantenfrequenzen ändern sich im Laufe der Lautfolge Konsonant - Vokal - Konsonant - unter dem Einfluss des vorangehenden Konsonanten einerseits und des nachfolgenden Konsonanten andererseits.

Psycho-physiologische Grundlagen der Lautmodifikationen im Redefluss

Die Lautmodifikationen entstehen durch physische Gesetzmäßigkeiten der Vorgänge und Muskelbewegungen, durch unterschiedliche Muskelspannung und entsprechende Intensität, die verschiedene Veränderungen in der gewohnten Lautung hervorrufen. Muskelspannung und Intensität der Sprechstimme werden automatisch synchronisiert: Starke Muskelspannung ist mit starker Intensität, schwache Muskelspannung mit schwacher Intensität gekoppelt. Die maximale Unterscheidbarkeit beim Sprechen liegt im mittleren Energiebereich (mittlere Muskelspannung – mittlere Intensität). Oft werden dabei Silben kontrahiert:

haben - [ha:m]
leben - [le:m]
legen - [le:gn]
Abend - [a:mt]

Die Energie bewirkt dabei die Abschwächung der Fortisierung, der Behauchung der Konsonanten. Das energieempfindliche „r“ bleibt in starker Stellung erhalten, z. B. im Anlaut *rund* [runt], an der Silbengrenze *Haare* [ˈha:rə]. In schwacher Stellung wird die Intensität (die Muskelspannung) geschwächt, so dass die Variante [ə] erscheint, z. B. *Adler* [ˈa:dlə], *verstehen* [fɛˈtɛ: ən]. Vokale

sind in Bezug auf Überenergie kaum empfindlich, in Bezug auf Unterenergie gilt die Folge: Vollvokal – Reduktion – Elision (Vokalschwund), z. B. im Dativ des Personalpronomens „er“ – *ihm* [ˈi:m] - [im] - [əm] – [m].

Die vom Sprecher produzierten Inhalte sind außerordentlich verschiedenartig und reich differenziert. Die äußere (lautliche) Form, die zur Übermittlung der Sprachinhalte dient und durch die der Hörer die Sprachinhalte des Gesprächspartners aufnimmt, ist ebenfalls sehr variabel und reich an Schattierungen.

Die Grundlage der lautlichen Form des Kommunikationsprozesses stellt die Stimme dar, die an der Bildung des größeren Teils der Sprachlaute beteiligt ist. Die Redekette besteht aus Lauten, die einen einheitlichen Phonationsstrom ausmachen. Die Ganzheitlichkeit des Ausspruchs basiert auf einem integren einheitlichen Bewegungsentwurf, dessen Realisierung sehr kompliziert ist. Der Artikulationsprozess manifestiert sich als eine ununterbrochene Bewegung von Sprechorganen, die eine sich abwechselnde Reihe von Öffnungen – Schließungen – Öffnungen usw. repräsentieren. Die Öffnungsbewegungen, die einen Vokal charakterisieren, werden von den Schließbewegungen eines Konsonanten überlagert.

Der Phonationsstrom ist durch den Gesamtsprechbereich jedes einzelnen Menschen begrenzt. Für den Kommunikationsprozess ist die physiologische Sprechstimmlage des Menschen am günstigsten. Veränderungen in der Lautstruktur sind im Kommunikationsprozess mit einer Reihe psychisch-physiologischer Erscheinungen verbunden:

- Bekanntlich neigt der Sprechende immer dazu, möglichst regelmäßig ein- und auszuatmen. Das ist auf die verhältnismäßig starke Trägheit des Atmungsapparats des Menschen zurückzuführen.
- Mit der Akzentuierung ist die Erscheinung der Relaxation verbunden: Der Sprechende betrachtet oft alles, was nach der akzentuierten Silbe kommt, als nebensächlich. Das führt zu artikulatorischer Nachlässigkeit.
- Zu Beginn des Sprechprozesses setzt der Sprechapparat dem Antrieb der Phonation einen Widerstand entgegen. Der Widerstand kommt besonders stark in einem erhöhten Atemverbrauch und Atemdruck bei der Bildung der Anfangslaute zum Ausdruck.
- Das Gesetz des geringsten Kraftaufwands, das in vielen Bereichen des Lebens wirkt, gilt auch für die Artikulation. Hier wird es Gesetz der artikulatorischen Ökonomie genannt. Das Wesen dieser Erscheinung besteht darin, dass zwei gleiche oder ähnliche Artikulationsbewegungen nicht doppelt ausgeführt werden. Das kann psychologisch erklärt werden und ist weder vom Sprechtempo noch von anderen Faktoren abhängig. Diese phonetische Erscheinung führt entweder zur totalen Verschmelzung der Artikulationsstellen oder zu ihrer Angleichung.

Die genannten **psycho-physiologischen Gesetzmäßigkeiten** sind als Ursache der lautlichen Veränderungen im Redefluss anzusehen. Das äußert sich vor allem in der Kontinuität und Überlagerung der Artikulationsbewegungen. Die Bewegungen der Artikulationsorgane gehen ineinander über, beeinflussen einander und bewirken Lautangleichungen verschiedener Art. Eine stark überwiegende und intensive Artikulationsbewegung unterdrückt leicht die andere,

die weniger entscheidend ist. Es handelt sich hier um ein Voraus- bzw. Rückgreifen der artikulatorischen Bewegungen, das zur Überlagerung der Bewegungen und zur akustischen Veränderung führt.

Das Ineinandergreifen der verschiedenen Lautungsbewegungen wird „**Koartikulation**“ genannt.

Es gibt bestimmte **Prinzipien der Koartikulation**:

- An der Bildung des Lautes sind nicht alle Organe beteiligt und die Beteiligung ist auch nicht in gleichem Maße effektiv.
- Die an der Bildung des Lautes beteiligten Organe können die Einstellung des folgenden Lautes vorbereiten oder die des vorangehenden halten.
- Die Bewegungen der Sprechorgane, die zur Formung eines Lautes gehören, verbinden sich mit den Bewegungen des vorangehenden bzw. des folgenden Lautes.
- Gegenseitige Bewegungen der Artikulationsorgane werden angenähert und gemeinsam ausgeführt.

Im sprechsprachlichen Prozess können infolge der Koartikulation Laute verschwinden oder entstehen, reduziert werden oder verschmelzen. Die Artikulationsbewegungen vollziehen sich im Redefluss in jeder Sprache nach eigenen Gesetzmäßigkeiten. Die Bewegungen der Sprechorgane des Deutschen, für das der energische Atemstoß charakteristisch ist, sind in der letzten Artikulationsphase des Lautes durch abrupte Unterbrechung gekennzeichnet. Die Artikulationsintensität des Vokals verlagert sich auf den folgenden Konsonanten. Das führt zu einem abrupten Abbruch der Artikulation des Vokals.

Durch das energische Einsetzen der artikulatorischen Bewegungen der Sprechorgane entsteht der **Neueinsatz** der Vokale. Unter dem Neueinsatz der Vokale versteht man die Art, wie die Stimmlippen aus der Ruhestellung zur Phonation gebracht werden (z.B. in Wörtern wie *erobern*, *vereinbaren*, *beinhalten*, *einatmen*, *beachten*).

Arten der Lautmodifikation

Das Entstehen der Lautmodifikation der deutschen Standardaussprache folgt offenbar aus den allgemeinen Tendenzen der Entwicklung der Aussprache des Norddeutschen. Die Erscheinungen der Lautmodifikationen – Anpassungen, Angleichungen, Ausgleichungen – sind Ergebnisse der Einwirkung der Laute aufeinander, wobei man eine kontakte und eine distante Einwirkung der Laute im Sprechprozess unterscheidet. Die Wirkungsrichtung eines Lautes auf den anderen kann regressiv, progressiv, gegenseitig oder doppelseitig sein.

Bei der **regressiven** Wirkung wird der vorangehende Laut vom folgenden beeinflusst. Der später gebildete Laut kann stärker bzw. stabiler sein als der frühere, der nachgiebiger und schwächer ist. Ein Beispiel dafür: Wenn der Hauch-Laut vor einem Vokal steht, stellen sich die Artikulationsorgane auf die Aussprache des folgenden Vokals ein, z. B. *haben*, *hob*, *Hut*. Wenn der zweite Konsonant ein Fortes ist, werden vor ihm alle Lenes stimmlos, wie in *Magd* [ma:kt], *Jagd* [ja:kt].

Bei der **progressiven** Richtung der Anpassung dagegen verharren die Sprechorgane auf der Artikulation des vorangehenden Lautes und gehen mit einer gewissen Verspätung zur Artikulation des nächsten Lautes über. So kann

der Gebrauch des Ach-Lautes nach den Vokalen der hinteren Reihe, dem [a] und dem Diphthong [ao] artikulatorisch erklärt werden. Der Gebrauch des Ich-Lautes dagegen ist mit den Vokalen der vorderen Reihe, den Diphthongen [ae, oø] und Sonoren verbunden, z.B.

[x] *Koch, suchen, machten, brauchen*
[ç] *Köche, Licht, weich, leuchten, mancher*

Wenn der vorangehende Konsonant ein Fortes ist, beeinflusst er den nächsten Lenes, so dass die Anfangsphase dieses Lautes stimmlos wird, z. B. *altdeutsch, Kalkgrube*. Wenn der vorangehende Konsonant ein Lenes ist, bleibt er vor dem nächsten Lenes stimmlos, z. B. *Anekdote* [ˈanɛkdo:t ə], *Dresden* [ˈdre:sdn]. Die Einwirkung der Laute aufeinander kann im Redestrom auch gegenseitig und doppelseitig sein.

Bei der gegenseitigen oder reziproken Angleichung eines Lautes an den anderen ergibt sich aus den benachbarten Lauten ein neuer Laut. Infolge der gegenseitigen Einwirkung entstand im Mittelhochdeutschen aus *enp-* im Wort *empfehlen* vor [f] ein *emp-* *empfehlen*. In der modernen deutschen Sprache kommt diese Art Angleichung nur in der Mundart und in der Umgangssprache vor: So ergeben die beiden Bestandteile des Diphthongs *ei* - [a] und [i] – bei gegenseitiger Beeinflussung ein [e:] oder [ɛ:], z. B. *Beene* statt *Beine*. Die Bestandteile des Diphthongs *au* ergeben bei gegenseitiger Beeinflussung in Dialekten ein [o:] oder [o], z. B. *loofen* statt *laufen*.

Bei der doppelseitigen Beeinflussung wirken auf einen Laut von beiden Seiten zwei benachbarte Laute. So wird der Hauchlaut im Morphemlaut intervokalisches gewöhnlich teilweise stimmhaft gesprochen, wenn auch mit geringer Intensität, z. B. *Gehirn, wohin, daher*.

Die Assimilation im Deutschen

Das Wort „**Assimilation**“ kommt vom lateinischen „*similis*“ und bedeutet „ähnlich“. Die Assimilation ist ein Ausgleich von Artikulationsunterschieden benachbarter Laute in Bezug auf Artikulationsart und Artikulationsstelle. Die Artikulation eines Lautes wird ganz oder teilweise auf den anderen Laut übertragen, wobei immer die gleichen Lauttypen aufeinander wirken, d. h. Vokal auf Vokal oder Konsonant auf Konsonant. In der Phonetik versteht man oft unter dem Begriff Assimilation alle Arten der Angleichung und der Anpassung, die im Redefluss entstehen können.

Außer Assimilation ist noch die phonetische Erscheinung der Dissimilation zu nennen. Die Dissimilation ist eine Entähnlichung, eine Entgleichung der Laute. Im Gegensatz zur Assimilation beruht die **Dissimilation** nicht auf artikulatorischer Bequemlichkeit, sondern auf dem Bestreben nach Deutlichkeit. Die Dissimilation vermeidet es, ein und dieselbe Artikulationsbewegung zu wiederholen. Dabei wird einer von zwei völlig oder nur in bestimmten Artikulationsmerkmalen gleichen Lauten durch einen anderen ersetzt, der dem unveränderten Laut weniger ähnlich ist. Diese Erscheinung kann man in allen Perioden der Entwicklung der deutschen Sprache beobachten: ahd. *wërlt* – nhd. *Welt*, mhd. *körper* – nhd. *Köder*, lat. *peregrinus* – ahd. *piligrim* – nhd. *Pilgrim*, *Pilger*, mhd. *schmettenling* – nhd. *Schmetterling*, mhd. *tartuffel* – nhd. *Kartoffel*, ahd. *kuning* – nhd. *König*.

Die Bewegungen der Sprechorgane gleichen sich in erster Linie in Bezug auf die Artikulationsstelle, Artikulationsart und den Grad der Stimmeteiligung gegenseitig an. Man spricht deshalb von den Assimilationen in der Artikulationsstelle, der Artikulationsart und dem Grad der Stimmhaftigkeit (Stimmeteiligung). Jede Art dieser Angleichungen funktioniert nach ihren eigenen Gesetzen. Die Assimilationen können sowohl im Wortinneren als auch an der Morphemgrenze entstehen.

Bekannt ist die Assimilation nach der Artikulationsart. Sie umfasst solche Lautveränderungen, bei denen durch den Einfluss benachbarter Laute und auch aus anderen Gründen die Artikulationsart wechselt, d. h. aus einem Verschluss wird eine Enge, aus einer Enge eine Öffnung oder umgekehrt.

Eine Assimilation nach der Artikulationsart stellt die **Gemination (Verdoppelung)** der Konsonanten dar, die beim Zusammentreffen von gleich oder ähnlich artikulierten Konsonanten an der Morphemgrenze auftritt. Dabei fallen die Endphase des ersten Konsonanten und die Anfangsphase des zweiten weg. Die beiden Mittelphasen verschmelzen und bilden einen verlängerten Konsonanten. Beim Zusammentreffen der Engereibelaute gleicher Artikulationsart wird nur eine Enge gebildet, die zweigipflig ausgesprochen wird, z. B.

*auffallen, auf Friedenswacht;
aussehen, das sind;
Fischschwanz, russisch sprechen.*

Beim Zusammentreffen gleicher Nasale (Verschlussöffnungslaute) entsteht an der Morphem-grenze ein zweigipfliger Nasal, z. B. *annehmen, einen Namen nennen; Schwimmeister, am Meer*. Analog werden auch andere Laute an der Morphemgrenze zweigipflig artikuliert, z. B. *ziellos, ab Berlin; Bettdecke, seit dem; Bergkluft, seinen Weg gehen*.

Fazit

Die Zahl der möglichen artikulatorisch-akustischen Assimilationen ist fast unbegrenzt. Die meisten Besonderheiten, Lautveränderungen und Abweichungen entstehen im Redestrom ohne Absicht und Wissen des Sprechenden. Diese Lautveränderungen entstehen durch physische Gesetzmäßigkeiten, die immer wirken und verschiedene Veränderungen in der gewohnten Lautung hervorrufen. Auch andere Faktoren beeinflussen den Redefluss, wie z. B. die Emotionalität des Sprechenden, das Sprechtempo, die Akzente bzw. artikulatorische Vernachlässigungen beim Sprechen. Der Kommunikationsprozess ist ein sehr komplizierter Rückkopplungsprozess, der auch gestört werden kann. Aus diesem Grunde ist es wichtig, sich gründlich auch den möglichen Lautveränderungen (vor allem im Fremdsprachenunterricht) zu widmen.

Literatur

ADAMCOVÁ, Livia (2004): Aspekte der Intonation. In ADAMCOVÁ, L.: *Beiträge zu Sprache und Sprachen*. München : Lincom, 2004, S. 9-18.

ADAMCOVÁ, S. (2009): Zum Wortakzent im Deutschen. In *Lingvistika a lingvodidaktika*. Bratislava : Z-F Lingua, s. 14-24.

ADAMCOVÁ, L. (2010): Zur Effizienz der Phonetik für den Ausländerunterricht vor dem Hintergrund der interkulturellen Kommunikation. In *Studies in Foreign Language Education*. Bratislava, S. 156-180.

ADAMCOVÁ, S. (2010): Phonetik im Fremdsprachenunterricht Deutsch. Methodisch-didaktische Überlegungen zum Begriff „Der phonetische Fehler“. In *Fórum cudzích jazykov*, 2, 2, 2010, s. 16-24.

COHRS, S. (2007): Prosodische Interferenzen ungarischer Deutschlerner. Wirkung und Akzeptanz bei Muttersprachlern. In *Deutsch als Fremdsprache* 2, 2007, S. 97-102.

DIETZ, G., TRONKA, K. (2002): *Sprechprobe. Aussprachetraining für ungarische DaF-Lerner*. Debrecen : Egyetemi Kiadó, 2002

HELBIG, G., BUSCHA, J. (1984): *Deutsche Grammatik*. Leipzig : Enzyklopädie Verlag, 1984

HIRSCHFELD, U. (1994): *Untersuchungen zur phonetischen Verständlichkeit Deutschlernender*. Frankfurt a. M. (Forum Phonetikum).

HIRSCHFELD, U. (2003): Phonetische Interferenzen in der interkulturellen Kommunikation. S. 163-171. In ANDERS, L. C., HIRSCHFELD, U.: *Sprechsprachliche Kommunikation. Probleme, Konflikte, Störungen*. Frankfurt a. M., 2003

HIRSCHFELD, U. (2010): Prosodie im Fremdsprachenunterricht Deutsch – ein Überblick über Terminologie, Merkmale und Funktionen. In *Deutsch als Fremdsprache*, 1, 2010, S. 10-16.

KELZ, H. P. (1992): Lernziel deutsche Aussprache. In *Deutsch als Fremdsprache*, 1, 1992, S. 23-38.

MEHLHORN, G., TROUVAIN, J. (2007): Sensibilisierung von Lernenden für fremdsprachliche Prosodie. In *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*, 12, 2, 2007

MISSAGLIA, F. (2000): Spracherwerb in zweisprachiger Lernumgebung. Die prosodische Wende. S. 93-111. In Kaunzner, U. A.: *Pronunciation and the Adult Learner. Limitations and Possibilities*. Bologna : Universitätsverlag, 2000

NEUBER, B. (2002): *Prosodische Formen in Funktion: Leistungen der Suprasegmentalia für das Verstehen, Behalten und die Bedeutungs(re)konstruktion*. Frankfurt a. M. : Peter Lang, 2002

NEUBER, B. (2007): Überlegungen zur Weiterbildung für Lehrkräfte in der Phonologie im Fach Deutsch als Fremd- und Zweitsprache. In *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*, 12, 2, 2007

RICHTER, N. (2007): Prosodie neutraler und nicht-neutraler Äußerungen der russischen Standardsprache im Kontext des Fremdsprachenerwerbs. In *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*, 12, 2, 2007

SENDLMEIER, W. F. (1994): *Phonetisch-rezeptive Aspekte des Erwerbs von Deutsch als Fremdsprache*. In BREITUNG, H.: *Phonetik, Intonation, Kommunikation*. München : Goethe-Institut, 1994, S. 99-115

SCHÖNHERR, B. (1997): *Syntax – Prosodie – nonverbale Kommunikation. Empirische Untersuchungen zur Interaktion sprachlicher und parasprachlicher Ausdrucksmittel im Gespräch*. Tübingen (Reihe Germanistische Linguistik, 182).

STOCK, E. (1996): *Deutsche Intonation*. Leipzig : Langenscheidt Verlag Enzyklopädie, 1996

STOCK, E., Veličková, L. (2002): *Sprechrhythmus im Russischen und Deutschen*. Frankfurt a. M. : Peter Lang, 2002

Kontakt

Prof. PhDr. Livia Adamcová, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Katedra jazykovedy a translatológie

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava

Email: livia.adamcova@euba.sk

POSTMODERN CONDITION OF THE SATANIC VERSES

Beáta Biliková

Abstrakt

Cieľom tejto štúdie je stručne zanalyzovať a zhodnotiť román *Satanské verše* z pohľadu jeho napojenia na postmoderné teórie pokiaľ ide o uplatnené tvorivé stratégie ako aj využitú látku a motívy. Pomocou metódy textovej analýzy sa táto práca usiluje identifikovať základné kompozičné aspekty a motívy, vďaka ktorým sa tento román radí medzi typicky postmoderné literárne diela.

Kľúčové slová: postmodernizmus, realita textu, binárne opozície, hybridita, jazyk

Abstract

The present paper is intended to briefly examine and evaluate *The Satanic Verses* from the viewpoint of its adherence to the postmodern theories in terms of the applied creative strategies as well as employed material and motifs. Based on the method of textual analysis the study attempts to identify the crucial compositional aspects and motives ranking this novel among typically postmodernist literary works.

Key words: postmodernism, textual reality, binary oppositions, hybridity, language

Introduction

Though Salman Rushdie's novel *The Satanic Verses* was published already in 1988 and immediately elicited dramatic reactions practically worldwide, the author himself observes that it is only recently that the novel has begun to receive the kind of attention it deserves for what it really is – i.e. a work of fiction, a piece of literary art (Horáčková, 2012). The present paper is intended to briefly examine *The Satanic Verses* from the viewpoint of its adherence to the postmodern theories in terms of applied strategies as well as employed material and motifs. Based on the method of textual analysis the study attempts to identify the crucial compositional aspects and motives ranking this novel among typically postmodernist literary works.

Reality in/of *The Satanic Verses*

"The modern city, (...), is the locus classicus of incompatible realities. (...) But if they meet! It's uranium and plutonium, each makes the other decompose, boom." (Rushdie, 1988, p.314) This is how one of the novel's characters, a Polish immigrant Otto Cone, characterizes his new home – London. Simultaneously, though, this observation also summarizes the general situation brought about by the modern era. It is a situation when the world has ceased to be a coherent whole with clearly defined structure and rules. The myth of unity and order has lost credibility and the world has fallen apart into autonomous segments, each having its own rules and laws of operation.

The textual reality of *The Satanic Verses* reflects the condition of the world at the end of the 20th century which is commonly labelled as postmodern. The notion of postmodernism was truly acceptably delimited only in 1979 when Jean-Francois Lyotard's study *The Postmodern Condition* was published (*La Condition Postmoderne*, 1979). The study provided essential arguments supporting the opinion that our civilisation had entered the postmodern era. Firstly, Lyotard claims that the ideas of progress, rationality and scientific objectivity, i.e. meta-narratives, legitimizing modernism of the Western culture, are no longer acceptable. Their inadequacy is primarily explained by the fact that they failed to take into consideration the cultural differences between different territories of the world. The second argument in favour of the postmodern nature of the then civilisation is that in the late 20th century the so-called high, elitist art and culture ceased to be perceived as more valuable than the so-called low, popular culture. And finally, the study asserts that in the times of developed, sophisticated technologies we can no longer with certainty distinguish the real from its copy, the natural from the artificial and the true from its simulacrum. (During, 1993, p.170)

Brian McHale opines that literary art is in its nature inevitably mimetic. In the case of postmodern literature mimesis focuses on the presentation of a pluralist and anarchist ontological constellation of the developed industrial culture. Representation of the so-called objective reality is being enhanced with secondary realities which often acquire a form of mass-media fictions (McHale, 1987, p.38). Rushdie's reflection of the postmodern reality in *The Satanic Verses* gives rise to a collage of various, mutually interacting 'worlds'. Heterotopy in the text of the novel becomes a space of collisions and merciless fights of different realities – and their 'creators' - for survival, making their coexistence unattainable. Rachel Trousdale in this respect remarks that Rushdie privileges subjective truths of individuals, which construct specific 'worlds'. "*The incompatible truths of the novel cannot be reconciled. It is easy to call this instability prototypically postmodern.*" (Trousdale, 2010, p.119) Most major characters of the novel are even coupled as opposites, negating each other's attitudes, apparent beliefs and declared values, e.g. Gibreel/Angel vs. Saladin/Satan, Mahound vs. Hind, Hidden Imam vs. Empress Ayesha, Mirza Saeed vs. visionary Ayesha. Nevertheless, the mutual opposition between them does not contradict the postmodernist nature of the novel's composition because the opposition itself is merely a seeming. A more profound analysis of the plot and sub-plots reveals that the characters' nature is very much the same – they share beliefs or even lack of religious belief, they share intentions, attitudes to people and society, and – most importantly – the desire for power or recognition. The only difference between them is that they employ different strategies and tools of achieving their goals.

Following the line of postmodern features of *The Satanic Verses* it will come as no surprise that both main characters of the novel are actors which enables Rushdie to move freely between various 'realities' – fictions and also non-fictions of various kinds. Moreover, this strategy granted him a possibility to operate within the area of popular culture where fictions easily become 'real', i. e. they start to be perceived as facts by the public, and then migrate between accessible 'realities'. The novel's plot, which is being developed on several ontological levels, provokes questions concerning the character of the/a reality we inhabit and consider objective. The novel's protagonists are bound to search for

answers to such questions as: Which world is this? What am I to do in it? What other worlds are there and how do they differ? What happens when the boundaries between these worlds are violated?

Binary oppositions and beyond

The issue of migrating is in *The Satanic Verses* functional in both literal and figurative senses. The characters cross the borders, breach the boundaries and step across lines at times enriching their personalities, at others destabilizing their identities beyond the possibility of repair. Elements of different cultures, worldviews, ideologies, attitudes, philosophies, or religions are thus being combined in unusual hybrid constellations whose potential to survive the novel explores.

Contemplating the recurring motif of hybridity in *The Satanic Verses*, Rachel Trousdale claims that *"the hybridity of Rushdie's novel extends far beyond the superficial pastiche of boutique multiculturalism, (...) in part because culture is only one of the subjects of hybridization. Rushdie attacks purity itself, whether cultural, moral, or genetic."* (Trousdale, 2010, p.121) The preoccupation with migration, crossing of boundaries and borders, as well as the concern with identity, and cultural hybridization ranks Rushdie among the writers who are labelled as postcolonial. And even though the compatibility of postmodernism and postcolonialism may seem slightly problematic, as Rajeshwar and Kuortti suggest (Rajeshwar – Kuortti, 2003, p.128), there is no doubt that there exists a significant overlap between the two, and postcolonialism in fact derives from the postmodern discourse: *"(...) both deconstruct the great narratives of modern cultures in the West. While postmodern theory dismantles universalist models of signification, postcolonial theory rejects Euro-centric discourse"*. (Rajeshwar, Kuortti, 2003, p.128). Furthermore, Rajeshwar and Kuortti believe that Rushdie managed to successfully *"blend typical issues concerning migrant-identities and cultural diversity with poststructuralist and postmodernist theory"*. (Rajeshwar - Kuortti, 2003, p.128)

Differentiation of realities in *The Satanic Verses* is primarily based on the contrasts between the Eastern, oriental culture and the Western, European culture, or – viewed from another standpoint – between Islamic and Christian cultures. Other ontological levels motivated either by personal characteristics of relevant personages or by their experience stem from this polarized setting. Employing elements of allegory, the mythical figures of angel and devil, Rushdie uncovers one of the key issues of the novel - ethical relativism. These symbols enhance the novel's composition and their specific representations demonstrate relativity of the notions, exposing the inability of humans to know and understand the world in absolute dimensions. Simultaneously they suggest that to formulate generally valid definitions of both good and evil is not only beyond human capacity but also impossible as they are culturally determined and specific. Concepts of the angel and the devil expand and thus further sharpen the contradictions between realities existing within the text. At the same time, the ground for exploration of both human nature, and the nature of good and evil related to it, is being created as the angel Gibreel tends to behave in a rather 'un-angelic' way, whereas the devil Chamcha seems quite harmless, even ready to help. This creative strategy calls for re-evaluation of the conventional concepts of good and evil, traditionally perceived as standing in stark, irreconcilable

opposition. The novel *The Satanic Verses* further examines possible consequences of ethical relativism, in particular paying attention to its extreme product – ethical nihilism.

Rushdie's rejection of binary oppositions, however, expands even further. In his search for an acceptably organized pluralist community in *The Satanic Verses* he proposes a model where *"the dichotomy of self and other is replaced with the recognition that human relationships are not simple dialogues but elaborate polyvocal networks"* (Trousedale, 2010, p.122).

On the primary ontological level of the novel the protagonists, Gibreel Farishta and Saladin Chamcha, represent Indians, dislocated and 'translated' into the environment of the British metropolis. Both of them make efforts to cope with the new condition and with the host culture, turning into objects of marginalisation and going through the process of redefinition of their identities. The life stories of these two personages are interlinked with other independently existing realities of other novel's characters, e.g. Alleluia Cone, Rosa Diamond, Pamela Chamcha, Hind Sufyan, Otto Cone, Hal Valance, Changez Chamchawalla, etc.

Languages of power and dominance

The structure of the novel's textual reality, however, is diversified even further. Gibreel Farishta's nightmarish dreams stand for texts in the text – Chinese box style - where the topos of schizophrenic mind contains new 'realities'. These include the worlds created by Mahound, Hind, the visionary Ayesha, the 'Hidden Imam', the Empress Ayesha who, in their turn, are products of Farishta's schizophrenic imagination. Building up their 'realities', the characters adopt the role of a creator and make their will come true. With regard to the frequent occurrence of references to the Biblical-Quranic texts in *The Satanic Verses* it is quite predictable that in individual acts of creation the crucial role is played by a word. Word is a medium of which the worlds of the novel's personages are built. It is a means of communication, but also – and more importantly – a tool of control and manipulation. In the final account, word in this novel represents a means of legitimisation of fiction too, as the motif of a word that has become reality recurs in various versions time and again. The novel confides: *"Language is courage: the ability to conceive a thought, to speak it, and by doing so to make it true."* (Rushdie, 1988, p.281) Referring to the role of language in *The Satanic Verses*, R. Trousedale claims that the novel creates *"a universe, a 'reality', perceived as dominated, sustained and created by language"* (Trousedale, 2010, p.127).

The novel *The Satanic Verses*, which was charged with blasphemy, at the same time is a story on blaspheming. It is a story on various forms of resistance of a marginalised minority against majority which in principle gains and maintains its power verbally. The most effective weapon of a suppressed minority in defence of its interests is, then, a language as well. This novel examines the ways of using and misusing language. D. Lawton in his *Blasphemy* (1993) underlines the fact that the nature of blasphemy is rather verbal than intellectual and that it operates on the level of community and discursive positions. Blasphemy, as he claims, is culturally relative and directly dependent on the values and ideas respected by the given community. Lawton stresses that he has no intention to define blasphemy because in his opinion it stands beyond any possibility of general definition and in conclusion characterizes blasphemy as a

conversation which has gone wrong or a carnivalised parody of public conversation. (Lawton, 1993, p.5) The blasphemer usually is a subject marginalised on the basis of his/her otherness by the majority keeping power. In *The Satanic Verses* a wide variety of characters is involved who have to face marginalisation because of their appearance (for the colour of their skin, for the way of dressing, or even for the looks of Satan), because of their religion, nationality, family situation, social status, because of their sex, etc. All of these personages actively oppose the persecution by the power of word. Characterisation of one of them specifies that "*Hanif was in perfect control of the languages that mattered: sociological, socialistic, black-radical, anti-anti-anti-racist, demagogic, oratorical, sermonic: the vocabularies of power*". (Rushdie, 1988, p.281) Such vocabularies of power are in control of not only postmodern but any society. They have a potential to be both creative and destructive, depending on the will of a subject who wants and can use it.

It can hardly be argued that *The Satanic Verses* is not an act of blasphemy. This novel uncovers the ways in which a faith based on a word can be misused and the faithful verbally manipulated, and so this work of fiction necessarily undermines some crucial premises of Islamic fundamentalism. Simultaneously though, it is a critical challenge to every totalitarian or autocratic regime. *The Satanic Verses* point at the potential danger of blind ideological – not merely religious – extremism, provoking and enraging its representatives. Generalising the mode of this motif's operation one step further it can be said that language appears to be the agent, which blurs the distinctions between the central and the marginal, enabling the novel's characters to enter other discourses and be 'translated' into other 'realities', thus reinforcing the postmodernist idea of emancipation and pluralism.

Conclusion

To sum up the exploration of *The Satanic Verses* postmodernist character it can be said that the crucial manifestations of postmodernism in the composition of the novel can be roughly divided into three groups. First it is ontological stratification of the textual reality and representation of fragmented 'realities' based on subjective truths of individual characters. The second group of postmodernist features is related to re-evaluation and untraditional manifestations of binary oppositions, undermining both the conventional interpretations of various concepts in favour of a pluralist attitude and the neatly organized, coherent, hierarchically structured modern universe too. Finally, the third group of examined postmodernist features of the novel is connected with the use of language as a means of constructing 'reality', as a tool of opposing marginalisation or gaining and maintaining power.

It is necessary to mention that the variety of postmodernist elements occurring in *The Satanic Verses* is considerably wider than the outline presented herein. Nevertheless, given the limited scope of this paper, particularly the postmodernist aspects of the novel related to the issues of style and writing techniques were omitted and may become a subject matter of further detailed study in the future.

Bibliography

- CHAMBERS, I.: *Migrancy, Culture, Identity*. New York : Routledge, 1994. ISBN 0-415-08802-X
- FRANK, S.: *Migration and Literature – Gunter Grass, Milan Kundera, Salman Rushdie, and Jan Kjaerstad*. New York : Palgrave Macmillan, 2008. ISBN 0-230-60828-0
- HORÁČKOVÁ, A.: *Autor Satanských veršov Salman Rushdie: Som spisovateľom na úteku*, 2012. Dostupné na: <http://kultura.sme.sk/c/6550081/autor-satanskych-versov-salman-rushdie-som-spisovatelom-na-uteku.html>
- LAWTON, D.: *Blasphemy*. Harvester Wheatsheaf, 1993.
- LYOTARD, J. F.: *The Postmodern Condition in The Postmodern History Reader*. London : Routledge, 1997.
- MCHALE, B.: *Postmodernist Fiction*. London : Routledge, 1987.
- MISHLER, E.G.: *Narrative and Identity*. In *Discourse and Identity*, ed. Anna deFina and coll. Cambridge University Press, 2006. ISBN 0-521-54191-3
- RAJESHWAR, M., Kuortti, J.: *Salman Rushdie: New Critical Insights*. New Delhi : Atlantic Publishers and Distributors, 2003. ISBN 81-269-0202-7
- RUSHDIE, S.: *The Satanic Verses*. Viking Penguin Inc., 1988.
- RUSHDIE, S.: *Step Across This Line*. New York : Random House, Inc., 2002. ISBN 0-679-46334-8
- TROUSDALE, R.: *Nabokov, Rushdie, and the Transnational Imagination*. New York : Palgrave Macmillan, 2010. ISBN 978-0-230-10261-3

Kontakt

Mgr. Beáta Biliková, PhD.
Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Katedra interkultúrnej komunikácie
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
Email: beata.bilikova@euba.sk

РАЗРАБОТКА ПРОБЛЕМАТИКИ АССОЦИАТИВНЫХ ПОЛЕЙ В РОССИЙСКОЙ ЛИНГВИСТИКЕ

Irina Dulebová
Michaela Dziváková

Абстракт

В последнее время описание ассоциативных норм и создание на их основе ассоциативных словарей и тезаурусов стало одним из приоритетных направлений в психолингвистических исследованиях российских специалистов. В нашей статье мы подробно анализируем сущность их разработок, главные имена и направления в области ассоциативной лингвистики, концептографии языковой картины мира, а также практические работы по построению лингвокультурного тезауруса носителя языка.

Ключевые слова: ассоциативный словарь, языковая картина мира, психолингвистика

Abstrakt

V súčasnej dobe opis asociatívnych pojmov, noriem a vydanie asociatívnych slovníkov sa stáva jedným z prioritných smerov psycholingvistických výskumov ruských jazykovedcov. V našom príspevku preto sa venujeme analýze podstaty ich teórie, významným menám a základným smerom v oblasti asociatívnej jazykovedy, ako jedného z odvetví kognitívnej lingvistiky, vytvoreniu konceptu jazykového obrazu sveta a takisto aj ruským skúsenostiam v súvislosti s vypracovávaním lingvokultúrneho tezauru predstaviteľa určitej jazykovej kultúry.

Ключовые слова: asociatívny slovník, jazykový obraz sveta, psycholingvistika

Развитие когнитивной лингвистики в славянском ареале в последние десятилетия приобретает всё более динамичный характер и самые разнообразные направления. К одним из наиболее исследуемых в России сегодня относится, без сомнения, вопрос ассоциативных полей слов и описания концептосферы соответствующих понятий в среде носителей языка. Данное направление невозможно переоценить в перспективе не только теоретических результатов, но и их применения в дидактике многих учебных гуманитарных дисциплин, в первую очередь в обучении РКИ, межкультурной коммуникации, лингвострановедения, поскольку за каждым словом стоит обусловленное национальным сознанием представление о мире.

Проблема сочетаемости разрабатывалась учёными, использующими разные подходы к языковым явлениям. В структурной лингвистике сочетательная ценность (семантическая валентность) раскрывалась в понятиях синтаксической и лексической сочетаемости. Синтаксическая

сочетаемость понималась как система имеющихся при слове позиций, которые при включении слова в речь способны заполняться другими словами. Понятие лексической сочетаемости как набор слов, которые заполняют эти позиции. Лексическая сочетаемость проявляется в избирательности лексем. Структуралистами был выделен ещё один тип сочетаемости, семантическая сочетаемость, которая подразумевает существование семантического согласования, общей семы, в соединённых между собой словах, но собственно семантическим факторам, влияющим на сочетаемость, при структурном подходе отводится довольно скромная роль. Поэтому проблематика ассоциативных семантических связей не находилась в центре интересов структуралистов. С точки зрения современных лингвистов, однако, «сочетаемостные характеристики не существуют сами по себе: они мотивированы содержательными, т. е. семантическими свойствами» (Рахилина, 2008). «Объяснимость» сочетаемостных ограничений выходит при когнитивно ориентированном подходе к семантике на первый план. Появилось даже мнение, что *„практически любая сочетаемость объяснима, так как подчиняется сложным, но вычислимым правилам“* (Вежбицкая, 1985). Так или иначе, по справедливому замечанию Е. Рахилиной, для современного исследователя-семантика сочетаемость «является мощным лингвистическим инструментом семантического описания» (Рахилина, 2008). Особенности сочетаемости слов в языке определяются особенностями видения мира носителями этого языка.

В системе языка слово вступает в ассоциативные связи с другими словами, образуя при этом в сознании определенную совокупность, отношения между элементами которой можно исследовать с различных позиций. Традиционно считается, что в данную совокупность входят слова, принадлежащие к одному и тому же грамматическому классу и которые являются взаимозаменяемыми в определенных типах контекста и что именно через парадигматические ассоциации лучше всего проявляется характер отношений между словами в сознании говорящих. Парадигматические ассоциации включают в себя отношения синонимии (худой, тонкий), антонимии (высокий-низкий), гиперо-гипонимии (дерево-берёза). Данная позиция традиционна и неоспорима, но вопрос сочетаемости слов возможно рассматривать и в другой, более широкой парадигме ассоциаций, а именно ассоциативных полей слов, которые, по нашему мнению, как ничто другое раскрывают всю сложность восприятия определённых понятий носителем данного языка и культуры, обусловленную исторически и социально-политически, как в синхронном, так и диахронном контексте.

Как считает А. Вежбицкая, исследовать значения и коннотации можно *„разными способами, включая метод интроспекции, а также с помощью изучения фразеологии, стандартных метафор, методом опроса информантов“* (Вежбицкая, 1996). Однако часто лингвисты избегают попытки изучения и систематизации тех языковых явлений, которые не укладываются в четкую схему, и поэтому многие факты оказываются за пределами описания. Известная российская исследовательница в области психолингвистики Е. Мякова также обращает внимание на то, что *„практически во всех работах, связанных с изучением эмотивности лексики исследователи стараются избегать категоризации метафор и ассоциативного пространства слов“* (Мякова, 1990). Подобным образом

можно расценивать существовавшее в лингвистике нежелание исследовать сложное коннотативное и ассоциативное значение. А. Вежбицкая объяснила это положение дел нежеланием описывать то, что не поддается формализации, и что многие лингвисты характеризуют как „messy“ – неприятное и беспорядочное (Вежбицкая, 1996).

С этой точки зрения исключительно инновационными являются начинания российских лингвистов в области исследования ассоциативной парадигмы слов. По нашему мнению, это пример достойный подражания не только для современных словакистов, богемистов, полонистов и прочих славистов, но и один из перспективных путей развития когнитивной лингвистики, психолингвистики и этнолингвистики в общемировом контексте. В последнее время собирание ассоциативных норм и создание на их основе ассоциативных словарей и тезаурусов стало одним из приоритетных направлений в психолингвистических исследованиях российских специалистов. Остановимся поэтому на сущности их исследований подробнее.

Предтечей современных ассоциативных исследований в России явился *Словарь ассоциативных норм русского языка* под ред. А. Леонтьева (Москва, 1977). Он был подготовлен на материале 500 слов-стимулов. Объем ассоциативных полей составлял от 150 до 650 слов-реакций, полученных на стимулы. Сам словарь, по выражению его составителей, имел “четко определенную практическую направленность на преподавание русского языка нерусским учащимся, в первую очередь иностранцам” (САНРЯ, 1977). Благодаря современному развитию интернет-технологий читатель может ознакомиться с его полной электронной версией, а также и с полным списком слов-стимулов с ассоциативными значениями на сайте http://it-claim.ru/Projects/ASIS/Leont/Stimul_Leon.htm. Результаты показательны в первую очередь с точки зрения отражения русского культурного архетипа, и демифологизации определённых стереотипов о нём, бытующих в международном контексте. Анализ ассоциаций на слово-стимул *война*, с нашей точки зрения, полностью опровергает, например, миф о воинственности и внутренней агрессивности присущей русской ментальности:

„ВОЙНА: мир 56; ужас 11; Отечественная 9; страшная 7; не нужна, ужасная 6; жестокая, народная, разруха, разрушительная, смерть 4; горе, кровь, ненужная, страшно 3; бедствие, не должна, несправедливая, несчастье, 2; атомная, беспокойство, бесправие, битва, бомба, Великая Отечественная, враги, враждебная, все же не будет, всемирная, гадость, газ, горечь, грязная, дети, испытать, клочья, конец, кровавая, мирное сосуществование, не дай бог, не хочу, ненавистная, освобождение, плакать, плохо, тяжелая, унесла, фашизм.“

Не менее интересными бы могли быть и выводы в результате анализа слов-стимулов *время* (частично опровергающие стереотип о русском необязательном отношении ко времени), *гость* (ставящий под сомнения миф о русском сверхгостеприимстве), *литература* (подтверждающие литературоцентричный характер русской культуры) и т. д. Чем удобны ассоциативные нормы? По мнению А. Леонтьева, во-первых, это источник уникальной лингвистической и паралингвистической информации. Во-вторых, ассоциативные нормы легко поддаются

математической обработке, являясь уникальным материалом для выдвижения и проверки статистических гипотез. В-третьих, ассоциативные нормы дают в удобной форме специфический для данного языка и культуры „ассоциативный профиль” лексических единиц и помогают „выявить” ассоциативное значение слова (Леонтьев, 1977), они определяют тот стандарт, в котором отражены актуальные для сознания носителей языка особенности семантики слова - стимула. А. Леонтьев в предисловии к словарю писал, что „если нам нужно найти метод, с наибольшей объективностью позволяющий вскрыть “культурную” специфику словарных единиц, вскрыть те побочные, непосредственно не релевантные для обобщения семантические связи, которые имеет данное слово, его семантические “обертоны”, - без сомнения, таким методом является ассоциативный эксперимент, а ближайшим источником данных на этот счет – словарь ассоциативных норм” (Леонтьев, 1977).

Продолжением и развитием данного начинания являются многолетние исследования профессора Ю. Караулова и его коллег, учеников и последователей. Ю. Н. Караулов возглавляет *Научный центр русского языка* в Московском государственном лингвистическом университете и сегодня можно смело говорить о создании „научной школы исследования русской языковой личности“ под руководством учёного. Многолетнее сотрудничество Ю. Караулова с сотрудниками отдела психолингвистики и теории коммуникации Института языкознания РАН вылилось в создание серии уникальных ассоциативных словарей и, прежде всего *Русского ассоциативного словаря* (в соавторстве с Ю. А. Сорокиным, Е. Ф. Тарасовым, Н. В. Уфимцевой, Г. А. Черкасовой), представляющего собой модель языкового сознания носителя русского языка и не имеющего аналогов в российской лексикографии и лексикографии славянского ареала. По выражению его составителей, этот тезаурус представляет собой „алгоритмически сконструированный лингвистический объект, являющийся одним из возможных способов представления языка” (Караулов, АТСРЯ, 1994). Словарь даёт картину сочетаемости слов в среде носителей русского языка, в нём можно найти наиболее частотные словосочетания, грамматические конструкции, типы словоизменения, а также элементы наивной языковой картины мира русских и черты их национального характера, позволяет проникнуть в социальную память и сознание носителей языка и получить ответ на вопрос „Как мыслят русские в современной России?“.

Работа над созданием словаря послужила толчком для разработки Ю. Карауловым нового направления лингвистических исследований, получившего название „ассоциативная лингвистика”. Труды Ю. Караулова придали этому направлению методологическую целостность, включив в его сферу не только традиционную лексикографию и фразеологию (*Ассоциативный фразеологический словарь русского языка*, 1994), но все уровни языковой структуры (*Ассоциативная грамматика русского языка*, 1993, 2010, *Активная грамматика и ассоциативно-вербальная сеть*, 1999). Две последние книги содержат нетрадиционный подход к описанию грамматики, рассматривая язык с позиций того, как им владеет его естественный носитель, как он пользуется грамматикой. Сделанные

автором выводы „относительно места грамматики в ассоциативно-вербальной сети представляют собой новый продуктивный подход к проблемам грамматики и открывают перспективы для новых исследований“ (Караулов, 2010). Понятие языковой личности автор подробно разрабатывает в популярнейшей сегодня в России монографии *Русский язык и языковая личность*, в которой, характеризуя понятие языковой личности, автор показывает, что „оно является системообразующим для описания национального языка и на его основе оказывается возможным достичь нового синтеза знаний о русском языке“ (Караулов, 2010).

Своеобразным продолжением *Русского ассоциативного словаря* стала работа учёных над проектом по созданию *Славянского ассоциативного словаря*, задуманного как одномоментный зондаж на базе эквивалентного списка слов-стимулов языкового сознания носителей всех живых славянских языков. К настоящему моменту закончена работа над четырехязычным (русский, белорусский, болгарский, украинский) словарем, который вышел в 2004 году. *Славянский ассоциативный словарь* построен на 112 взаимно эквивалентных стимулах по результатам массового эксперимента, проведенного в 1998-1999 гг. методом письменного анкетирования на родном языке испытуемых и состоит из двух частей – *Прямого словаря* и *Обратного словаря*. Исследования проводились в студенческой аудитории, что некоторые критики видят объективным недостатком в смысле образовательной и возрастной однородности респондентов, но это, как нам кажется, недостаток относительный, главное, что первый шаг в направлении контрастивных ассоциативных исследований славянского ареала сделан.

Существуют и уникальные ассоциативные словари, где слова-стимулы отбирались с учетом исследовательской задачи. Так, в 1989 году появился *Ассоциативный словарь русской этнокультуроведческой лексики* (Манликова, 1989), в котором предметом исследования стала лексика, „отмеченная повышенной национально – культурной характерностью, представляющая систему знаний о специфической культуре русского народа как историко-этнической общности“ (Манликова, 1989). В список слов-стимулов вошли „этнографизмы – русизмы (горница, няня, щи, ямщик), историзмы – русизмы (барин, городничий), историзмы - интернационализмы (граф, гувернер, лакей), религиозная лексика (демон, икона, церковь, поп). Были введены и так называемые фоново-коннотативные слова: книжные поэтизмы (дева, отечество), фольклоризмы (девица, молодец, тридевятый), литературные символы (буря, кнут, топор, ярем, ярмо), оценочные слова – характеристики (недруг, подлец, хрыч, сторонушка, судьбина), этикетные слова-обращения и их компоненты (благородие, милость, сударь), ласкательно-почтительные и фамильярно-просторечные обращения (батюшка, матушка, братец, голубушка) ономастическая лексика, в частности антропонимы (Палашка, Савельич)“ (Манликова, 1989).

Интересен и новый *Русский сопоставительный ассоциативный словарь* (ред. Черкасова, ИЯз РАН, 2008), который включает 253 статьи Прямого словаря (от стимула к реакции) по

материалам трех ассоциативных опросов, проведенных с интервалами 10–20 лет с носителями русского языка начиная с 1967 г., ранее опубликованных в *Словаре ассоциативных норм русского языка*, *Русском ассоциативном словаре* и *Славянском ассоциативном словаре*, и отражает, таким образом „ассоциативно-вербальную модель языкового сознания русских по временным срезам и предназначен для проведения научных исследований динамики языкового сознания русских определенного поколения (конец XX в. – нач. XXI в.), изучения «речемыслительного портрета» русских и тенденции в изменении взгляда на мир россиян в динамике 40 лет“ (Черкасова, 2008).

В данном направлении в РФ сегодня работает множество лингвистов, весьма интересную статью *Ассоциативный словарь как особый источник данных о внутренней семантической сети* (Гольдин, Сдобнова, 2010) мы рекомендуем всем интересующимся данной проблематикой. Она посвящена специфике ассоциативных словарей в сравнении со словарями других типов, доказывая, что ассоциативные словари характеризуются особой полнотой отражения семантических связей слов и многосторонностью представляемой ими картины мира.

Более тридцати лет глубоко и плодотворно данной темой занимается Е.Горошко, которая в своей известной монографии *Интегративная модель свободного ассоциативного эксперимента* подробно анализирует онтогенез метода свободных ассоциаций, вопросы создания теоретической модели свободного ассоциативного эксперимента и этапы его развития в качестве инструментария психологических, лингвистических и психолингвистических исследований. В ней обсуждаются прикладные аспекты применения метода свободных ассоциаций в психодиагностике, при обучении иностранным языкам, а также в исследовательских целях в психолингвистике и теории межкультурной коммуникации. В главе *Проблемы ассоциативной лексикографии* автор подробно анализирует сущность и особенности ассоциативных словарей, констатируя, что „модель ассоциативного словаря представляет некую упорядоченную последовательность ассоциативных полей... которые могут иметь несколько входов: информация может быть упорядочена в зависимости от стимула (прямой словарь) и в зависимости от реакции (обратный словарь). Например, английский ассоциативный тезаурус (АТНАЯ) или ассоциативный тезаурус современного русского языка (АТСРЯ) имеют по два входа. В настоящее время опубликовано достаточно много ассоциативных словарей (несколько десятков). Некоторые ассоциативные словари создаются на материале внутриязыковых ассоциативных норм (и таких словарей большинство), но иногда словарь может включать и ассоциативные нормы, собранные на базе различных языков. К примеру, знаменитые „Нормы словесных ассоциаций“ под редакцией Л. Постмана и Дж. Кеппела включают материалы на английском, немецком и французском языках (Postman, 1970), а сейчас в секторе психолингвистики института языкознания РАН ведется работа по созданию ассоциативного тезауруса, включающего практически все славянские языки“ (Горошко, 2001). Автор далее вспоминает и характеризует польские ассоциативные нормы (Kurcz 1967), болгарские (Герганов 1984), голландские (Made - van Bekkum 1973), украинские (Бутенко 1979), русские

(САНРЯ 1977), латышские (Ульянов 1989), узбекские (Залевская, 1971), киргизские (Титова 1975, Манликова 1989), казахские (Дмитрюк, 1998). Вспоминает и нормы, собранные на материале онтогенеза – исследование ассоциативных норм под редакцией Маршаловой на основе словацкого языка (Maršálová, 1982).

Интересно бы было сегодня провести сопоставительное исследование и на материале словацкого и русского языка, объединив для этого, например, усилия словакистов и словацких русистов, работающих в студенческой аудитории, и таким образом имеющих непосредственный доступ к потенциальным респондентам. В среде словакистов подобный подход сегодня ещё является редкостью, хотя уже в 1977 году выдающийся словацкий лингвист Мистрик говорил о „*ассоциативном потенциале слова, зависящего от культурного и интеллектуального уровня человека, его жизненного опыта и т. д.*“ (Мистрик, 1977). Словакистка Д. Оросова в своей статье *Metafora a termin* утверждает, что „*o asociáčnom pole v slovakistike najčastejšie sa hovorí v súvislosti s výskumom metafory...asociálne pole, obsahovo a intenzívne rôznorodé, má väčší rozsah ako nociónálne jadro alebo expresívna zložka a „prebúdza“ sa vtedy, keď sa slovo dostane do styku s iným asociáčnym poľom a základnými zložkami iného slova alebo textu*“ (Оросова, 1988). Сегодня данной проблематикой в Словакии занимается прешовский русист проф. Й.Сипко, который широко применяет данные словаря Караулова в своих лингвокультурологических исследованиях. По его мнению „*jazykové jednotky, počnúc plnovýznamovými slovami, obsahujú určitý etnokultúrny kód, ktorý vytvára základ pre etnokultúrne konotácie. Vznik konotácií ako doplňujúcich významov je dlhodobý proces, základom ktorého je postupne sa tvoriaca sieť asociácií...Názorne tento lingvokulturologický fenomén prezentujú asociatívne slovníky konkrétnych jazykov. K reprezentačným dielam tohto druhu patrí Ruský asociatívny slovník* (Karaulov a kol., 2002). *Prostredníctvom jazykových asociácií máme možnosť poodhaliť doplňujúce významy jednotlivých slov, ktoré sa vytvárajúv dlhodobom historickom vývoji. Jazykové asociácie poukazujú na hodnoty, ktoré sú pre konkrétnu etnokultúru blízke, často neopakovateľné a jedinečné*“ (Сипко, 2010). Профессор далее подчёркивает, что подобное исследование лишний раз подтверждает литературоцентричный характер русской культуры, приводя пример ассоциаций из словаря Караулова на слова-стимулы *смерть* (поэта), *страдание* (молодого Вертера), *письмо* (Татьяны), *сострадание* (Соня Мармеладова), *обман* (Хлестаков). Разрабатывает он и интереснейшую теорию когнитивного потенциала ассоциативных тестов (исследования однако пока проводятся в области русистики).

Разработки российских лингвистов в области когнитивной лингвистики, концептографии языковой картины мира а также практические работы по построению лингвокультурного тезауруса русского языка являются не только фундаментом, но и вдохновляющим примером для исследования языковой личности любого языкового и культурного ареала, в том числе и словацкого, и могут в перспективе широко использоваться и в смежных с языкознанием дисциплинах: в педагогике и лингводидактике иностранных языков, межкультурной коммуникации, в сфере психологии речи и т.п. По выражению Н. Уфимцевой, ассоциативный словарь является и отражением вербальной памяти человека и фрагментом образа мира того

или иного этноса, отраженного в сознании “среднего” носителя той или иной культуры, его мотивов и оценок и, следовательно, его культурных стереотипов. С помощью тезауруса мы получаем, прежде всего, возможность определить “круг понятий, наиболее важный для современного языкового сознания, т.е. для образа мира носителей языка” (Уфимцева, 1996). На основе ассоциативных норм могут исследоваться как семантические, так и другие особенности слова, закономерности “работы” механизмов ассоциирования отдельно взятой культуры.

Zoznam použitej literatúry

ГОЛЬДИН, В., СДОБНОВА, А.: Ассоциативный словарь как особый источник данных о внутренней семантической сети. In Вопросы искусственного интеллекта (Вестник РАН), 2010, 2. с. 89

ГОРОШКО, Е.: Интегративная модель свободного ассоциативного эксперимента. Москва : Институт языкознания РАН, 2001

КАРАУЛОВ, Ю.: Ассоциативная грамматика русского языка. Издательство ЛКИ, 2010. 328 с. ISBN 978-5-382-01098-4

КАРАУЛОВ, Ю.: Русский язык и языковая личность. Издательство ЛКИ, 2010, 264 с. ISBN 978-5-382-01071-7

КАРАУЛОВ, Ю., СОРОКИН, Ю., ТАРАСОВ, Е., УФИМЦЕВА, Н., ЧЕРКАСОВА, Г.: Русский ассоциативный словарь. Ассоциативный тезаурус современного русского языка. В 3-х частях, 6-ти книгах Кн. 1, 3, 5. Прямой словарь: от стимула к реакции. Книга 2, 4, 6. Обратный словарь: от реакции к стимулу. Москва, 1994, 1996, 1998

КАРАУЛОВ, Ю.: Лингвокультурное сознание русской языковой личности. Моделирование состояния и функционирования. Москва : Азбуковник, 2009. 334 с. ISBN 978-5-91172-022-3

ЛЕОНТЬЕВ, А.: Словарь ассоциативных норм русского языка, Москва, 1977

МАНЛИКОВА, М.: Ассоциативный словарь русской этнокультуроведческой лексики. Фрунзе, 1989.

МЯГКОВА, Е.: Эмоциональная нагрузка слова: опыт психолингвистического исследования. Воронеж, 1990.

РАХИЛИНА, Е.: Когнитивный анализ предметных имен: семантика и сочетаемость. Москва : Русские словари, 2008. 416 с.

УФИМЦЕВА, Н., ЧЕРКАСОВА, Г., КАРАУЛОВ, Ю., ТАРАСОВ, Е.: Славянский ассоциативный словарь: русский, белорусский, болгарский, украинский. Москва, 2004. 792 с.

УФИМЦЕВА, Н.: Языковое сознание: динамика и вариативность. Москва : Институт языкознания РАН, 2011, с. 252. Dostupné dňa 18. 4. 2013 na http://iling-ran.ru/library/psylingva/Ufimtseva_Yazykovoe_soznanie.pdf

ЧЕРКАСОВА, Г.: Русский сопоставительный ассоциативный словарь. Moskva : Институт языкознания РАН, 2008.

MARŠÁLOVÁ, L.: *Psycholingvistická analýza vývinu lexiky*. Asociačné štruktúry v subjektívnom slovníku. 1. vyd. Bratislava : SPN, 1982. 207 s.

MISTRÍK, J.: *Štylistika slovenského jazyka*. 2. vyd. Bratislava : SPN, 1977, s. 245.

OROSZOVÁ, D.: *Metafora a termin*. In Slovenská reč, 53, 1988. Dostupné dňa 16. 4. 2013 na <http://www.juls.savba.sk/ediela/sr/1988/1/sr1988-1-lq.pdf>

SIPKO, J.: *Etnokultúrne konotácie*. In Jazyk a kultúra, 3, 2010. Dostupné na http://www.ff.unipo.sk/jak/3_2010/sipko1.pdf

WIERZBICKA, A.: *Semantics. Primes and universals*. New York : Oxford University Press, 1996.

Kontakt:

Mgr. Dulebová Irina, PhD.
Univerzita Komenského v Bratislave
Filozofická fakulta
Katedra ruského jazyka a literatúry
Gondová 2, 814 99 Bratislava
E-mail: duleba@chello.sk

Mgr. Dzivaková Michaela, PhD.
Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Katedra románskych a slovanských jazykov
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
E-mail: dzivakova@euba.sk

ANALYTICKÉ PRVKY V RUSKEJ TERMÍNOTVORBE

Róbert Horňák

Abstrakt

Tlak cudzojazyčných (anglických) jazykových elementov na národné jazyky je v súčasnosti veľký, čo sa odzrkadľuje i v takej jazykovej oblasti, akou je slovtvorba. Častý výskyt kompozít so spojovníkom typu страна-экспортёр a aktívne využívanie tohto produktívneho slovtvorného modelu pri tvorbe nových pomenovaní chápeme tiež ako zvýšený prejav analytizmu v ruštine v dôsledku internacionalizačného procesu v jazyku.

Kľúčové: internacionalizácia jazyka, ekonomická terminológia, kompozitá so spojovníkom, rusko-slovenské terminologické ekvivalenty.

Abstract

An influence of the foreign (English) language elements on the national languages nowadays is so great, that it is reflected in such a language sphere as is a word-formation. Frequent incidence of the compound words joined by a hyphen, such as *страна-экспортёр*, and a frequent use of this productive word-forming model, while creating new terminology, we are about to interpret also as an increased evidence of analytism in Russian due to the internationalization process in language.

Keywords: internationalization of a language, economic terminology, compound words joined by a hyphen, Russian-Slovak terminological equivalents

Súčasný rozvoj národných ekonomických terminologických nomenklatúr slovanských jazykov sa nachádza pod silným tlakom cudzojazyčnej, predovšetkým anglickej terminológie. Súvisí to s globalizačnými procesmi v mimojazykovej rovine (ekonomika, politika, kultúra, masmédiá), ktoré sa zákonite odrážajú v internacionalizačných procesoch v rovine jazykovej. V tejto súvislosti môžeme na našich, typologicky syntetických jazykoch (ruština, slovenčina) pozorovať zvýšený výskyt analytických čŕt. Daný fenomén zo slovenských jazykovedcov konštatoval J. Horecký (1999), ktorý poukázal na analytizmus na syntaktickej úrovni, kedy na tvorbu fráz v domácom jazyku vplývajú cudzojazyčné syntaktické konštrukcie. Konkrétne autor hovorí o prieniku pomenovacieho nominatívu. Nejde pritom len o uplatňovanie nominatívu v pomenovaniach typu *Spolková republika Nemecko*, ale aj posilňovanie takého typu, kde nominatív stojí v postavení zhodného prívlastku pred podstatným menom. Posilňuje sa tak typ pomenovaní ako *C vitamín*, *alfa lúče*, *gama žiarenie*, *Tatra banka*, *Mars superliga*, *West extraliga* (Horecký, 1999, s. 82). Z lingvistov východoslovanskej jazykovej oblasti sa téme analytizmu v ruštine venujú napr. E. V. Klobukov (2006), Ju. P. Kňazev (2007),

Ju. V. Roščina (2005) V. Dmitruk (2008), I. Vichovanec (2002), A. Zagnitko (1993) a iní.

Pri analýze terminologického materiálu excerpovaného z ekonomických terminologických slovníkov, odbornej tlače a dizertačných prác ruskej proveniencie sme si všimli častý výskyt analytických tvarov, konkrétne terminologických kompozít so spojovníkom a aktívnu tvorbu nových lexikálnych jednotiek podľa daného produktívneho modelu slovo+spojovník+slovo napríklad: *агент-оптовик*, *активы-субституты*, *банк-банкрот*, *банк-кредитор*, *должник-правопреемник*, *интернет-компания*, *интернет-услуги*, *карта-баланс*, *клиринг-банк*, *компания-филиал*, *страна-донор*, *страна-экспортёр*, *фирма-кандидат* ap. Tento model sa využíva dokonca aj pri cudzojazyčných výpožičkách typu *аутерн-репорт*, *аут-трейд* (angl. *outrade*), *бэк-офис*, *даймэйз-чартер* (angl. *demise charter*), *карт-бланш* (fr. *carte blanche*), *прайс-лист*, *сток-брокер* (angl. *stock broker*) či v pomenovaniach pozostávajúcich z cudzojazyčného a domáceho, resp. zo zdomácneneho komponentu: *брент-смесь*, *дата-вексель*, *рейтинг-услуги*, *стэлс-компания* (angl. *stealth company*), *форвард-рынок*, *хедж-фонд*. Existujú aj terminologické kompozitá s kombináciou grafických sústav ako napríklad *BIS-стандарты*, *нет-проекты*. Pri termíne *нет-проекты* bola v pôvodnom napísaní latinská časť kompozita graficky odlišená od cyrilскеj časti kurzívou: *нет-проекты*.

Hoci spomínaný model tvorenia kompozitných výrazov nie je v ruštine nový, zdá sa nám, že v poslednom období jeho produktivita stúpa. Vychádzajúc z vlastností, ktorým musia termíny zodpovedať, má podľa nášho názoru takýto model slovotvorby svoje výhody a v porovnaní so slovenčinou v niektorých prípadoch aj isté prednosti, na ktoré chceme ďalej poukázať.

Jednou zo základných vlastností správne utvoreného termínu je **motivovanosť**. [I. Masár (2000) uvádza tieto základné vlastnosti termínov: spisovnosť, motivovanosť, systémovosť, ustálenosť, presnosť, derivatívnosť]. Pod motivovanosťou rozumieme vlastnosť termínu, na základe ktorej môžeme určiť motív a spôsob utvorenia termínu, čo nám uľahčuje termín pochopiť (Masár, 2000). Všimajúc si túto vlastnosť, ruské analytické kompozitá so spojovníkom typu *банк-агент*, *страна-экспортёр*, *страна-импортёр*, *директор-распорядитель* ap. majú motív a spôsob utvorenia na prvý pohľad jasný, ak použijeme výraz J. Horeckého, tieto termíny sú *významovo priezračné* (Horecký, 1956, s.45).

Ruské kompozitné termíny so spojovníkom spĺňajú aj ďalšiu vlastnosť, ktorá je pri dobre utvorenom termíne prednosťou, a to **krátkosť** (Masár, 1991). Krátkosť termínu vyplýva z požiadavky jazykovej ekonómie. Táto vlastnosť však nesmie byť preferovaná na úkor presnosti a jednoznačnosti. Zoberme si napríklad ruský termín z oblasti lodnej dopravy *судно-сухогруз*. Takýto analytický tvar má svoje výhody. Všetky komponenty tvaru sú používateľovi jasné: onomaziologická báza *судно* aj onomaziologický príznak, ktorý je v danom prípade kompozitom zo slovotvorných základov *сух(-оу)* (onomaziologický príznak) a *груз* (onomaziologický základ) Máme teda tri slovotvorné základy s jasným sémantickým významom spojené do jedného výrazu *lod' – such(-ý) – náklad*. Slovenský náprotivok tohto ruského výrazu nemôže kopírovať ruský slovotvorný model, snáď by sme si na základe ruskej definície termínu mohli pomôcť opisným výrazom *lod' na prepravu kusového*

nákladu, čo je síce z motivačne priezračné, avšak z hľadiska krátkosti a jazykovej ekonómie má ruský termín jasné výhody. Porovnávaním ruskej a slovenskej odbornej literatúry z oblasti lodnej dopravy sme dospeli k záveru, že slovenským náprotivkom daného ruského termínu by mohol slúžiť termín *viacúčelová nákladná loď* či *kontajnerová loď* (hoci pre tento termín existuje ruský termín *судно-контейнеровоз*, resp. iba *контейнеровоз*). Avšak priezračná motivácia ruského termínu umožňujúca jeho ľahké porozumenie sa pri slovenskom ekvivalente už stráca. Navyše, produktívna slovotvorná štruktúra ruského ekvivalentu umožňuje vytvoriť paradigmu analogických výrazov: *судно-лесовоз*, *судно-лихтеровоз*, *судно-рудовоз*, *судно-контейнеровоз*, *судно-бурлак*. Takéto kompozitá explicitne poukazujú na triedu predmetu i jeho príznak, osobitne pomenúvajú jedno i druhé. Význam takýchto kompozít, píše L. Kasjanovová, je aj napriek sémantickej kompresii priezračný a jasný, vďaka „номинативной весомости их компонентов, поскольку и ономазиологический базис, и ономазиологический признак передаются основами полнозначных слов“ (Kasjanova, 2007, s. 400).

Na objasnenie ďalšej výhody kompozitných terminologických pomenovaní je potrebné ozrejmiť pojem **pomenovací paradox**. Podľa A. V. Isačenka (1956) všetky pomenovania vznikli ako pomenovania motivované, popisné, a to dvojčlenné, lebo pri pomenovaní ide jednak o rodové začlenenie (*genus proximum*), jednak o druhové odlišné (*differentia specifica*)“ (porov.: Sopira, 1972, s. 12). Vo vedeckých komunikátoch majú jasnú prevahu viacsovné termíny – až 77% (Masár, 2000, s. 35), čo vyplýva z požiadavky presnosti pomenovania pojmov. Na druhej strane sa však na tomto mieste stretávame s istým paradoxom: pomenovania „v prevažnej väčšine vznikajú ako formálne dvoj- alebo viacčlenné útvary a označujú pri tom jednotný, nerozčlenený predmet myšlienky“ (Sopira, 1972, s. 11). Vzniká teda rozpor, kde si „jednotný obsah (význam) žiada nerozčlenené pomenovanie“ (ibid.). Odstránenie tohto rozporu umožňuje „niekoľko spôsobov sémantickej kondenzácie združených pomenovaní, nazývaných tiež univerbizáciou...“ (ibid. s. 12). Touto problematikou sa zaoberal A. V. Isačenko (1958), ktorý rozlišuje päť spôsobov univerbizácie: 1. kompozitá, 2. spriazky, 3. substantivizácia, 4. sufixácia a 5. skratkové slová.

Kompozícia (rus. *сложение*) patrí k najproduktívnejším spôsobom tvorenia nových lexikálnych jednotiek. Kompozitá majú veľkú výhodu, pretože ako jednoslovné pomenovania umožňujú presnejšie pomenovať pojmy, sú krátke a sémanticky nasýtené. Takisto ako jednoslovné pomenovania dobre vyhovujú podmienke derivatívnosti. To, že sa kompozícia koncom 20. a začiatkom 21. storočia často využíva pri tvorbe nových pomenovaní je dôsledkom závažnej jazykovej tendencie, ktorú lingvisti nazývajú ekonómia reči, rečového úsilia. Obdobne aj opisovaný slovotvorný model pre tvorbu kompozít so spojovníkom slúži na odstránenie spomínaného slovotvorného paradoxu a je taktiež založený na princípe jazykovej ekonómie. Okrem analyzovanej ekonomickej terminológie môžeme uviesť príklady aj z oblasti lingvistiky, kde sme sa stretli napr. s termínmi *слова-термины*: (...) *Эти слова-термины в силу широкой употребительности несколько детерминологизировались, приобрели всеобщий характер*. (Kožina, 1983, s. 125). V slovenčine by daný pojem mohol mať nasledujúcu lexikálnu formu: *Tieto termíny sa pre ich široké použitie... alebo Tieto terminologické slová sa pre široké použitie...* Ďalším

príkladom je výraz **термины-метафоры**, ktorého slovenský ekvivalent má podobu *metaforické termíny* či *metaforická terminologická lexika*.

Z porovnávacieho hľadiska nás zaujal fakt, že pri preklade takýchto kompozít do slovenčiny nemôžeme kopírovať ruský model slovotvorby, keďže podľa slovenského pravopisu nepíšeme spojovník v pomenovaniach, v ktorých ide o vyjadrenie bližšieho vymedzenia, napr. *člen korešpondent*, *minister predseda*, čo je práve prípad, ktorý nás zaujíma. Posledné príklady majú v ruštine formu *член-корреспондент*, *министр-председатель* či *премьер-министр*.

Hľadajúc slovenské ekvivalenty ruských termínov s analyzovaným „spojovníkovým“ slovotvorným modelom dospeli sme k záveru, že v slovenčine neexistuje slovotvorný model, ktorý by sa generálne uplatňoval v slovenských terminologických ekvivalentoch pre daný ruský slovotvorný model, ale že slovenské koreláty majú rôznu štruktúru:

- a) ruské kompozitné tvary so spojovníkom majú v slovenčine pomenováciu štruktúru adjektívum/adjektivizované prídavné + substantívum, pričom druhý komponent ruského analytického pomenovania, ktorý je vo funkcii onomaziologického príznaku sa v slovenčine transformuje do zhodného prívlastku, porovnaj:

активы-субституты – *substitučné aktíva*

банк-агент – *agentská banka*

банк-акцептант – *akceptačná banka*

банк-банкром – *zbankrotovaná/skrachovaná banka*

банк-гарант – *garantujúca/ručiteľská banka*

банк-дилер – *dílerská banka*

банк-кредитор – *veriteľská banka*

банк-эмитент – *emitujúca/emisná banka*

бизнес-клиент – *obchodný klient*

бизнес-партнёр – *obchodný partner*

бизнес-план – *podnikateľský plán*

бизнес-статистика – *obchodná štatistika*

страна-потребитель – *spotrebiteľská krajina*

страна-участник – *zúčastnená krajina*

страна-экспортёр/импортёр – *vyvážajúca/dovážajúca krajina* a i.

Tento typ slovenských terminologických korelátov je k ruským terminologickým kompozitám so spojovníkom najčastejší.

- b) jeden komponent analytického tvaru, konkrétne onomaziologická báza, sa vypúšťa (keďže je už zrejmý z kontextu) a ponecháva sa len komponent vo funkcii príznaku, prípadne sa báza uvedie v zátvorke, čiže aplikuje sa postup ako pri elipse:

банк-акцептант – *akceptant (banka)*

банк-бенефициар – *beneficient (banka)*

бухгалтер-аудитор – *audítor*

- c) ruskému kompozitu so spojovníkom zodpovedá slovenský ekvivalent s rovnakou pomenovacou štruktúrou avšak bez spojovníka, čiže už nejde o kompozitum ale o združené pomenovanie, kde prvý komponent pomenovania vystupuje vo funkcii prídavného mena:

бизнес-центр – *biznis centrum*

брутто-активы – *brutto aktíva*

- d) ruskému kompozitu so spojovníkom zodpovedá slovenské združené pomenovanie so štruktúrou substantívum + nezhodný prívlastok:
бизнес-пресса – tlač pre podnikateľskú sféru (ale aj ekonomická tlač)
бизнес-школа – škola biznisu
БИС-нормы – normy BIS
- e) ruskému kompozitu so spojovníkom zodpovedá slovenské viacsovné pomenovanie so s rôznou štruktúrou:
должник-правопреемник – právny nástupca dlžníka

Z uvedených príkladov vyplýva, že produktívnosť kompozitného tvorenia mnohých nových lexikálnych jednotiek je v ruštine vysoká, čo tiež dosvedčuje intenzívnejší prejav analytických čŕt v jazykovom systéme ruštiny. Pri preklade textu s takouto lexikou, resp. pri substitúcii takejto terminologickej lexiky do slovenčiny zavše prichodí prekladateľovi rozlúsknuť ne jeden prekladateľský oriešok.

LITERATÚRA

HORECKÝ, J.: *Základy slovenskej terminológie*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1956. 146 s.

HORECKÝ, J.: Internacionalizácia a europeizácia slovenčiny. In *Internationalizácia v súčasných slovanských jazykoch: za a proti*. Ed. J. Bosák. Bratislava : Veda, 1999. 166 s. ISBN 80-224-0599-X

ISAČENKO, A. V.: O nektorých zákonitostech v oblasti pojmenování. In *Jazyk a literatura III*. Sborník VŠP v Olomouci, 1956, s. 17-23.

ISAČENKO, A. V.: *K voprosu o strukturnoj tipologii slovarnogo sostava slavianskich jazykov*. Slavia, 1958, 3

MASÁR, I.: *Príručka slovenskej terminológie*. Bratislava : Veda, 1991, s. 192. ISBN 80-224-0341-5

MASÁR, I.: *Ako pomenúvame v slovenčine*. Kapitoly z terminologickej teórie a praxe. Spisby SJS 3, 2000, red. S. Ondrejovič. Bratislava : SAV, 2000. 60 s. ISBN 80-89037-00-3.

Pravidlá slovenského pravopisu. 3. upravené a doplnené vydanie. Red. M. Považaj. Bratislava : Veda, 2000. 592 s. ISBN 80-224-0655-4

PAULEOVÁ, M.: *Stručný slovník ekonomických termínov (slovensko-anglický a anglicko-slovenský)*. 1. vydanie. Bratislava : Ekonómia, 2008. 232 s. ISBN 978-80-8078-226-9

SOPIRA, A.: *Kondenzácia v ekonomickej terminológii*. Bratislava : VŠE, 1972. 119 s.

ŠÍBL, D. et al: *Velká ekonomická encyklopédia*. Výkladový slovník A-Ž. 2. rozšírené vydanie. Bratislava : Sprint, 2002. 967 s. ISBN 80-89085-04-0

АХМАНОВА, О. С.: Отличительные черты советского языкознания. In *Проблемы современной лингвистики*. Сборник. Москва, 1968

Большой экономический словарь. Под ред. А. Н. Азрилияна. 6-е изд., доп. Москва : Институт новой экономики, 2004. 1376 с. ISBN 5-89378-012-4

ВИХОВАНЕЦЬ І.: Аналітизм у граматичній структурі сучасної української мови. In Укр. мова, 2002, 2, с. 3-8.

КАСЬЯНОВА, Л. Ю.: Неологизация языковой картины мира. In *Hľadanie ekvivalentností III. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie rusistov 21.-23. septembra 2006 v Prešove*. Prešov : Filozofická fakulta, 2007, s. 393-405. ISBN 978-80-8068-621-5.

КЛОБУКОВ, Е. В.: *Тенденция к аналитизму и русское глагольное словоизменение*. In Язык. Литература. Культура. Вып. 2. Москва, 2006.

КНЯЗЕВ, Ю. П.: Деграмматикализация как одно из направлений эволюции русского языка. (Аналитизм или изоляция?). In *Русский язык в типологической перспективе*. Москва, 2007.

КОЖИНА, М. Н.: *Стилистика русского языка*. Москва : «Просвещение», 1983. 223 с.

РОЩИНА, Ю. В.: *Проявления тенденции к аналитизму в современной русской мор-фологии (на материале предметных и признаковых слов)*. Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Москва, 2005.

Kontakt

Mgr. Róbert Horňák, PhD.

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Filozofická fakulta

Katedra slovanských filológií

Nám. J. Herdu 2, 917 01 Trnava

Email: robert_hornak@yahoo.de

TEXT READABILITY AND SIMPLIFICATION OF COMPLEX TEXTS

Zuzana Hrdličková

Abstract

A text is a thematic and functionally oriented linguistic whole which has been formed with a certain communicative intention. It must meet certain criteria of textuality, these being: cohesion, coherence, intentionality, acceptability, informativity, situationality and intertextuality (Göpferich, 2006: 62). The text is the most important and dominant part of the textbook. The range of variables that affect text difficulty includes topic, syntactic complexity, cohesion, coherence, vocabulary and readability. The paper presents the results of measuring readability in four randomly chosen samples of the texts using the Gunning Fog Index in order to simplify them for students where necessary.

Key words: text, text readability, the Fog Index, text simplification

Abstrakt

Text je tematický a funkčne orientovaný lingvistický celok, ktorý bol vytvorený s istým komunikatívnym zámerom. Musí spĺňať isté kritériá textovosti, ktorými sú kohézia, koherencia, intencionalnosť, prijateľnosť, informatívnosť, situačnosť a intertextovosť (Göpferich, 2006: 62). Text je najdôležitejšou a dominantnou časťou učebnice. Rozsah premenných, ktoré ovplyvňujú náročnosť textov, zahŕňa tému, syntaktickú zložitosť, kohéziu, koherenciu, slovnú zásobu a čitateľnosť. Príspevok prezentuje výsledky merania čitateľnosti v štyroch náhodne vybraných vzorkách daných textov pomocou indexu zahmlenia, aby sme ich mohli zjednodušiť v tých častiach, kde je to nevyhnutné.

Kľúčové slová: text, čitateľnosť textu, Index zahmlenia, zjednodušenie textu

Introduction

Reading is an essential skill in general education and academic progress. Brown (1994, 145) asserts that the most obvious and most common form of material support for language instruction comes through a textbook. In order to understand and express the key concepts of business and economics in English, some undergraduates of the University of Economics use the *English for Business Studies* textbook that covers the most important areas of management, production, marketing, finance and macroeconomics.

The communicative function of the language is connected with the comprehension of the content of information manifested by the text. The text is a medium of communication, a process by means of which its author conveys certain information to the receiver, and a source of knowledge offered to the recipient (Tandlichová, 1992, s. 4). The *English for Business Studies* textbook includes different text types, for example, extracts from newspapers, books about business and economics, and a novel, which use more idiomatic language. Each

unit of the textbook contains an informative main reading text which gives an overview on a particular topic, introduces key concepts and includes a high density of relevant vocabulary, plus a variety of comprehension and vocabulary exercises. As we have mentioned, vocabulary and readability are among the variables that affect text difficulty.

Text readability

Many researchers have long been concerned to identify what features make text readable in order to adjust text difficulty to the intended readership. This has been especially important in educational contexts. Many attempts have been made to develop formulae which could be used to estimate text readability, based upon empirical research into difficulty.

Since syntax and lexis can cause problems in text, estimates of the syntactic complexity and lexical density of text are commonly used. However, it is clearly not very practical to have to analyse texts for such features, and so indices have been developed to allow rough estimates. One way of estimating lexical load is to check how many words in a sample of the text appear in a word frequency list. Cruder indices use word length, since word length, in English, is very roughly related to word frequency: the more frequent words tend to be shorter. One index of word length is the number of syllables a word contains: the *FOG Index* counts the number of words in text containing three or more syllables. Another frequently used readability formula is the *Flesch* (Alderson, 2000, s. 71).

Readability research has been complemented and paralleled by research into *text simplification*: how to simplify texts if they are found to be too difficult for the intended readership. Different methods of text simplification have been studied for their effects on readers and textual understanding. Davies (1984) and Widdowson (1978) distinguish between *simplification* and *simple*: a simple account is an authentic piece of discourse, and a simplified account may or may not be authentic, and is usually pedagogic in intent. It might be naively assumed that a simplification of the syntax of texts will make the text more readable. Many researchers state that making a text less syntactically complex may have the effect of distorting the message, or increasing difficulties in other text features. Short sentences are syntactically simpler than long sentences, although there is considerable research which shows that to make sentences easier to understand, words may have to be added, not deleted. Stroher and Ulijn (1987) compared reading comprehension scores of native and non-native subjects reading original texts and texts that had been simplified syntactically but not lexically. They discovered no differences, and so they concluded that simplifying syntax does not necessarily make texts more readable, since a thorough syntactic analysis of text may be unnecessary. They suggest that a conceptual rather than a syntactic strategy is used, which involves processing content words, and thus requires lexical and content knowledge. Mountford (1975) showed how simplification of a scientific article can change the illocutionary force of the text. Nevertheless, Davies (1984) was able to show that simplifying a text might indeed make it simpler as measured by readability formulae and cloze tests (Alderson, 2000, 72-73).

The Fog Index Readability Formula

To measure the readability of texts we have chosen *The Gunning's Fog Index Readability Formula (FOG Index)*, which is attributed to R. Gunning, an American textbook publisher. He observed that most high school graduates were unable to read, and was convinced that much of this reading problem was a writing problem. His opinion was that newspapers and business documents were full of 'fog' and unnecessary complexity. He realized the problem quite early and became the first to take the new readability research into the workplace. As a businessman, he established the first consulting firm specializing in readability, and the next few years he dealt with testing and working with more than 60 large daily newspapers and popular magazines, helping writers and editors write to their audience. He also published *The Technique of Clear Writing* and created an easy-to-use Fog Index.

We have long been interested in working with reading texts. From our pedagogical experience, we can categorically state that not only primary and secondary students, but also university students have problems with reading comprehension. We also hold the same opinion as Gunning that they are not able to understand reading texts completely. Using the Fog Index, a quantitative research method, we will measure text readability.

To calculate the *Fog Index* for a passage of an article six steps have to be followed:

- take a sample passage of at least 100 words (ideally 10-12 sentences) from an article and count the number of exact words and sentences;
- divide the total number of words in the sample by the number of sentences to arrive at the average sentence length (ASL);
- count the number of words of three or more syllables in the passage that are not proper nouns, combinations of easy words or hyphenated words, or two-syllable verbs made into three with -es, -ed and -ing endings;
- divide this number of words by the total number of words in the sample passage and multiply by one hundred to calculate the percentage of words in the passage that have three or more syllables;
- add the ASL (number of words divided by the number of sentences) and the PHW (percentage of hard words – three or more syllable words);
- multiply that number by 0.4 and the result is the Fog Index rating for the passage.

The mathematical formula is: $\text{Grade Level} = 0,4 \times (\text{ASL} + \text{PHW})$

The Fog Index has also undergone important changes to enable computerization of this formula, after facing different opinions among scholars about counting independent clauses as separate sentences. Both *Readability Calculations Software* and *Readability PLUS Software* automatically calculate the Fog Index readability formulae, which give crude measures of text difficulty. The Fog Index rating estimates the number of years of formal education required to understand a piece of writing on a first reading. In theory, the higher Fog Index rating, the more difficult a passage is to read. However, it is important to remember that a passage with a lower Fog Index will not only appeal to less

educated readers. The Fog Index between 7 and 8 is probably the most accessible to the widest audience. A passage may be more or less readable depending on how well it is written, regardless of the Fog Index, and sometimes a passage with a higher Fog Index rating may be more readable than a passage with a lower Fog Index rating.

The ideal score for readability with the Fog Index is around 12. In good textbooks, its scores are around 11 or less (these scores are valid for texts written in the English language, author's note) (Turek, 2002, s. 229). For instance, a score of 12 requires the reading level of a US high school senior (around 18 years old).

The Fog Index ratings or scores can be divided into these levels:

A score of 1-9 is suitable for students with a primary education, on average, for 15-year-olds. The score of 6 would be, for example, for the TV programme, the Bible, the Mark Twain book, the score from 8 to 10 for the most popular novels and newspapers.

A score of 10-13 would be understood by secondary school students. The score from 11 to 14 is for weeklies and monthlies.

A score of 14-16 is acceptable for first-year university students of bachelor's degree programmes.

A score of 17-20 assumes graduates to understand the text. Professional journals and academic papers achieve the level from 15 to 20.

A score of 20-40 corresponds to various government or research documents and reports of various supervisory boards.

Texts with a *score of more than 40* are very illegible for the vast majority of readers. Secret government documents can be included here.

Samples of reading texts under investigation

In order to find out how difficult Business English reading texts are we have randomly chosen four samples and measured their readability using the Gunning Fog Index. An ideal score concerning the age of the undergraduates is between 14 and 16.

Sample 1

Bonds

'...Companies finance most of their activities by way of internally generated cash flows. If they need to raise more money to expand their operations they can either issue new shares – selling them to their existing owners or on the stock market (equity finance) – or borrow money (debt finance), usually by issuing bonds. Companies generally use an investment bank to issue their bonds, and to find buyers, which are often institutional investors like insurance companies, mutual funds and pension funds.

Bondholders get back their original investment (or 'principal') on a fixed maturity date, and receive interest payments (the 'coupon') at regular intervals (six-monthly or annually) until then...'

[English for Business Studies]

The Gunning Fog index is **20.43**

- The number of major punctuation marks was **4**
- The number of words was **108**
- The number of 3+ syllable words was **26**

Companies finance most of their activities by way of internally generated cash flows [.] If they need to raise more money to expand their operations they can either issue new shares – selling them to their existing owners or on the stock market (equity finance) – or borrow money (debt finance), usually by issuing bonds [.] Companies generally use an investment bank to issue their bonds, and to find buyers, which are often institutional investors like insurance companies, mutual funds and pension funds[.] Bondholders get back their original investment (or 'principal') on a fixed maturity date, and receive interest payments (the 'coupon') at regular intervals (six-monthly or annually) until then [.]

Sample 2

The economics of climate change

'...In a nutshell, one should not be ready to pay one euro to reduce the loss borne by future generations by on euro, given that these future generations will be so much wealthier than us. Using the argument retrospectively, we enjoy a real GDP per capita that is approximately 50 times larger than Europeans who lived during the Napoleonic wars, and it would not have been a good idea for them to make much effort for our welfare.

By investing in technologies to reduce the impact of climate change in the distant future, we redistribute wealth from the poor current generations to the wealthy future ones...'

[English for Business Studies]

The Gunning Fog index is **19.13**

- The number of major punctuation marks was **3**
- The number of words was **107**
- The number of 3 + syllable words was **13**

In a nutshell, one should not be ready to pay one euro to reduce the loss borne by future generations by on euro, given that these future generations will be so much wealthier than us [.] Using the argument retrospectively, we enjoy a real GDP per capita that is approximately 50 times larger than Europeans who lived during the Napoleonic wars, and it would not have been a good idea for them to make much effort for our welfare [.] By investing in technologies to reduce the impact of climate change in the distant future, we redistribute wealth from the poor current generations to the wealthy future ones [.]

Sample 3
The role of government

'...Our physician is not free to prescribe many drugs for us that he may regard as the most effective for our ailments, even though the drugs may be widely available abroad. We are not free to buy an automobile without seat belts. Another essential part of economic freedom is freedom to use the resources we possess in accordance with our own values – freedom to enter any occupation, engage in any business enterprise, buy from or sell to anyone else, so long as we do so on a strictly voluntarily basis and do not resort to force in order to coerce others...'

[English for Business Studies]

The Gunning Fog index is **19.17**

- The number of major punctuation marks was **3**
- The number of words was **103**
- The number of 3+ syllable words was **14**

Our physician is not free to prescribe many drugs for us that he may regard as the most effective for our ailments, even though the drugs may be widely available abroad[.] We are not free to buy an automobile without seat belts [.] Another essential part of economic freedom is freedom to use the resources we possess in accordance with our own values – freedom to enter any occupation, engage in any business enterprise, buy from or sell to anyone else, so long as we do so on a strictly voluntarily basis and do not resort to force in order to coerce others [.]

Sample 4
Another cup of tea

'...The housewife, switching on her electric kettle to make another cup of tea, gave no thought to the immense complex of operations that made that simple action possible: the building and maintenance of the power station that produced the electricity, the mining of coal or pumping of oil to fuel the generators, the laying of miles of cable to carry the current to her house, the digging and smelting and milling of ore or bauxite into sheets of steel or aluminium, the cutting and pressing and welding of the metal into the kettle's shell, spout and handle, the assembling of these parts with scores of other components – coils, screws, nuts, bolts, washers, rivets, wires, springs, rubber insulation, plastic trimmings; then the packaging of the kettle, the advertising of the kettle, the marketing of the kettle to wholesale and retail outlets, the transportation of the kettle to the warehouses and shops, the calculation of its price, and the distribution of its added value between all the myriad people and agencies concerned in its production...'

[English for Business Studies]

The Gunning Fog index is **27.68**

- The number of major punctuation marks was **3**
- The number of words was **175**
- The number of 3+ syllable words was **19**

The housewife, switching on her electric kettle to make another cup of tea, gave no thought to the immense complex of operations that made that simple action possible [:] the building and maintenance of the power station that produced the electricity, the mining of coal or pumping of oil to fuel the generators, the laying of miles of cable to carry the current to her house, the digging and smelting and milling of ore or bauxite into sheets of steel or aluminium, the cutting and pressing and welding of the metal into the kettle's shell, spout and handle, the assembling of these parts with scores of other components – coils, screws, nuts, bolts, washers, rivets, wires, springs, rubber insulation, plastic trimmings [:] then the packaging of the kettle, the advertising of the kettle, the marketing of the kettle to wholesale and retail outlets, the transportation of the kettle to the warehouses and shops, the calculation of its price, and the distribution of its added value between all the myriad people and agencies concerned in its production [:]

Conclusion

The undergraduates of the University of Economics learn a lot when they are enjoying themselves. We should bear in mind that fun is not just an added extra, it is the lifeblood of effective learning. As we have mentioned, the text is the most important part of the textbook from which other components are formed. In order to simplify texts, make them easier, more readable and memorable, the teacher should know the parts of the texts which may cause difficulties. The paper shows crude measures of text difficulty by using a simple method which can be applied by the teacher himself/herself to help undergraduates with reading comprehension. The scores of the measured samples were higher than the ideal score, but it is possible to accept a score of 17-20 for professional literature. The value of the score can be lowered by dividing the sentences into shorter clauses and using simpler vocabulary.

References

- ALDERSON, J. Ch.: *Assessing Reading*. New York : Cambridge University Press, 2000, 398 p.
- GAVORA, P.: *Žiak a text*. Bratislava : SPN, 1992. 127 s.
- GÖPFERICH, S.: Text, Textsorte, Texttyp. In SNELL-HORNBY, M. et al. *Handbuch Translation*. 2nd ed. Tübingen : Stauffenburg Verlag, 2006. pp. 61-64.
- MACKENZIE, I.: *English for Business Studies*. A Course for Business Studies and Economics Students. Student's Book. 3rd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 191 p.

TUREK, I.: *Zvyšovanie efektívnosti vyučovania*. Bratislava : Metodické centrum v Bratislave, 2002. 326 p.

PRŮCHA, J.: *Učení z textu a didaktická informace*. Praha : Academia, 1987.

<http://www.gunning-fog-index.com/>

<http://www.readabilityformulas.com/gunning-fog-readability-formula.php>

Kontakt

PaedDr. Zuzana Hrdličková

Ekonomická univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Katedra anglického jazyka

Dolnozemska 1, 852 35 Bratislava

E-mail: zuzana.hrdlickova@euba.sk

ASPETTI SOCIALI DELL'IMMIGRAZIONE IN ITALIA

Tiziano Vita

Estratto

Nel mondo odierno non é possibile rifiutare o non accettare la creazione di una società multietnica, condizione necessaria per un quieto convivere tra popolazioni di etnie diverse e per la loro completa integrazione, il tutto basato sui principi di solidarietà e rispetto comune. Peraltro, questo non significa che la cultura dei cittadini che accolgono gli immigrati stranieri, debba andare persa, estinta di fronte alle nuove che irrompono, oggi, in maniera troppo rapida per essere assorbite senza l'insorgere di problematiche notevoli.

Parole chiave: immigrazione, integrazione, rispetto, cultura, diversità

Abstrakt

V dnešnom svete už nemožno neakceptovať vznik multietnickej spoločnosti, nevyhnutnú podmienku pre harmonické spolužitie populácie rozličných etník a pre úplnú integráciu, založenú na princípoch solidarity a všeobecného rešpektu. Dnes, možno viac než kedysi, však treba rešpektovať, že solidarita neznamená pre prijímajúce obyvateľstvo mať pocit straty vlastnej kultúry pri prirýchlej invázii nových kultúr, ktoré ani nestihlo absorbovať. Základným konceptom integrácie je obojstranný rešpekt, ktorý dáva všetkým participujúcim istoty, že ich budúce generácie nestratia svoju identitu.

Kľúčové slová: imigrácia, integrácia, rešpekt, kultúra, rozdiel

Introduzione

Il fenomeno dell'immigrazione in Italia presenta, ovviamente, rispetto a quello degli altri Paesi europei, i propri aspetti specifici e peculiari dovuti a diversi fattori come possono essere quelli relativi alla cultura, alla mentalità, ai differenziati tipi e modi di immigrazione, alle origini e numero delle varie etnie, al periodo e alle condizioni economiche, ecc. Il numero degli immigrati, però, é talmente aumentato negli ultimi anni ed ha raggiunto dei picchi così elevati, tanto da dare al problema delle dimensioni inimmaginabili qualche anno fa e da creare delle situazioni estremamente critiche in diverse regioni. É un dato di fatto che, anche durante l'ultima campagna elettorale a cui abbiamo assistito nei mesi scorsi, l'immigrazione ha determinato forti polemiche fra le parti politiche ed é stato uno dei punti centrali sui quali si sono affrontati tutti i movimenti più significativi del panorama politico italiano: la lista del premier uscente Mario Monti, il Pdl di Silvio Berlusconi, il favorito Pd di Pierluigi Bersani e il nuovissimo Movimento 5 Stelle, con leader il famoso ex comico Beppe Grillo, vera rivelazione del risultato elettorale e simbolo della protesta degli italiani. Nodi centrali della discussione sono, ad esempio, il riconoscimento della cittadinanza italiana a coloro che sono nati, anche se da genitori stranieri, nel nostro territorio, come avviene negli Stati Uniti d'America: oppure il regolamento dei decreti di

espulsione che hanno colpito cittadini „clandestini“ e quindi illegalmente presenti in Italia, perché all'epoca ancora extracomunitari, ma divenuti successivamente comunitari, in seguito all'entrata nell'Unione dei loro Paesi di appartenenza. Come vedete gli argomenti sono tantissimi e differenti, ma ritorniamo a trattare quello di nostro interesse ed alle differenze fra l'Italia e gli altri Paesi europei. In base alle personali esperienze vissute in Germania nei primi anni novanta e in Italia poi, ho potuto conoscere in modo più approfondito quelle difformità a cui ho già accennato prima e, arrivato poi nella Repubblica Slovacca, ho avuto modo di sperimentare condizioni e situazioni completamente diverse da tutte e due le precedenti. La Germania, infatti, rappresenta il Paese dell'Europa continentale che per primo ha dovuto affrontare il fenomeno dell'immigrazione di massa, fin dal momento immediatamente successivo alla seconda guerra mondiale: l'Italia, invece, è stata centro di tale evento solamente molto più tardi, con un'immigrazione iniziata nei primi anni settanta e diventata fenomeno di massa dalla metà degli anni novanta, fino a raggiungere, nell'ultimo decennio delle cifre assolutamente sproporzionate alla capacità di questa nazione di accogliere così tanti stranieri. Infine la Slovacchia, paese nel quale è tuttora difficile vedere la presenza di etnie diverse da quella europea, fatta eccezione per vietnamiti e cinesi, essendo la stragrande maggioranza degli immigrati proveniente dai Paesi dell'ex Unione Sovietica. Tutto ciò, unito poi alle cifre sempre più rilevanti che accompagnano in questi tempi le statistiche relative all'Italia, ha fatto sì che il mio interesse per la suddetta problematica sia progressivamente accresciuto.

Il fenomeno degli ultimi anni

L'immigrazione in Italia ha avuto, negli ultimi decenni, un boom che, solo venti anni fa, sarebbe stato veramente complicato prevedere. Gli stranieri, provenienti soprattutto da Paesi poveri o in difficoltà, si sono moltiplicati in maniera notevole e ovunque, non solo nelle grandi città, ma in ogni angolo d'Italia, città medie o, addirittura, piccoli paesi. Tutto ciò ha determinato, ovviamente, un impatto non facile nella società odierna italiana, dando luogo a varie problematiche tipiche insite nell'immigrazione stessa, sociali, economiche, politiche, ecc. L'Italia, infatti, non ha vissuto un'immigrazione graduale, ma l'aumento degli stranieri nelle varie località del Paese è stato vertiginoso negli ultimi anni: all'inizio il processo d'inserimento ha avuto tempi più lenti, appunto perché l'immigrazione stessa è avvenuta a poco a poco, ma nell'ultimo decennio si è assistito ad una vera e propria invasione straniera da più parti del mondo e ciò non ha reso certamente semplice l'integrazione della varie popolazioni giunte nel Paese, seppure il popolo italiano possa essere sicuramente qualificato come popolo aperto, tollerante. Ma quando si scontrano culture, mentalità, consuetudini, religioni totalmente differenti, se non addirittura diametralmente opposte, il discorso diventa complicato anche in Paesi nei quali, comunemente, si possono osservare comportamenti mediamente o prevalentemente tolleranti. L'Italia, senza ombra di dubbio, non può essere considerata una nazione intollerante anzi, spesso, le critiche che vengono rivolte alla società del cosiddetto „Belpaese“ sono di eccessivo permissivismo in ogni sua consuetudine, tradizione, comportamento: in poche parole una cultura, una mentalità che è considerata, dal resto degli europei, forse anche troppo tollerante, tanto da sfociare poi in comportamenti caratterizzati da una notevole indisciplina. Tutto ciò, però, non ha

evitato, problematiche nell'accettazione della cultura delle nuove popolazioni presenti in tutto il territorio italiano, problema accentuato, come già accennato in precedenza, dalla massa di stranieri che, in pochi anni e in un brevissimo arco di tempo, hanno varcato i confini tricolori per stabilirvisi definitivamente. I dati statistici parlano molto chiaramente: nel 2010 l'Italia era al quarto posto per numero di stranieri presenti nel territorio, con quasi quattro milioni e mezzo di persone, pari ad oltre il 7% dell'intera popolazione, dietro solamente a Germania, Spagna e Regno Unito e, considerando che in Paesi come la Germania ed il Regno Unito, la storia dell'immigrazione parte molto, molto prima che nel nostro Paese, già si può avere un'immagine più precisa dell'entità che il fenomeno ha raggiunto negli ultimi tempi. Alla data del censimento della popolazione del 2001 risultavano presenti in Italia 1.334.889 stranieri. Quindi, facendo un calcolo approssimativo, possiamo affermare che, in soli nove anni, il numero degli immigrati nel territorio italiano è più che triplicato. Considerando poi anche la presenza nel territorio italiano di moltissimi clandestini, fenomeno difficile da arginare in un Paese che annovera chilometri e chilometri di coste, ecco che si comprende pienamente l'entità del problema della penisola. Il maggior numero di immigrati proviene dalla Romania, con quasi un milione di presenze nel gennaio del 2011, a seguire gli albanesi, circa la metà dei rumeni, il Marocco con quasi mezzo milione di presenze nel Belpaese, poi cinesi ed ucraini, con oltre duecentomila persone, filippini, indiani, pakistani, polacchi, tunisini, senegalesi ecc. Sono presenti anche moltissimi sudamericani, provenienti soprattutto dal Perù e dall'Ecuador.

Interessante è anche la distribuzione nelle varie regioni italiane, con la maggior parte degli stranieri presenti nel nord-ovest del Paese, e solo una minoranza nel sud e nelle isole. Va poi anche considerata, però, la grandezza della regione e la rispettiva popolazione: ragionando in questi termini si vedrà come la regione delle Marche, in rapporto alla propria popolazione, presenti il maggior numero di presenze straniere, poiché, un territorio con poco più di un milione e mezzo di abitanti, accoglie addirittura il 9% degli immigrati, mentre ad esempio la Lombardia, che ha quasi dieci milioni di abitanti, accoglie poco più del 10% degli stranieri. Abbiamo portato l'esempio delle Marche per un semplice motivo, e cioè per rendere l'idea delle difficoltà che possono creare dei fenomeni che crescono in maniera rapidissima in territori anche relativamente piccoli, come quello della regione italiana presa in esame. Chiaro che, anche per la popolazione marchigiana non è semplice accogliere una massa di immigrati stranieri, provenienti dalla più disparate parti del mondo, con mentalità, cultura, religione, tradizioni e consuetudini completamente diverse, o diametralmente opposte a quelle locali. Bisogna poi tener conto anche di un altro fattore, cioè il cambiamento della tipologia dell'emigrante arrivato nella penisola italiana: una volta, infatti, il prototipo del "vu cumprá" sbarcato da solo, senza la sua famiglia e senza un briciolo di titolo di studio poteva essere veritiero, ma oggi non più. Infatti, molte sono i nuclei familiari interi, i ricongiungimenti avvenuti e c'è stato un aumento dei cosiddetti matrimoni misti, cioè fra italiani ed immigrati, cosa che indubbiamente agevolerebbe il processo di integrazione. Considerando poi l'aspetto prettamente politico che, per un'attenta analisi del problema, non può essere ovviamente tralasciato, va ricordato che il Trattato di Amsterdam del maggio del 1999 ha sancito un impegno fondamentale, cioè quello di cercare di armonizzare le politiche dell'Unione europea in materia,

appunto, di immigrazione, di fissare degli obiettivi strategici e comuni che diventassero lo scopo principale delle politiche di ogni Stato membro: il tutto basato ovviamente sul pieno rispetto della Convenzione di Ginevra e in accordo ai principi di solidarietà e di umanità, principi che non possono mai venire meno nel processo di integrazione ed accoglienza degli immigrati, se si vogliono raggiungere risultati concreti.

In questo contesto, però, non vanno assolutamente dimenticati i diritti e le esigenze dei cittadini del Paese ospitante, e cioè che il tutto non diventi mancanza di rispetto nei loro confronti e possibilità, per chi viene accolto, di esigere un cambiamento delle abitudini, delle consuetudini, della mentalità, in poche parole, della cultura del Paese meta di tanta immigrazione. Questo è, secondo me, il nocciolo della questione, il cercare di venire incontro alle due esigenze, perché accogliere in maniera solidale è sì non solo necessario, ma obbligatorio in rispetto dei concetti di solidarietà accennati già sopra, ma non significa permettere di fare quello che si vuole, oppure di cancellare centinaia di anni di storia che hanno formato e plasmato una intera popolazione in base a principi completamente diversi a quelli che hanno costituito le fondamenta dei Paesi degli immigrati, Paesi tanto lontani, quanto la loro cultura.

In tutto ciò, fondamentale è integrare il cittadino ospitato, cercando di fargli comprendere, non assorbire, la cultura locale, in modo da poter integrare la propria con la nuova, perché così come l'immigrato ha diritto a mantenere le proprie tradizioni, sicuramente non da meno è il diritto del cittadino ospitante, spesso spaventato dalla massa di persone così diverse da lui, che si trova ad accogliere in un arco di tempo spesso molto ristretto ed in un territorio, come appunto il precedente esempio delle provincie marchigiane, anche molto limitato. La questione non è di facile risoluzione, vero, ma si può, con l'impegno di tutte e due le parti. Cominciamo, per esempio, da chi, dall'Africa o dall'Asia, dai paesi arabi, oltrepassa i confini italiani in cerca di una vita migliore: la prima cosa che si dovrebbe comprendere è che, per una buona integrazione, è necessario avere una conoscenza almeno sufficiente della lingua: senza ciò, diventa alquanto complicato raggiungere un'armonia coi cittadini locali, senza potersi neanche comprendere. Si rischia un isolamento che porta, al contrario, al rifiuto di accettare abitudini e tradizioni della popolazione locale, viste quindi come una imposizione e non un arricchimento della propria cultura. E, questo rifiuto, porterà poi a sua volta a quello del cittadino locale nei confronti della civiltà e dell'educazione dei nuovi arrivati, arrivando così ad uno scontro che non potrà che peggiorare i rapporti fra le due culture, certamente già troppo spesso difficili di conto suo.

Ovviamente anche lo Stato, le Regioni, gli stessi Comuni devono dare la possibilità agli immigrati di imparare la lingua, attraverso l'organizzazione di corsi accessibili a tutti, non solo dal punto di vista economico e questo, va ammesso, negli ultimi anni è stato fatto in moltissime parti d'Italia. Alcuni pensano di essere un po' troppo anziani per poter imparare bene una lingua: non importa, è necessaria almeno una conoscenza base, per poter comunicare senza troppe difficoltà e, soprattutto, dare la possibilità ai figli di avere una integrazione migliore di quella che, magari, i loro genitori non hanno voluto o potuto conquistare.

Questo è un passo fondamentale, necessario per poter poi arrivare al secondo passo, cioè quello dell'accettazione della cultura del paese ospitante e non del suo rifiuto a priori, il che non significa, come accennato in precedenza,

che bisogna indispensabilmente perdere, lasciare le proprie tradizioni, ma solamente cercare di integrarle nel rispetto della cultura altrui. Una volta effettuati questi due importanti passi, per l'immigrato sarà una semplice formalità la completa integrazione, l'accettazione assoluta da parte dei locali delle proprie esigenze, anche religiose.

Tutto ciò è necessario insieme ad una lotta sempre più convinta ed efficace contro la clandestinità, che eviterebbe non solo lo sfruttamento meschino e crudele di questi individui, costretti ad affrontare terribili viaggi in situazioni disumane, ma anche migliorerebbe di gran lunga le condizioni di vita nel Paese di accoglienza, sotto ogni punto di vista, dal lavoro alla casa, dai rapporti coi cittadini locali a quelli con gli appartenenti alle comunità di immigrati diverse dalle loro, problema questo troppo spesso sottovalutato, ma anch'esso di fondamentale importanza.

Conclusioni

La presenza di tantissimi immigrati non può essere percepita nei paesi di accoglienza solamente come un problema che ha bisogno di una rapida soluzione, ma va considerata, soprattutto, come un accrescimento della ricchezza culturale della società ospitante. Nell'Europa moderna, ma non solo, anche in tutto il nostro pianeta, non esiste alternativa costruttiva all'accettazione di una società multiculturale, basata sulla tolleranza ed il rispetto dei valori della cultura altrui. Tutto ciò, naturalmente, determina anche doveri da parte di tutta la società, incluse anche le popolazioni accolte, le quali hanno il diritto del riconoscimento della loro cultura, delle loro esigenze, ma anche l'obbligo di rispettare la cultura dei cittadini locali. Il concetto fondamentale che tutte le parti devono affrettarsi a comprendere è proprio questo, perché, facendo ciò, si faciliterebbe di molto l'integrazione di cui si parla tanto, dando anche ai locali, i quali ospitano un numero sempre più considerevole di stranieri con culture, tradizioni e mentalità così lontani dalle proprie, la sicurezza che le generazioni successive non perderanno l'identità che ha contrassegnato la storia di quelle precedenti. Altrettanto ovvio è che, le problematiche relative al fenomeno non sono di facile risoluzione, ma con uno sforzo comune si potrebbe certamente raggiungere una pacifica e rispettosa convivenza. La politica dell'immigrazione di tutti gli Stati dell'Unione Europea non può determinare esclusivamente la creazione di norme che regolino il fenomeno, ma non può prescindere dall'occuparsi dell'integrazione delle popolazioni straniere e, allo stesso tempo, deve sostenere la formazione di un'educazione al rispetto ed alla tolleranza, che possa rendere più semplice l'integrazione stessa. Il tutto affiancato però da programmi di investimento nei Paesi d'origine degli immigrati costretti per motivi di sopravvivenza a lasciare la propria terra e da soluzioni rapide e concrete alle problematiche dovute a conflitti e catastrofi dei Paesi più bisognosi. Solamente una politica del genere, ovviamente studiata a tavolino grazie alla partecipazione di tutte le parti interessate da questo fenomeno, può portare ad una soluzione che sia accettata di buon grado sia dagli Stati che devono fronteggiare le masse di immigrati, sia dai Paesi di origine delle popolazioni costrette a lasciare la propria terra in cerca di miglior fortuna.

Bibliografia

ISCOS, M.: *Rapporto sull'integrazione degli immigrati*. Ancona : CISL, 1999

PITTAU, F., Di LIEGRO, L.: *Il pianeta immigrazione*. Roma : Dehoniane, 1990

SEHNAL, R.: *Sovensko-talianske kultúrne a akademické vzťahy*. Diplomová práca. Bratislava : PdFUK, 1999

I.N.P.S.: *Sistema previdenza*. Roma, 2005 (I.N.P.S.)

<http://money.wired.it/finanza/2012/10/16/immigrati-italia-reddito-123456.html>

<http://sociologia.tesionline.it/sociologia/articolo.jsp?id=1724>

<http://www.dossierimmigrazione.it/>

Kontakt

Dr. Tiziano Vita

Ekonomická univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Katedra románskych a slovanských jazykov

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava

Email: tiziano.vita@euba.sk

DIDAKTIKA A METODIKA VYUČOVACÍCH A CUDZÍCH JAZYKOV

VÝUČBA VNÍMANIA REČI S POROZUMENÍM V PODMIENKACH NEFILOLOGICKEJ VYSOKEJ ŠKOLY

Katarína Strelková

Abstrakt

Vnímanie reči s porozumením (VRP) spolu s hovorením zabezpečuje možnosť komunikácie v cudzom jazyku. Komunikácia je proces dvojstranný, preto nedocenenie dôležitosti auditívnych návykov negatívne ovplyvňuje cieľ výučby cudzieho jazyka. V podmienkach nefilologickej vysokej školy VRP môže vystupovať ako cieľ aj ako prostriedok komunikácie. Úspešnosť VRP závisí tak od objektívnych, ako aj od subjektívnych faktorov auditívnej situácie.

Kľúčové slová: Vnímanie reči s porozumením, auditívne návyky, zvukový zdroj, auditívna situácia, auditívne návyky, rečová zručnosť.

Абстракт

Аудирование наряду с говорением обеспечивают общение на иностранном языке. Навыки аудирования формируются в процессе восприятия речи на слух. Успешность аудирования зависит как от объективных факторов, в которых протекает его восприятие, так и от субъективных факторов, то есть самого слушателя, от его мотивации, от сформированности его аудитивных навыков.

Ключевые слова: аудирование, аудитивные навыки, аудиотекст, условия аудирования, восприятие текста, перцепиент, речевая деятельность.

Úvod

Odborník so znalosťou cudzieho jazyka je v súčasnosti na trhu práce veľmi žiadaný, čo znamená, že schopnosť rozumieť cudzí jazyk z počutia je veľmi dôležitá. Jej dôležitosť narastá v súvislosti: s prechodom k informačnej spoločnosti, v ktorej porozumenie ústnej reči z počutia je jednou zo základných spôsobov získavania informácií, s integráciou Slovenska do európskych ekonomických a vzdelávacích štruktúr, ako aj s otvorením hraníc a možnosťou zamestnania v zahraničí.

Súčasná koncepcia vyučovania cudzích jazykov na Slovensku vychádza z Učebných osnov pre denné a večerné nadstavbové štúdium: absolvent má „rozumieť súvislý prejav nositeľov príslušného jazyka prednášaný v normálnom tempe <...> pochopiť obsahovú podstatu televíznej alebo rozhlasovej relácie...“ (1, 1998 s. 3)

Rozpracúvaníu problematiky porozumenia ústnej reči sa odborníci veľmi aktívne venovali v 60. rokoch minulého storočia. Jana Palenčárová vo svojom výskume dospela k názoru, že počúvaniu je počas dňa venovaných približne 50% času, rozprávaníu 25%, čítaníu 15% a písaníu 10%. Z čoho vyplýva, že človek väčšinu bdelého stavu trávi počúvaním svojej reči alebo reči z iného zvukového zdroja. Podnetom pre vznik sluchového pocitu sú zvukové vlny v rozsahu od 16 do 20 000 Hz. Receptorom pre pociťovanie zvukov je ucho. Najdôležitejšiu úlohu má slímák vo vnútornom uchu a v ňom umiestnené nervové vlákna rôznej dĺžky, ktoré sa rozochvievajú pôsobením tlaku vzduchu.

Zo psychologického hľadiska pri počúvaní ide o komplex dielčích úkonov, zahŕňajúcich tieto základné fázy:

- perцепciu, t. j. vnímanie akustického signálu sluchom,
- asimilatívne dopĺňanie chýbajúcich častí pri neúplnom vneme,
- identifikáciu, t. j. spájanie akustických signálov slov s identickými obrazmi a pojmami slov, osvojenými predtým,
- interpretáciu, t. j. pochopenie vzájomných vzťahov medzi slovami a na tomto základe pochopenie zmyslu audiotextu.

I. A. Zimňaja k vnímaníu reči s porozumením pristupovala z hľadiska „troj úrovne“ každej ľudskej činnosti – motivačnej, analyticko-syntetickej a výkonnej. Prišla k záveru, že ide o pomocný druh komunikačnej činnosti, ktorý sa realizuje vo vnútornom pláne, na rozdiel od hovorenia, ktoré sa vyjadruje navonok.

N. Gezová sa zaoberala faktormi, od ktorých závisí úspešnosť VRP. Vyčlenila dva faktory:

1. faktory, ktoré závisia od individuálnych vekových kategórií,
2. faktory, ktoré závisia od auditívnej situácie (2, 1977, s. 32).

Z českých lingvistov, ktorí venovali pozornosť tomuto javu spomeňme Milana Hálu, ktorý o tejto rečovej zručnosti napísal *„Poslech patří do skupiny receptivních řečových dovedností. Schopnost vnímat cizojazyčný zvukový text neznamená jej pouze slyšet z hlediska fyziologického, ale také jej chápat, t. j. porozumět mu“* (3, 1981 s. 105), čím pokladá „poslech s porozumením“ za základnú jazykovú zručnosť, na ktorú nadväzuje ústny prejav.

Jana Palenčárová používa termín „aktívne počúvanie“, ktoré chápe ako ústretové a účasné počúvanie. Aktívne počúvanie podľa Palenčárovej znamená brať hovoriaceho na vedomie, udržiavať s ním kontakt pohľadom, venovať mu plnú pozornosť, usilovať sa chápať, čo hovorí a selektovať prijímané informácie, sústrediť sa nielen na vyslovované slová, ale tiež vnímať city, ktoré sú za týmito slovami ukryté a reagovať. Podľa nej to predpokladá zvládnuť tri jednoduché techniky, a to: parafrázovať myšlienky hovoriaceho, vyjadrovať pochopenie, klásť otázky.

My používame termín vnímanie reči s porozumením (ďalej VRP), pod ktorým rozumieme proces vnímania (počutia) a porozumenia počutého. Do ruskej odbornej literatúry Z. A. Kočkinová v 60. rokoch 20. storočia zaviedla termín „audirovanie“ z lat. audire, (4, 1964, s. 34). Českí odborníci používajú termín poslech s porozumením (5, 2005, s. 131), (6, 1996, s. 3).

V slovenskej odbornej literatúre je zaužívaný termín „počúvanie“, „počúvanie s porozumením“, „aktívne počúvanie“.

Faktory, ktoré vplývajú na úspešnosť VRP

V podmienkach nefilologickej vysokej školy VRP môže byť činnosťou cieľovou (získanie nejakých informácií) alebo sprostredkujúcou (ako prostriedok na vypestovanie iných rečových zručností, napríklad hovorenia). Ak je cieľom VRP porozumenie vnímaného akustického signálu s využitím získaných informácií v materinskom jazyku, nie je významné, či percipient správne vníma koncovky substantív, adjektív a pod., pretože ich nekorektné vnímanie na tejto úrovni nenarušuje komunikáciu. Daný jav svedčí len o nedostatočnej sformovanosti gramatických návykov a neschopnosti syntetizovať. Ak je však VRP prostriedkom na formovanie ďalších návykov (návyku hovorenia, voľnej reprodukcie v cudzom jazyku alebo návyku správne písať), potom treba usilovať o správne rozlišovanie hlások, hraníc slova a podobne.

Čo sťažuje VRP? Rozlišujeme objektívne a subjektívne faktory ovplyvňujúce VRP. Za objektívne faktory ovplyvňujúce VRP pokladáme:

- auditívnu situáciu (podmienky vnímania, akustika, hluk);
- jazykové osobitosti akustického signálu (množstvo neznámej lexiky, idiomatických spojení, odborné termíny, skratky, eliptické konštrukcie a pod.);
- nenávratnosť a krátkodobosť akustického signálu.

Za subjektívne faktory ovplyvňujúce VRP pokladáme:

- individuálne vlastnosti percipienta (sformovanosť auditívnych návykov, jazykovú vybavenosť počúvajúceho).

Výučba VRP sa môže realizovať formou špeciálnych cvičení (prípravných, analytických), ako aj rečových (syntetických) na formovanie auditívnych návykov. Za prípravné pokladáme analytické cvičenia na rozvíjanie fonematického sluchu, cvičenia na zväčšovanie pamäti, na zvyšovanie vlastného rečového tempa a i.). Za syntetické auditívne cvičenia pokladáme cvičenia na komplexné vnímanie myšlienkového obsahu auditívneho textu.

Výučbu VRP treba rozdeliť podľa náročnosti na dve etapy: v prvej sa sústrediť na odstraňovanie ťažkostí lingvistického charakteru, v druhej na porozumenie myšlienkového obsahu. Vnímanie na tejto úrovni zabezpečuje plnohodnotnú komunikáciu.

Záver

Jazykovedci, psychológovia i metodici sa zhodujú v názore, že VRP s porozumením je aktívny myšlienkový proces, samostatný druh rečovej činnosti a že ho treba rozvíjať ako základ, na ktorom sa bude ďalej budovať výučba každého cudzieho jazyka. Rozdielnosť názorov sa prejavuje v terminologickej oblasti.

Ako uľahčiť VRP? Úspešnosť VRP závisí: od samého percipienta, od daností jeho psychiky, vlastností jeho pamäte, od stupňa vyvinutosti jeho rečového sluchu, od stupňa sformovanosti auditívnych návykov, ale, samozrejme, aj od motivácie. Zlepšiť úspešnosť VRP preto možno: odstraňovaním ťažkostí lingvistického charakteru, sledovaním cudzojazyčných televíznych alebo rozhlasových vysielaní, filmov v cudzom jazyku, komunikáciou s nositeľmi cudzieho jazyka.

Zoznam citovanej literatúry

1. Učebné osnovy pre denné a večerné nadstavbové štúdium Cudzí jazyk ap.: (anglický, nemecký, francúzsky, ruský a španielsky jazyk). Schválilo Ministerstvo školstva SR 3. 6. 1998 pod číslom 1319/98-41 s platnosťou od 1. 9. 1998
2. ГЕЗ Н. И. О факторах, определяющих успешность аудирования иноязычной речи. In *ИЯШ*, 5, 1977
3. HÁLA, Milan: K metodice rozvíjení poslechu. In *Rossica Olomucensia* 19, 1981
4. КОЧКИНА З. А. «Аудирование: Что это такое?» In *Иностранные языки в школе*, 5, 1964
5. BLAŽKOVÁ-SRŠŇOVÁ, Š. 2005. Poslech s porozuměním jako cílová dovednost ve výuce nematěřského jazyka (metodické postupy, učební strategie a poslechové návyky). In *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2003-2005*. Praha : Akropolis, 2005
6. PERCLOVÁ, R. Poslech s porozuměním – aktivní, tvořivá činnost. In *Cizí jazyky*, 40, 1996/97, 1-2.

Zoznam použitej literatúry

ČERMÁK, F. 2005. *Jazyk a jazykověda*. Praha : Karolinum, 2005. 164 s. ISBN 80-246-1055-8

KRÁL, A. 1974. *Model řečového mechanismu*. Bratislava : Veda, 1974.

ЗИМНЯЯ, И. А. 1973. Психологическая характеристика слушания и говорения как видов речевой деятельности. In *Иностранные языки в школе*, 4, 1973

КУЛТАН, Я. 2009. Роль видеоконференций в международном сотрудничестве вузов. социокультурные проблемы языка и коммуникации. In *Сборник научных трудов*, 5, 2009. Саратов : ПАГС им. П. А. Столыпина. ISBN 5-8180-0164-4. - ISSN 1995-0500.

K počúvaniu ako komunikačnej zručnosti.

Dostupné na: http://www.janapa.szm.com/Download/8_POCUVANIE.pdf

Kontakt

PhDr. Katarína Strelková, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Katedra románskych a slovanských jazykov

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava

E-mail: katarina.strelkova@euba.sk

POUŽÍVANIE ANGLICIZMOV VO VÝUČBE VŠEOBECNÉHO A ODBORNÉHO EKONOMICKÉHO JAZYKA

Zdenka Kanisová

Abstrakt

Nemecký jazykový systém podlieha v súčasnej dobe vplyvom globalizácie a internacionalizácie spoločnosti. Anglický jazyk ovplyvňuje nemecký jazyk na všetkých jazykových úrovniach predovšetkým prostredníctvom anglicizmov. S anglicizmami sa stretávame aj v procese výučby všeobecného jazyka, ako aj odborného ekonomického jazyka, na čo poukazujeme uvedením konkrétnych príkladov v jednotlivých tematických oblastiach. Pri skúmaní tejto témy vystupujú do popredia aktuálne otázky, či anglicizmy obohacujú nemecký jazyk, alebo ohrozujú kultúru jazyka, v akom rozsahu sa majú anglicizmy preberať a používať vo výučbe všeobecného a odborného nemeckého ekonomického jazyka.

Kľúčové slová: anglicizmy, výučba všeobecného nemeckého jazyka, odborný nemecký ekonomický jazyk

Abstract

Die deutsche Sprache unterliegt dem Prozess der Internationalisierung und der Globalisierung der Gesellschaft. Das Englische durchdringt die deutsche Sprache in Form von Anglizismen auf allen sprachlichen Ebenen, in der Alltagssprache, wie auch in der Fachsprache. Ihre Verwendung ist auch im Deutschunterricht bemerkbar, was wir am Beispiel der häufig auftretenden Anglizismen mit ihren deutschen Entsprechungen im Deutschunterricht zeigen. Bei der Betrachtung des Themas stellen sich immer noch aktuelle Fragen, ob die Anglizismen die deutsche Sprache bereichern, oder zur Bedrohung der Sprachkultur führen und wieviel Platz soll man den Anglizismen im Fremdsprachenunterricht, in der Alltagssprache, wie auch in der Fachsprache einräumen.

Schlüsselwörter: Anglizismen, die Alltagssprache und die Wirtschaftssprache im Deutschunterricht

Úvod

Súčasný svet sa vyznačuje globalizačnými procesmi a tendenciami, internacionalizáciou spoločenského života v politickej, kultúrnej a hospodárskej oblasti, technickými inováciami a modernými komunikačnými a informačnými technológiami. Pohyb a vzťahy na medzinárodnej úrovni, spolupráca na medzinárodnom trhu práce, komunikácia so zahraničnými partnermi, majú vplyv aj na kultúru a jazyk jednotlivých krajín. Jazyk ako živý fenomén reaguje na

neustály vývoj a rôznorodé vplyvy, ktoré prinášajú tendencie a vývoj v ľudskej spoločnosti vo všetkých jej sférach.

V globálne prepojenom svete sa anglický jazyk stále viac presadzuje ako jazyk medzinárodnej komunikácie. Anglický jazyk sa stal svetovým jazykom – Lingua franca, pomocou ktorého komunikujú ľudia na celom svete v oblasti politiky, vedy a techniky, hospodárstva, kultúry, v diplomacii, v športe a v turizme. Toto dianie má vplyv na jazykový systém národných jazykov a jeho vplyv sa prejavuje taktiež v nemeckom jazyku. Namiesto je otázka, v akom rozsahu má byť nemecký jazyk otvorený vonkajším vplyvom preberania anglicizmov do svojho jazykového systému, ako majú používatelia jazyka reagovať na toto dianie, ako sa majú v rámci vlastného jazyka prispôbovať týmto vplyvom, ktoré prináša anglický jazyk v procese globalizácie a internacionalizácie spoločnosti.

Vplyv anglicizmov na nemecký jazyk

Globalizácia a dynamika rozvoja modernej spoločnosti, prepojenosť kultúr a hospodárskych vzťahov jednotlivých krajín sveta vedie ku zmenám v jazykoch jednotlivých krajín. Tento proces sa prejavuje preberaním slov a termínov z iných jazykov do materinského jazyka, v interakcii s inými jazykmi, ich tradíciami, normami a kultúrami. Jazyk neslúži len ako prostriedok komunikácie, ale poskytuje aj poznanie a kontakt medzi jednotlivými národmi a ich kultúrami. Jazyk je výrazom danej kultúry.

V súčasnej dobe získava anglický jazyk postavenie globálneho, univerzálneho jazyka. Anglický jazyk je najrozšírenejším dorozumievacím prostriedkom v multijazykovej a multikultúrnej spoločnosti. Jeho medzinárodný vplyv sa prejavuje používaním angličtiny a preberaním anglicizmov v každodennom živote, v odbornom a vedeckom styku, na zahraničných konferenciách a v medzinárodnom obchode, v informačných technológiách a v internete, v masovo-komunikačných prostriedkoch, v tlači, rozhlase i televízii, v hudbe a v medzinárodných kontaktoch v rámci turizmu. Angličtina ovplyvňuje jazykové systémy iných jazykov najmä prostredníctvom anglicizmov.

Anglicizmy sú slová alebo slovné spojenia – výpožičky (Lehnwörter), prebrané z anglického jazyka do nemčiny. Vplyv anglicizmov sa prejavuje aj v nemeckom jazyku na rôznych jazykových úrovniach, vo všeobecnom aj odbornom jazyku. Na vplyvy anglického jazyka v nemeckom jazyku reagujú všetky oblasti jeho jazykového systému – ortografia, fonetika, lexika, morfológia, syntax aj oblasť štylistiky.

Obyvatelia po nemecky hovoriacich krajín, odborná verejnosť a nemeckí jazykovedci vedú diskusie už niekoľko desaťročí o preberaní a používaní anglicizmov, o ich vhodnosti alebo nevhodnosti v nemeckom jazyku.

Pri skúmaní tohto javu je potrebné uvedomiť si príčiny preberania, výberu a používania anglicizmov v nemeckom jazyku :

- vplyv anglického jazyka v medzinárodnej dimenzii a internacionalizácia nemeckého jazyka
- prepojenosť krajín a ich spolupráca v globálnom svete, najmä v oblasti medzinárodného obchodu, vedy a techniky, školstva, kultúry a turizmu, kde sa jazykom komunikácie stáva angličtina

- rozsah stykov s anglo-americkou kultúrou
- vplyv internetu a informačných technológií v anglickom jazyku
- prepojenosť masovokomunikačných prostriedkov v celosvetovej dimenzii, s používaním anglicizmov a s ich vplyvom na internacionalizáciu nemeckého jazyka
- rastúci záujem o štúdium anglického jazyka v školskom systéme
- angličtina ako obľúbený nástroj komunikácie predovšetkým u mladých ľudí
- preberanie anglicizmov ako prostriedkov vyjadrovania pre nové pojmy, nové inštitúcie, nové výrobky
- používanie odbornej terminológie v anglickom odbornom jazyku najmä v oblasti marketingu, manažmentu a trhu práce s ponukou nových povolání
- používanie anglicizmov v oblasti reklamy, s cieľom vzbudiť záujem potenciálnych zákazníkov
- situácia na medzinárodnom trhu práce, lepšia možnosť získať zamestnanie s ovládaním anglického jazyka ako nástroja medzinárodnej komunikácie
- komunikácia s používaním anglicizmov ako prezentácia módného trendu, vlastnej vzdelanosti a prepojenosti s inou kultúrou

V akom rozsahu potrebuje nemecký jazyk anglicizmy a aká je ich funkcia v jazykovom systéme všeobecného a odborného nemeckého jazyka?

- Prispievajú anglicizmy k obohateniu nemeckého jazyka?
- Majú anglicizmy vplyv na stabilitu nemeckého jazyka, jeho lexikálneho a gramatického systému?
- Prispôsobujú sa anglicizmy systému nemeckého jazyka, alebo prevažuje tendencia preberania jazykových štruktúr anglického jazyka?
- Obohacujú anglicizmy nemecký jazyk len v lexikálnej oblasti, alebo je pôsobnosť anglicizmov vnímaná ako doplňujúca celý systém nemeckého jazyka?
- Uvádzajú anglicizmy do nemeckého jazyka vždy len nové pomenovania, ktoré zatiaľ v jazyku nejestvujú, alebo ich nie je možné preložiť?
- Pôsobia anglicizmy ako náhrada existujúcich a funkčných nemeckých slov a slovných spojení, a preto sú samoúčelné?
- Sú anglicizmy pre prijímateľa vždy zrozumiteľné?
- Sú používané anglicizmy obsahovo zrozumiteľné pre všetkých, najmä na trhu práce, v oblasti ponuky nových povolání, v dennej tlači, v reklame?
- Pochopí anglické pojmy v slovenskom kontexte jednoznačne používateľ jazyka so slabou znalosťou angličtiny alebo bez jej znalosti?
- Majú anglicizmy za cieľ zmeniť štýl výpovede, majú vzbudiť záujem a prepozičtať zaujímavosť výpovedi?
- Majú používatelia anglicizmov zámer a snahu imponovať a chváliť sa svojou vzdelanosťou a modernosťou?

- Pôsobia jazykové vplyvy anglicizmov rušivo na jazykový systém nemeckého jazyka, alebo sú obohatením nemeckého jazyka?
- Prinášajú anglicizmy väčšiu zreteľnosť a presnosť vyjadrovania v nemeckom jazyku?
- Sú anglicizmy ako výpožičky komunikatívne a funkčné?

Čo vyplýva z preberania a začlenenia anglicizmov do systému nemeckého jazyka?

- Potrebuje nemecký jazyk anglicizmy v svojom jazykovom systéme?
- Vedú anglicizmy k obohateniu nemeckého jazyka, alebo ohrozujú jazykovú kultúru nemeckého jazyka?
- Ako treba vnímať čistotu jazyka, do akého rozsahu treba čistotu nemeckého jazyka zachovávať?
- Aké gramatické pravidlá platia pre anglicizmy v systéme nemeckého jazyka?
- Prispôsobujú sa anglicizmy systému nemeckého jazyka?
- Aký je vplyv anglicizmov na jazykovú kultúru vlastných používateľov jazyka?
- Vedie preberanie anglicizmov k znižovaniu jazykovej úrovne komunikácie?
- Môžu prejavujúce sa cudzie vplyvy narušiť vlastný jazykový systém, stabilitu spisovného jazyka?
- Prispievajú anglicizmy k obohateniu nemeckého jazyka, alebo sú samoúčelné, keď nahrádzajú jestvujúce ekvivalenty v nemeckom jazyku?
- Sú preberané anglicizmy často nadbytočné, zbytočné a ťažko zrozumiteľné?
- V akom rozsahu sa majú anglicizmy prijímať a používať v nemeckom jazyku?
- Ako tento jav posudzujú odborníci a učitelia nemeckého jazyka, ktorých úlohou je starostlivosť o zvyšovanie jazykovej kultúry?

Na základe názorov odborníkov, ako aj vlastného štúdia problematiky sme dospeli k názoru, že nie je jednoduché nájsť jednoznačnú odpoveď na položené otázky. Nemecký jazyk predstavuje dynamický jazykový systém, ktorý podlieha mnohým vplyvom v súčasnom procese internacionalizácie spoločnosti. Najväčší vplyv v súčasnosti na nemecký jazykový systém má anglický jazyk, ktorý ovplyvňuje nemecký jazyk prostredníctvom anglicizmov na všetkých jazykových úrovniach, vo všeobecnom jazyku, ako aj v odbornom ekonomickom jazyku. Pri skúmaní tejto témy vystupujú do popredia stále aktuálne otázky, či anglicizmy prispievajú k obohateniu nemeckého jazyka, alebo ohrozujú vlastnú kultúru jazyka, v akom rozsahu sa majú anglicizmy preberať a používať aj v procese výučby nemeckého všeobecného a odborného ekonomického jazyka.

Pri skúmaní tejto témy chceme na túto skutočnosť poukázať pri často sa vyskytujúcich anglicizmoch v tematických okruhoch z každodenného života, v procese každodennej komunikácie. Zároveň venujeme pozornosť výskytu a používaniu anglicizmov v nemeckom odbornom ekonomickom jazyku tak, ako

sa s anglicizmami stretávajú študenti počas štúdia nemeckého jazyka na Ekonomickej univerzite v Bratislave.

Anglicizmy v procese výučby všeobecného nemeckého jazyka

Proces výučby všeobecného nemeckého jazyka prináša možnosť stretnúť sa s anglicizmami v učebných textoch, v dennej tlači a pri práci s internetom, pri prezentácii tém pripravených z radov študentov, ako aj v rámci diskusie a komunikácie, v hovorenej aj v písomnej forme. Zvlášť pre mladú generáciu je používanie anglicizmov v nemeckom jazyku zaujímavé, predstavuje často módnú záležitosť, trend, kde je možné aplikovať poznatky získané štúdiom anglického jazyka, predovšetkým v rámci slovného fondu, ale aj z oblasti populárnej hudby, módy, umenia, športu, používania počítačovej techniky, ako aj iných moderných technológií. S anglicizmami sa stretávame v časopisoch a v dennej tlači, ich používanie dáva sprostredkovanému textu často atmosféru zaujímavosti a nápaditosti, čím text plní určitý štylistický zámer. Niektoré z týchto výpožičiek však môžu viesť k nedorozumeniam, mnohí čitatelia a neskôr aj ich používatelia nechápu správne ich zmysel a výpoveď.

Učiteľ nemeckého jazyka má možnosť využiť komparatívny prístup v procese výučby a pri používaní anglicizmov v nemeckom kontexte viesť študentov k interdisciplinárnemu prístupu vo výučbe nemeckého jazyka. Možno poukázať na podobnosti, súvislosti aj odlišnosti medzi nemeckým a anglickým jazykom v oblasti ortografie, lexiky, frazeológie, morfológie aj syntaxe, upozorniť na štylistické zvláštnosti oboch jazykov. Prístup porovnávania pôsobí motivačne na študujúcich, pomáha lepšie pochopiť nové slová aj slovné spojenia, umožňuje vysvetliť mnohé analogické gramatické javy, ktoré sa nachádzajú v germánskych jazykoch, ale nenachádzajú sa v materinskom jazyku.

Na Fakulte aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave sa venuje veľká pozornosť realizácii konverzácie a komunikácie. Vo výučbe konverzácie v nemeckom jazyku, v procese komunikácie sa stretávame s anglicizmami vo všetkých oblastiach každodenného života, vo všetkých témach a konverzačných okruhoch, ktoré sa v procese výučby preberajú v súlade s požiadavkami Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky. Anglicizmy v nemeckom jazyku sa najčastejšie vyskytujú v oblasti lexiky, používajú sa a prispôsobujú sa rôznym, nie však jednoznačným a jednotným spôsobom pravidlám fonetického, grafického a gramatického systému nemeckého jazyka.

Aký priestor vymedziť anglicizmom v každodennej komunikácii v nemeckom jazyku? Anglické slová a slovné spojenia – anglicizmy, ktoré sa na základe skúseností z pedagogickej praxe a ich dlhodobého skúmania najčastejšie vyskytujú v súvislosti s konverzačnými témami v okruhoch z každodenného života, chceme uviesť ako podnet k zamysleniu sa pre pedagógov aj študujúcich. Uvedené príklady sú pokračovaním a syntézou predchádzajúcich výskumov, týkajúcich sa používania anglicizmov v daných konverzačných témach (1).

V konverzačnej téme **JUGEND** (Mládež) sa používa pre termín – *Kinder* často anglicizmus **Kids**, to, čo mladí ľudia považujú za vynikajúce a zaujímavé –

prima, toll vystriedal anglicizmus **cool**, dobrú zábavu na diskotékach prinášajú dnes aj *Schlagerklassiker*, ktoré sa nazývajú **Oldies**.

Téma **SCHULE und BILDUNG** (Školstvo a vzdelanie) zdôrazňuje celoživotné vzdelávanie – *lebenslanges Lernen* ako **Permanent Learning**, počas ktorého treba získavať viaceré schopnosti a zručnosti – *Fähigkeiten und Fertigkeiten*, zastúpené anglickým termínom **Skills**. Klasickú formu štúdia dopĺňajú **E-Learning** (*Netzunterricht*), **Distance-Learning** (*Fernstudium*) a **Digital Study**. Vzdelanie možno získať na všetkých úrovniach štúdia – **Levels** (*Niveaustufen*).

V téme **FREIZEIT** (Voľný čas) sa diskutuje o trávení voľného času, ktoré si vyžaduje vhodné zadelenie času – *Zeitplan, Zeiteinteilung*, často nahradzované anglickým termínom **Timing, Time-Management**. Namiesto nemeckého výrazu – *sich entspannen* je používaný anglicizmus **relaxen**. Nemecký termín – *Feierabendaktivitäten*, označujúce činnosti a aktivity vo voľnom čase, nahradili anglicizmy **After-Work-Activities** a anglický termín **Outdoor Activities** vystriedal nemecký termín *Aktivitäten an der frischen Luft*.

V oblasti témy **SPORT** môžeme nájsť športové činnosti, ktoré sa vyjadrujú pomocou medzinárodne akceptovaných a používaných anglicizmov aj v nemeckom jazyku, mnohé sa do nemčiny vôbec neprekladajú: **Jogging** (*Dauerlauf*) a **joggen** (*laufen*), **Walking** (*Wandern*), **Fitness, Fitnesscenter, Wrestling, Bodybuilding, Mountain-Biking** (*Querfeldeinfahren*), **Trekking, Paragliding** (*Gleitschirmfliegen*), **Stretching, Surfing, Training, Snowboarding, Bungeejumping** (*Gummiseilspringen*).

Téma **GESUNDHEIT** (Zdravie, Zdravý životný štýl) sa zaoberá štýlom a kvalitou života *Lebensstyl* - **Lifestyle**. *Stressbewältigung* nahrádza **Stressmanagement, ausgebrannt sein** vystriedal anglicizmus **Burn-Out-Syndrom, Schlankmacher** je **Fat Burner**. Nemecké slovné spojenie *Vereinbarkeit von Beruf und Privatleben*, ktoré vyjadruje snahu zladit' prácu so súkromným životom, sa často nahrádza anglicizmom **Work-Life-Balance**.

Téma **ESSEN und TRINKEN** (Stravovanie) používa viaceré anglicizmy na označenie nových trendov v stravovaní – **Fast Food** (*Schnellkost*), **Snack** (*Zwischenmahlzeit*), **Corn Flakes** (*Maisflocken*), **Cerealien, Cereals** (*Getreidekost, Müsli*), **Chips. Veggie-Food** je *vegetarische Kost*.

V rámci konverzačnej témy **MODE – Fashion** možno nájsť veľa anglicizmov. Móda pre mladých ľudí – *junge Mode* sa nazýva **Young Fashion**. Nové trendy sa označujú ako **Trendsetters**, alebo **Newcomers**. Módnu tvorbu – *Design* (*Entwurf, Modeschöpfung*) nám odporúčajú módni návrhári – **Modedesigner** (*Modeschöpfer*). Oblečenie do zamestnania – *Büromode* sa označuje ako **Business-Fashion** a odlišuje sa od oblečenia na voľný čas – *Freizeitmode* s anglickým označením **Afterwork-Fashion**. Neformálne oblečenie – **Casual Outfit** (*lässige Kleidung*) je odlišné od módy pre mimoriadne udalosti, ktoré sa nazýva **Mode für Events** (*Mode für spezielle Anlässe*). V diplomácii sa má dodržiavať **Dress-Code** (*Kleiderordnung*), porušenie pravidiel módy formou nevhodného oblečenia sa označuje ako **Flops** (*Fehler*). Odborníci na otázky módy sa nazývajú **Stylists** (*Modegestalter*), ďalší odborníci sa starajú o módný výzor a vzhľad – **Look, Styling** (*Modeaufmachung, Modegestaltung*), ako aj o naše vlasy v profesii – **Hairstylists** (*Friseur, Haarpfleger*).

V téme **FERNSEHEN** (Televízia) nachádzame mnohé anglicizmy, označujúce názvy vysielaných relácií, ako sú *Nachrichten* – **News**, hlavné správy – *Höhepunkte* sa uvádzajú ako **Highlights**. Televízne diskusie **Talkshow**

(Fernsehdiskussion, Diskussionssendung) uvádza **Talkmaster** – Moderator. Vysokú kvalitu prenosu prináša **High Definition TV (HD)** – hochauflösendes Fernsehen.

V téme **VERKEHR** (Doprava) sa anglicizmy používajú v rámci medzinárodného cestovného ruchu a dopravy. Pred realizáciou letu a určením jeho destinácie *Flugziel* – **Destination**, si rezervujeme letenku *Flugkarte* – **Ticket**, alebo využijeme ponuku – *Restplatzbörse*, použitím anglicizmu **Last Minute**. Kontrolu na letisku vyjadruje anglicizmus **check-in** (*Passagierabfertigung am Flughafen*), ako aj zmenu časového pásma namiesto nemeckého slovného spojenia – *Müdigkeit durch die Zeitverschiebung*, nahrádza používaný anglicizmus **Jet-Lag**.

V téme **KUNST und KULTUR** (Umenie a kultúra) nachádzame anglicizmy, ako sú **Song** (*Lied*), **Soundtrack** (*Filmmusik*), **Music Awards** (*Musikpreisverleihung*), **Star** (*Berühmtheit*), **Entertainment** (*Unterhaltung*), **Science-Fiction-Roman** (*Zukunftsroman*), **Fantasy Film**, **Psychothriller**.

Celosvetová dôležitosť témy životné prostredie – **UMWELT** priniesla taktiež mnohé anglicizmy, ako sú **Environnement**– *Umwelt, Umgebung*, **recyclen** – *wiederverwerten, wiederverwenden*, **Recycling** – *Wiederverwertung*, **Smog** – *Luftverschmutzung*, ako aj nevyhnutnosť ekologických aktivít pre udržateľnosť životného prostredia **sustainable development** – *nachhaltige Entwicklung*.

Anglicizmy v nemeckom odbornom ekonomickom jazyku

Nemecký odborný ekonomický jazyk je otvorený jazykový systém, ktorý sa prispôbuje novým trendom a tendenciám v globálne prepojenom svete a na medzinárodnom trhu práce, reaguje na rozvoj nových hospodárskych odvetví, na inovačné a výskumné tendencie v oblasti vedy a techniky. Vyznačuje sa vlastnou odbornou terminológiou, charakteristickými gramatickými a štylistickými konštrukciami. Odborný jazyk slúži pre odborne zameranú komunikáciu, ako aj na sprostredkovanie odborných obsahov pre odborníkov i pre širokú verejnosť. Odborný jazyk sprostredkuje nielen jazykové poznatky, ale svojim obsahom aj poznatky z daného odboru – kognitívne poznanie. Cudzojazyčná výučba v odbornom jazyku má za cieľ pripraviť študujúcich a budúcich absolventov univerzitného štúdia na kvalifikované používanie získaných vedomostí a kompetencií vo vzťahu k ich budúcej profesii a na uplatnenie sa na medzinárodnom trhu práce.

Nielen všeobecný jazyk v oblastiach tém z každodenného života, ale najmä odborný jazyk stále viac preberá anglicizmy do nemeckého jazyka. Tento jav vyvoláva rôzne reakcie z radov odborníkov, ako aj z radov samotných používateľov jazyka. V odbornom ekonomickom jazyku je používanie anglicizmov bežné a časté predovšetkým v oblasti trhového hospodárstva, vedy a techniky, manažmentu, trhu práce, marketingu a reklamy. Marketingové teórie amerického pôvodu, majú vo svete ekonomickej teórie vplyv, ktorý sa prejavuje aj v oblasti jazyka, predovšetkým v odbornej terminológii, ktorá sa často preberá z anglického jazyka v pôvodnom anglickom znení – dochádza k internacionalizácii terminológie v medzinárodných vzťahoch a na medzinárodnom trhu práce.

V príspevoku chceme poukázať na niektoré často používané termíny v podobe anglicizmov, s ktorými sa na základe skúseností z pedagogickej praxe stretávame v odborných učebných textoch, v odbornej tlači a literatúre, pri

komunikácii v rámci cudzojazyčnej výučby v odbornom ekonomickom jazyku, aj pri prezentácii odborných ekonomických tém a pri vypracovaní seminárnych prác zo strany študentov. Ako podklad pre používanie anglicizmov sa využíva aj denná tlač, internet, ako aj poznatky získané zo štúdia odborných predmetov počas univerzitného štúdia na Ekonomickej univerzite. Uvedené príklady sú čiastkovými výstupmi predchádzajúcich výskumov, týkajúcich sa používania anglicizmov v daných odborných témach v nemeckom odbornom ekonomickom jazyku (2).

Odborný nemecký ekonomický jazyk (Wirtschaftssprache) zahŕňa jednotlivé odborné jazyky hospodárstva a vychádza z členenia hospodárstva na jeho jednotlivé odvetvia. Základná oblasť odborného ekonomického jazyka **MARKTWIRTSCHAFT** (Trhové hospodárstvo) ponúka veľa možností pre používanie anglicizmov v jeho jednotlivých oblastiach.

Často sú používané anglicizmy, ktoré sa vyskytujú v rôznych odvetviach hospodárskeho života ako sú : **Company** – Firma, Gesellschaft, **Corporation** – Unternehmen, **Global Player** – Weltunternehmen, Weltkonzern, **Controlling** – Firmensteuerung, Überwachungsrechnung, **Client** – Klient, Kunde, **Coaching** – Betreuung, Training, **Consulting** – Beratung, **Human Resources** – Personalwesen,

Cashflow – der Zufluss an Geldmitteln, **Benefit** – der Nutzen, Vorteil, **Know-How** – Wissen, Können, **Management** – Geschäftsführung, Geschäftsleitung, **E-Commerce** – Internethandel, Netzhandel, **E-Banking** – elektronischer Bankverkehr, **E-Shopping** – Interneteinkauf, **Investment** – Investition.

V dôsledku globalizácie a medzinárodného prepojenia ekonomík, podnikov a služieb s inými krajinami sa stretávame s vplyvom anglického jazyka v terminológii vzťahujúcej sa na trh práce – **ARBEITSMARKT**. Ovládanie anglického jazyka je dnes častou podmienkou na získanie pracovného miesta, na profesijné presadenie sa na medzinárodnom trhu práce. Rastúca mobilita medzi jednotlivými krajinami už počas štúdia uvádza študijné a vzdelávacie medzinárodne programy v anglickom jazyku.

V tejto tematickej oblasti, by sme chceli uviesť aspoň niektoré z často používaných anglicizmov: **Job** – Arbeit, Arbeitsplatz, Beruf, **jobben** – arbeiten, **Job-sharing** – Arbeitsplatzteileitung, **Workplace** – Arbeitsplatz, **Workshop** – Arbeitsgruppe, **Head Hunting** – Abwerben von hochqualifizierten Arbeitskräften, **Team** – Kollektiv, Arbeitsgruppe, **Team Leader** – Gruppenleiter, **Teamwork** – Gruppenarbeit, Zusammenarbeit, **Consumer Market** – Verbrauchermarkt, **Timing** – Zeiteinteilung, **Workaholic** – Arbeitssüchtiger, **Burn-out-Syndrom** – Ausgebranntsein, **Work-Life-Balance** – Arbeit und Freizeit im Einklang, **Assessment Center** – Ausbildungs- oder Testcenter zur Berufswahl oder Weiterbildung.

Anglicizmy súvisiace s trhom práce sa spájajú s označeniami nových povolání, ktoré sa presadzujú v inzercii v dennej tlači, aj v rámci nemeckých podnikov na domácej pôde. Anglicizmy na označenie povolání – **BERUFSBEZEICHNUNGEN** na trhu práce sú substantíva, ktoré prepožičiavajú danej profesii často zaujímavosť, predstavujú nový trend na trhu práce. Sú však stále viac podrobované kritike, u záujemcov vedú k nejasnostiam a k nedorozumeniam v lingvistickej aj obsahovej oblasti, najmä ak sú vedomosti záujemcov v anglickom jazyku nedostačujúce.

Uvádame niektoré bežne používané anglicizmy v nemeckom odbornom ekonomickom jazyku na označenie povolání : **Office Manager** – *administrativer Leiter*, **Personal Manager** – *Personalleiter*, **Asset Manager** – *Vermögensverwalter*, **Account Manager** – *ein Vertriebsmitarbeiter, der Kundenbedürfnisse analysiert*, *Kundenbetreuer*, **Key Account Manager** – *ein Betreuer für Großkunden*, *Großkundenbetreuer*, **Customer Care Manager** – *die Tätigkeit für die Kundenbetreuung*, **Business Unit Manager** – *Geschäftsbereichleiter*, **Sales Manager** – *Verkaufsleiter*, **Chief Information Officer** – *übernimmt die Verantwortung als ein Leiter im EDV-Bereich*, **Chief Executive Officer** (CEO) – *Geschäftsführer, Vorstandschef*, **Chief Investment Officer** – *Investitionsvorstand*, **Chief Customer Officer** – *Kundendienstleiter*, **Chief Operating Officer** – *leitender Geschäftsführer*, **Creative Direktor** – *Werbeagenturleiter*.

Marketingové teórie amerického pôvodu majú vo svete ekonomickej teórie vplyv, ktorý sa prejavuje aj v oblasti jazyka, predovšetkým v odbornej terminológii, ktorá sa preberá z anglického jazyka aj do nemeckého jazyka v pôvodnom anglickom znení. Na základe skúseností z pedagogickej praxe ako aj vlastného výskumu danej problematiky môžeme konštatovať, že s častým používaním anglicizmov sa stretávame najmä vo výučbe nemeckého jazyka v odbornom ekonomickom jazyku **MARKETINGU** :

Marketing – *Vermarktung, Absatzwirtschaft*, **Customer Care** – *Kundenbetreuung*, **Customer Relationship** – *Kundenbeziehungen*, **Brand** – *Firmenmarke*, **Branding** – *Markenpflege*, **Brand Name** – *Markenname*, **Newcomer** – *Neueinsteiger, das neue Produkt*, **No-Name-Produkt** – *Hausmarke, Billigprodukt*, **All-Age-Product** – *Jedermannprodukt, Produkte für alle Altersstufen*, **Just in Time** – *termingerecht*, **Advertising Agency** – *Werbeagentur*, **Advertisment** – *Werbung*, **Slogan** – *Werbespruch*, **Promotion** – *Werbeaktion*, **After-Sales** – *Kundenbetreuung nach Produktverkauf*, **Logo** – *Firmenzeichen*, **Corporate Identity** – *Unternehmensidentität, Erscheinungsbild*, **Corporate Communication** – *Kommunikationskultur des Unternehmens nach innen und außen*, **Sales Promotion** – *Verkaufsförderung, Absatzförderung*, **Public Relations (PR)** – *Öffentlichkeitsarbeit*, **Personal Sale** – *persönlicher Verkauf*, **Face-to-Face Communication** – *persönliche Kommunikation*, **Image** – *das Gesamtbild eines Unternehmens*, **Consulter** – *Berater*, **After-Sales** – *Aktivitäten im Dienstleistungsbereich*.

Záver

Usmernenie pozornosti študentov na jazykové javy, ktoré sa týkajú preberania a používania anglicizmov do súčasného nemeckého jazyka, je podnetom k diskusii a k polemike. Takýto prístup v procese výučby umožní prezentáciu a výmenu názorov na používanie anglicizmov v nemeckom jazyku a na ich vnímanie, ako aj obohatenie alebo deformáciu jazyka, na hľadanie príčin tohto javu, na objasnenie dôvodov jeho šírenia a porovnanie tohto javu so situáciou v materinskom jazyku.

V procese výučby všeobecného i odborného nemeckého jazyka sa stále častejšie stretávame s anglicizmami. Pedagógov, študujúcich aj používateľov jazyka vedie používanie anglicizmov v nemeckom aj v materinskom jazyku k zamysleniu sa, kde sú pozitívne stránky tohto javu a naopak, v čom môžu spočívať negatívne vplyvy používania anglicizmov na jazykový systém

a jazykovú kultúru daného jazyka. Jazykovedci aj široká verejnosť si kladú otázky, akým smerom sa bude tento vývoj uberať. Z uvedenej situácie v nemeckom jazyku vyplývajú záverečné otázky: *Ako máme vnímať používanie anglicizmov? Ohrozujú anglicizmy nemecký jazyk, alebo sú jeho obohatením?*

V súčasnosti má anglický jazyk a preberané anglicizmy, ktoré sa rozširujú stále viac aj v nemeckom jazyku, významné postavenie. Preberanie a používanie anglicizmov v nemeckom jazyku je vývojový spoločenský proces. Nemecký jazyk so svojim jazykovým systémom nie je len komunikačný prostriedok, ale je zároveň prejavom jazykovej kultúry a identity národa a vyžaduje si starostlivosť a kultiváciu zo strany používateľov aj odborníkov-lingvistov.

Dôležitým faktom pri posudzovaní tohto javu a týchto tendencií v nemeckom jazyku je skutočnosť, či je anglicizmus ako cudzie slovo zrozumiteľné a jednoznačné pre prijímateľa. Niektorí ľudia vnímajú vplyv anglicizmov ako rušivý a vidia v ňom nebezpečie pre rozvoj nemeckej jazykovej kultúry. Mnohé argumenty proti používaniu anglicizmov obhajujú čistotu nemeckého jazyka, jazyk vnímajú ako kultúrne dedičstvo svojich používateľov. Mnohí zastávajú názor, že prebraný termín sa dá rovnako dobre vyjadriť aj po nemecky. Otázne je používanie anglicizmov, ak nemajú obsahovú, štylistickú alebo syntaktickú funkciu a sú prejavom len módnjej záležitosti. Používanie anglicizmov môže byť vnímané aj ako možnosť na prezentáciu vlastnej osobnosti so zdôrazňovaním vlastného intelektuálneho alebo sociálneho postavenia, ich používanie vzbudzuje dojem vzdelanosti a internacionálnej dimenzie. Podľa odborníkov by sa mali anglicizmy používať len tam, kde chýba zodpovedajúci nemecký termín, nemali by sa stať módnou záležitosťou. Ak vedie anglicizmus k problémom v porozumení, je potrebné vyhnúť sa výpožičke. Otázne je tiež začlenenie anglicizmov do gramatického jazykového systému, problematikou ostáva často ich výslovnosť.

Otázka, či anglicizmy vedú k obohateniu nemeckého jazyka, je stále aktuálna.

Nemecký jazyk je kultúrny jazyk, ktorý bol vždy v úzkom kontakte s rôznymi európskymi krajinami a ich jazykmi, od ktorých preberal rôzne výpožičky. Zástancovia preberania anglicizmov prezentujú jazyk ako živý, neustále sa vyvíjajúci fenomén. Mnohí odborníci považujú za významný jav tú skutočnosť, že novovzniknuté termíny a pojmy, najmä v oblasti odborného jazyka, vedy a techniky sa používajú jednotne v medzinárodnom meradle. Používanie anglicizmov zlepšuje komunikáciu so zahraničím, keď sa používajú anglické slová, nemecký jazyk sa stáva „modernejší“, anglicizmus často pomáha lepšie vyjadriť zámer výpovede. Často anglicizmy reprezentujú trend k ekonómii výrazu, krátkosť termínov je vítaná najmä v písomnom kontexte a v odbornom jazyku.

S anglicizmami sa stále častejšie stretávame aj v procese výučby všeobecného i odborného ekonomického nemeckého jazyka. Angličtina sa stala obľúbeným nástrojom vyjadrovania pre mladšiu generáciu. Anglicizmy vo výučbe nemeckého jazyka pôsobia na študujúcich často motivujúco, práve využívaním prostriedkov analógií aj diferencií, aplikáciou poznatkov získaných alebo získavaných počas štúdia dvoch podobných jazykov. Príbuznosť dvoch germánskych jazykov – anglického a nemeckého jazyka dáva možnosť využívať podobné, ale aj odlišné javy v procese výučby pri objasňovaní novej

lexiky, gramatických štruktúr, vetnej stavby, tvorby slov, ap. Keďže jazykové systémy nemeckého a anglického jazyka majú nielen veľa podobností ale aj odlišností, treba študujúcim poukázať na skutočnosť, že anglicizmy sa často preberajú a zachovávajú v pôvodnej podobe, alebo sa naopak prispôbujú gramatickému systému, ortografii a fonetike nemeckého jazyka. Treba tiež podotknúť, že prostredníctvom štúdia a porovnávania cudzích jazykov pochopíme lepšie aj materinský jazyk. Nemecký jazyk ako živý, neustále sa vyvíjajúci fenomén treba vnímať vo všetkých jeho jazykových aj spoločenských súvislostiach, čo by sa malo prejavíť aj v správnom prístupe k používaniu anglicizmov.

Zoznam bibliografických odkazov

KANISOVÁ, Z. 2012. Anglicizmy vo výučbe všeobecného nemeckého jazyka. In *Z-F LINGUA. Kolokvium 13. Zborník vedeckých prác*. Bratislava : Z-F Lingua, 2012. ISBN 978-80-89328-73-4

KANISOVÁ, Z. 2012. Anglicizmy vo výučbe odborného nemeckého ekonomického jazyka. In *Z-F LINGUA Kolokvium 15. Zborník vedeckých prác*. Bratislava : Z-F Lingua, 2012. ISBN 978-80-89328-76-5

Zoznam použitej literatúry

BÁLINTOVÁ, H. 2003. *Cudzie jazyky áno, ale ako? Sprievodca metódami cudzojazyčnej edukácie*. Banská Bystrica : FMV UMB, 2003. ISBN 80-8055-762-4

BURMASOVÁ, S. 2010. *Empirische Untersuchung der Anglizismen im Deutschen am Material der Zeitung DIE WELT (Jahrgänge 1994 und 2004)*. Bamberg : University of Bamberg Press, 2010. ISBN 978-3-923507-71-9

GLAHN, R. 2002. *Der Einfluss des Englischen auf gesprochene deutsche Gegenwartssprache*. Eine Analyse öffentlich gesprochener Sprache am Beispiel von „Fernsehdeutsch“. 2., durchgesehene Aufl. Frankfurt u. a : Peter Lang, 2002. ISBN 3-631-38955-8

Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen, 2000, 2001. Berlin-München – Wien – Zürich – New York : Langenscheidt. 244 s. ISBN 3-468-49469-6

JUNKER, G. H. 2010. *Der Anglizismen- Index: Anglizismen- Gewinn oder Zumutung?* Bern : IFB Verlag Deutsche Sprache, 2010. ISBN 978-3-931263-92-8

KANISOVÁ, Z. 2012. Anglicizmy vo výučbe všeobecného nemeckého jazyka. In *Z-F LINGUA. Kolokvium 13. Zborník vedeckých prác*. Bratislava : Z-F Lingua, 2012. ISBN 978-80-89328-73-4

KANISOVÁ, Z. 2012. Anglicizmy vo výučbe odborného nemeckého ekonomického jazyka. In *Z-F LINGUA Kolokvium 15. Zborník vedeckých prác*. Bratislava : Z-F Lingua, 2012. ISBN 978-80-89328-76-5

KANISOVÁ, Z., RICHTER, M. 2005. *Sprache im Alltag*. Ein Konversationsbuch

für Fortgeschrittene. Bratislava : Remedium, 2005, s. 1-284. ISBN 80- 88993-99- 7

MÜLLER, K. 2008. *Der Anglizismen-INDEX des Vereins deutsche Sprache*. Grin Verlag, 2008. ISBN 978-3-640-37516-5

ONDRČKOVÁ, E., LIŠKOVÁ, D. 2010. *Einführung in die Wirtschaftssprache*. Sprint dva, 2010 . 288 s. ISBN 978-80-89393-25-1

INSTYLE, 14, 2012, 5. München : Verlag GmbH, 2012

INSTYLE, 14, 2012. München : Verlag GmbH, 2012

<http://www.e-fellows.net/HOME/Archiv/Umfragen/Ergebnisse-der-Umfragen/Umfrage-Denglisch>

<http://www1.ku-eichstaett.de/SLF/EngluVglSW/schule43.pdf>

http://de.wiktionary.org/wiki/Wiktionary:Deutsch/Liste_der_Anglizismen

http://is.muni.cz/th/177767/ff_m/Diplomarbeit-Endversion.txt

<http://www.marketing-lexikon-online.de>

http://elib.kkf.hu/okt_publ/m_004.pdf

<http://www.eyedee-media.com/marketing/glossar.html>

www.translationdirectory.com/article182.htm

www.grin.com/topic/anglizismen

<http://www.e-fellows.net/HOME/Archiv/Umfragen/Ergebnisse-der-Umfragen/Umfrage-Denglisch>

www.grin.com/topic/anglizismen

Kontakt:

PhDr. Zdenka Kanisová, CSc.

Ekonomická univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Katedra nemeckého jazyka

Dolnozemská cesta 1, 852 35 Bratislava

Email: zdenka.kanisova@gmail.com

RECENZIE

Lívia Adamcová

**Mgr. Tomáš Káňa, PhD. : *Wortbildung. Umriss der Theorie mit Übungen.*
Brno : Masarykova univerzita, 2012. 85 s.**

V súčasnom období intenzívneho záujmu o štúdium západných svetových jazykov, a teda aj nemčiny, vystupuje do popredia celý rad výskumných i pragmatických otázok, k akým patria porovnávanie jazykových štruktúr, vzťah materinského a cudzieho jazyka, problematika jazykovej interferencie, sémantika, otázky slovtvorby a preberania cudzích slov, vzťah grafickej a fónickej sústavy, relácia kognitívnej a komunikatívnej zložky osvojovaného jazyka atď. Na viaceré z týchto otázok – so zdôraznením lexikálneho hľadiska pri rozbere súčasnej nemčiny – sa zameriava aj posudzovaná práca.

Vo vydavateľstve Masarykovej univerzity vyšla koncom roka 2012 práca odborného asistenta Katedry nemeckého jazyka Pedagogickej fakulty Masarykovej univerzity, Mgr. Tomáša Káňa, PhD., s názvom *Wortbildung. Umriss der Theorie mit Übungen*. Študenti nemeckej filológie dostávajú do rúk titul, ktorý sa vyznačuje viacerými pozitívnymi znakmi, z ktorých uvádzame napr. usústavenie slovtvorných javov nemeckého jazyka a vyváženosť teoretickej a metodicko-praktickej stránky práce.

Predložená publikácia je výsledkom svedomitej vedeckej a pedagogickej práce autora, vyznačuje sa aktuálnosťou a rešpektuje spoločenskú potrebu. Autor vydaním tejto práce vyplnil dlhoročnú medzeru chýbajúcej, koncízne pripravenej ucelenej vysokoškolskej učebnice z oblasti nemeckej slovtvorby. Možno konštatovať, že na nemeckom knižnom trhu existuje niekoľko kvalitných publikácií z tejto oblasti, ktoré slúžia ako povinná literatúra (predovšetkým z oblasti germanistickej lingvistiky). Preto nám v bibliografii predkladaného diela chýba niekoľko aktuálnych publikácií z tejto oblasti, ako napr. *Lexikologie* Christiane Wanzeck (Göttingen, 2010). Prednosťou publikácie Ch. Wanzeck je obširna, kvalitne spracovaná aktuálna bibliografia k súčasným problémom lexikológie, sémantiky a slovtvorby.

Je nespochybniteľným faktom, že systémová lingvistika a jej čiastkové disciplíny tvoria neoddeliteľnú súčasť každého filologického vzdelávania. Z tohto pohľadu vítame publikáciu Tomáša Káňa, pretože podľa nášho názoru sa v tradičnej výučbe cudzích jazykov u nás venuje mnoho času gramatickým javom, ale len minimálne podobe jazyka, prozódii, jazykovým variantom, modernej slovtvorbe, cudzím slovám v nemčine a pod.

Je všeobecne známe, že nemecká sémantika, slovtvorba a frazeológia sa pred niekoľkými rokmi oddelili od lexikológie a etablovala sa ako samostatná lingvistická disciplína s pevne ohraničeným predmetom výskumu. Je teda nevyhnutné zaoberať sa touto problematikou, ktorá nepochybne úzko súvisí

a musí spolupracovať so sémantikou, štylistikou, gramatikou, interkultúrou, pragmatikou a inými vednými odbormi.

Osnovu a rozloženie publikácie považujeme za vhodnú v tom, že sa zrieka siahodlhých úvah a teoretických lingvistických výkladov z tejto oblasti a sústreďuje sa skôr na jej praktickú aplikáciu, resp. na zvýšenie lingvistickej, komunikatívnej a pragmatickej kompetencie študentov a záujemcov o nemecký jazyk. Za týmto účelom autor zozbieral a predložil množstvo aktuálnych textov, výpovedí a úryvkov, ktoré sú určené na zvýšenie textovej kompetencie učiacich sa, resp. schopností a zručností používať vedecký (akademický) jazyk, akademické písanie vo vysokoškolskej praxi i v neskoršom povolání.

Za prednosti práce pokladám ďalej predovšetkým tieto jej vlastnosti: okrem stručného teoretického popisu danej problematiky predložil autor súbor cvičení, ktoré svojou aktuálnosťou obohacujú znalosti a vedomosti študentov o súčasnom nemeckom jazyku, a ďalej to, že autor bral zreteľ predovšetkým na komunikatívnu stránku problematiky. Za týmto účelom sa praktická časť práce orientuje väčšinou na jazykové (elektronické) korpusy a z tohto pohľadu je dielo vhodné i na samoštúdium, resp. pre dištančné formy štúdia v oblasti nemčiny ako cudzieho, resp. druhého jazyka. Ďalšou prednosťou práce je, že autor sa pri výbere cvičení opieral jednoznačne o reálny nemecký jazyk posledných rokov (a nie o nejaký nedosiahnuteľný „ideál“, o ovládanie ktorého sa mnohí vysokoškolskí pedagógovia nemeckého jazyka v cudzine všemožne snažia). Autor čerpal pri tvorbe sústavy cvičení zo synchronných jazykových korpusov a aktuálnych internetových stránok, pričom mnohé nemecké príklady obsahujú aj české paralely textov. Niektoré dôležité pojmy, odborné termíny, resp. hovorové tvary sú označené tučným písmom, resp. špeciálnymi znakmi. Týmto spôsobom sa autor snaží upriamiť pozornosť študentov na aktuálny problém nemeckého jazyka posledných rokov – na rôzne existenčné formy a varianty nemčiny, ktorých výskum sa v súčasnosti v Nemecku i v zahraničí teší veľkej obľube (porovnaj napr. U. Ammon, S. Moraldo, E. Neuland, H. Takahashi, H. Grassegger, R. Muhr a iní).

Práca je rozdelená do niekoľkých častí. V prvej časti – *Grundlegende Theorie* – autor stručne rekapituluje tie poznatky z oblasti slovtvorby, ktoré sú relevantné pre lexikálne experimenty. Jednotlivé kapitoly tejto teoretickej časti práce sú dobre štruktúrované a logicky na seba nadväzujú. Chýbala nám jedine časť, zaoberajúca sa preberaním cudzích slov do nemčiny (Entlehnung), ktorá nie je v práci explicitne uvedená. Najväčšia pozornosť je venovaná druhej časti práce, praktickému nácviku jednotlivých slovtvorných postupov, resp. štruktúre lexém, lexikálnych jednotiek a pod. Najviac nás zaujali výborné cvičenia na adjektívnu a adverbálnu kompozíciu na s. 29-34, resp. podrobné spracovanie cvičení orientovaných na deriváciu v nemčine.

Na záver možno konštatovať, že vysokoškolská učebnica PhDr. Tomáša Káňu, PhD. rešpektuje súčasné progresívne lingvistické a didaktické zásady tvorby učebných textov. Tento titul je modelovým vzorom, v ktorom sa pri tvorbe vysokoškolských učebníc integruje autorov konfrontačný výskum do výsledkov vedeckej a pedagogickej práce. Nakoľko práca istotne nájde využitie najmä v pedagogickej (vysokoškolskej) praxi, okrem spomenutých atribútov je aj výrazným inšpiračným zdrojom pre ostatné odbory (predmety) na pracovisku.

*Prof. PhDr. Lívia Adamcová, PhD.
Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Katedra jazykovedy a translatológie
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
Email: livia.adamcova@euba.sk*

**PhDr. Roman Shnal, PhD.: *Praktická lexikológia talianskeho jazyka*.
Bratislava : Niverzita Komenského, 2011. 160 s. ISBN 978-80-223-3007-7**

Vo Vydavateľstve Univerzity Komenského v Bratislave vyšla v minulom roku *Praktická lexikológia talianskeho jazyka*, publikácia, ktorou sa dostala do rúk študentov talianistiky, prepotrebná študijná pomôcka, znamenajúca obohatenie titulkov povinnej študijnej literatúry. Autor Roman Sehnal pri jej koncepcii vychádzal z vlastných skúseností a potrieb diktovaných samotnou praxou z výučby takej dôležitej jazykovednej disciplíny, akou je lexikológia, ktorá má svoje nenahraditeľné miesto pri budovaní komunikatívnej kompetencie. Vznik publikácie, ponúkajúcej širší a hlbší pohľad na náuku o slove, jeho mieste, váhe a úlohe v ľudskom spoločenstve, je teda logickým vyústením praktických skúseností autora, premietnutých do monografie, osvetľujúcej mnohé otázky, zákonite sa vynárajúce pri poznávaní lexikálno-štylistickej stránky reči a predstavujúcej koniec živelného prístupu k jej štúdiu z rôznych roztrúsených prameňov. Teoretický výklad je doložený praktickými ukážkami a cvičeniami, v čom treba vidieť jej najväčší pozitívny prínos: možnosť na mieste overovať teóriu v praxi.

Publikácia je rozdelená do štyroch kapitoliek. Po úvodnom slove do štúdia lexikológie ako náuke o slove nasleduje prvá kapitola, venovaná štylisticky príznakovým slovám, čo nie je zámer náhodný: najviac problémov pri štúdiu akéhokoľvek cudzieho jazyka je spätých s poznávaním tejto roviny mnohovrstvovej lexiky. Popri diachronickom priereze štylisticky príznakovkej lexiky (historizmy, archaizmy, neologizmy) nachádza svoje miesto aktuálny prehľad o tvorení nových slov a spôsoboch obohacovania slovnej zásoby (kompozícia, sufixálno-prefixálna derivácia, cudzojazyčné výpožičky). V záverečnej časti sa odráža pohyb v lexike s jeho dosahom na významové vzťahy medzi slovami (homonymia, polysémia, synonymia, antonymia a i.).

V druhej kapitole sa autor zaoberá štylistickými charakteristikami expresívnej lexiky (eufemizmy, dysfemizmy), a to s dôrazom na alteráciu ako zvláštny typ derivácie v taliančine a na jej odlišné vymedzenie od slovenčiny. Pri dokladovaní príkladov vychádza z bežných periodík (blízky k hovorenému jazyku) či z bežného úzu, čím sa podčiarkuje životnosť daného fenoménu v každodennej reči, rovnako však aj z diel klasickej literatúry, čím sa dokumentuje fakt, že ani v umeleckej sfére augmentatíva a deminutíva nepredstavujú cudzí element.

Pri deminutívach vymedzuje ich použitie podľa frekvencie a všíma si rôzne nuansovanie jednotlivých sufixov na pozadí prelínajúcich sa emocionálno-expressívnych odtieňov od maznavého cez hanlivo-pejoratívne až k ironickému, a to vždy s doložením adekvátneho ekvivalentu v slovenskom preklade. Podobný postup sa uplatňuje aj pri augmentatívach. Pre študentov má byť inšpiratívny a pri štúdiu osobitne dôležitý ilustračný súbor lexikalizovaných augmentatív a deminutív, uvedený na záver kapitol o augmentatívnych a deminutívnych alternátoch.

Nárečové slová, slang, žargón, argot – ako lexika s obmedzeným rozsahom použitia – tvoria obsahovú náplň tretej kapitoly, rovnako dôležitej pre poznanie jazyka ako takého v celom jeho kolorite, osobitne však taliančiny, historicky dlhodobo rozdrobenej na množstvo dialektov, až do nástupu talianskeho Risorgimenta, znamenajúceho koniec rozdrobenosti Talianska (aj v oblasti jazykovej), ako aj nástup víťaznej epochy na poli národnooslobodzovacích snáh za jeho definitívne zjednotenie v roku 1861.

Štvrtá kapitola sa venuje aktualizovanému využitiu slov, čo nás uvádza do sféry učenia o metafore, metonymii, synekdoche a ostatných básnických a rétorických figúr – sféry významovo rovnako dôležitej, ako sú ostatné z hľadiska poznania možností modifikácie a ozvláštnenia jazykového prejavu v závislosti od meniacich sa okolností.

Publikácia, aktuálna svojím zámerom, determinovaná potrebami doby, korešpondujúca s naliehavosťou úloh pohotovej jazykovej vybavenosti pri neustále rozvíjajúcich sa bilaterálnych kultúrnych či podnikateľských aktivitách medzi Slovenskom a Talianskom, ktorých sme svedkami, presahuje zámer autora zaplniť medzeru v študijnej literatúre pre poslucháčov talianistiky: svojím prehľadom o súčasnom aktuálnom dianí na poli lexikológie, o významových posunoch slov či o rozširovaní prostriedkov metaforizácie a o neustále aktuálnej lexikalizácii a terminologizácii rôznych výrazových prostriedkov môže byť rovnako užitočná pre všetkých, ktorí z najrôznejších dôvodov cítia potrebu zdokonaľovať umenie modelovať reč po stránke lexikálno-štylistickej.

*Mgr. Elena Smoleňová, PhD.
Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Katedra románskych a slovanských jazykov
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
Email: elena.smolenova@euba.sk*

SPRÁVY

CUDZIE JAZYKY V PREMENÁCH ČASU III INFORMÁCIA O MEDZINÁRODNEJ VEDECKEJ KONFERENCII

Daniela Breveníková

Medzinárodná vedecká konferencia *Cudzie jazyky v premenách času III* nadviazala na tradíciu organizovania konferencií pod týmto názvom, ktorý vyjadruje dynamiku rozvoja v teórii a praxi vyučovania cudzích jazykov na našej univerzite. Tretia vedecká konferencia *Cudzie jazyky v premenách času* sa konala 23. novembra 2012 pod záštitou rektora Ekonomickej univerzity v Bratislave, Dr. h. c. prof. Ing. Rudolfa Siváka, PhD.

Cieľom vedeckého podujatia bolo vyhodnotiť výsledky vedeckovýskumnej a pedagogickej činnosti za obdobie od zriadenia Fakulty aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave, ako aj prezentovať perspektívu rozvoja vedy a výskumu na fakulte z hľadiska teoretických východísk disciplín študijného programu *Cudzie jazyky a interkultúrna komunikácia, ako aj Dlhodobého zámeru rozvoja Ekonomickej univerzity*. Tematicky pokrývalo rokovanie konferencie širokú škálu disciplín (lingvodidaktika, literárna veda, interkultúrna komunikácia, reálie krajín cieľových jazykov, komunikácia v profesijnej sfére a translatológia), ktorých štúdium zabezpečuje Fakulta aplikovaných jazykov a rozvíjaniu ktorých sa venujú tvoriví pracovníci fakulty v rámci vedeckovýskumnej činnosti. Na konferencii sa zúčastnilo 100 účastníkov, z toho 66 s príspevkami, 12 bez príspevku a 12 hostí.

Po slávnostnom otvorení konferencie dekankou Fakulty aplikovaných jazykov, prof. PhDr. Líviou Adamcovou, PhD., oslovil prítomných rektor Ekonomickej univerzity v Bratislave, Dr. h. c. prof. Ing. Rudolf Sivák, PhD., ktorý v slávnostnom príhovore označil konferenciu za ďalší krok v splnení podmienok medzinárodnej akreditácie, o ktorú sa naša univerzita uchádza. Vyjadril presvedčenie, že podujatie prispeje k rozvoju vedných disciplín, ktoré sa budujú na Fakulte aplikovaných jazykov.

Pozvanie na našu vedeckú konferenciu prijali a s príhovorom vystúpili veľvyslanci a kultúrni atašé zo 6 krajín (Francúzsko, Nemecko, Rakúsko, Taliansko, Španielsko, Švajčiarsko). V poobedňajších hodinách odznelo v piatich sekciách vyše 60 príspevkov učiteľov FAJ, domácich a zahraničných hostí. K medzinárodnému charakteru podujatia prispeli svojimi vystúpeniami 9 hostia zo zahraničia (3 z Českej republiky, 5 z Maďarska, 1 z Rakúska a 6 z Ruskej federácie).

V pléne vystúpili s prednáškou prof. PhDr. Slavomír Ondrejovič, PhD. z Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV v Bratislave a náš kolega prof. PhDr. Štefan Povchanič, CSc. z Katedry románskych a slovanských jazykov.

Prof. Ondrejovič vo svojej plenárnej prednáške *Metamorfózy jazyka a jazykovedy* charakterizoval slovenčinu ako „jedinečný stredoeurópsky jazyk, ktorý je relatívne dobre rozvinutý a opísaný“ (Ondrejovič, 2012). V úvodnej časti

vystúpenia sa venoval miestu jazykovedy v systéme vied a podal stručný prehľad vývoja lingvistických teórií v 20. storočí. Vyjadril sa k problematike ohrozených jazykov v období globalizácie a zaujal stanovisko k jazykovému purizmu. V tejto súvislosti konštatoval, že slovenčina medzi ohrozené jazyky nepatrí. Ako príklad na tradíciu preberania slov z iných jazykov do slovenčiny uviedol, že Slovník slovenského spisovného jazyka obsahuje slová zo 69 jazykov. V prednáške citoval viacero konkrétnych príkladov na funkčné, ale aj nefunkčné preberania slov do slovenčiny z angličtiny. Prof. Ondrejovič sa kriticky vyjadril k niektorým názorom neodbornej verejnosti a časti „katastrofických“ lingvistov, ktorí upozorňujú na hrozivú situáciu v používaní slovenského jazyka. Zmienil sa o snahách nahradiť cudzie slová domácim (slovenským) výrazom, ktoré sa však neujaľ a argumentoval aj staršími výskumami v tejto oblasti (Paulíny, 1973), ako aj súčasnými zisteniami v sociolingvistike.

Prof. Štefan Povchanič v prednáške s názvom *Kultúra, reálie a interkultúrna komunikácia* vychádza z poznania, že „*interkultúrna komunikácia je v podstate interpersonálna komunikácia s pridanou hodnotou*“. Po vysvetlení rozdielu medzi kultúrnou kompetentnosťou a interkultúrnou kompetentnosťou pristúpil k jadrú svojho vystúpenia, a to k opisu trojstupňového modelu konceptu civilizácia/kultúra, ktorý odporúča aplikovať vo výučbe reálií na našej fakulte. Tento model obsahuje *kultúrny substrát* (fakty o geografii, histórii, politickom systéme, školstve a pod.), *kultúrne manifestácie* (prejavy) a *kultúrny systém*. Na vrchole tejto hierarchie sa teda nachádza kultúrny systém, ktorý predstavuje typ kultúry.

V diskusii odpovedali prednášajúci prítomným na otázky týkajúce sa jazykovej politiky a kultúry jazyka na Slovensku, činnosti Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra.

V popoludňajších hodinách prebiehalo rokovanie v piatich sekciách: lingvistickej (2 podsekcie), lingvodidaktickej (2 podsekcie), literárnovednej, v sekcii interkultúrnej komunikácie a v sekcii prekladu.

Podsekcia Lingvistika 1

V prvej lingvistickej podsekcii odznali príspevky prevažne v nemeckom jazyku. Sekciu moderovala **Ol'ga Wrede**.

Lívia Adamcová v príspevku s názvom *Praktische Rhetorik – Regeln und Tipps zum Darbietung von Reden* stručne predstavila pojem rétorika v teórii a v praxi. Charakterizovala rétorické a štylistické prostriedky potrebné pri príprave reči, venovala pozornosť fázam plánovania, príprave a vlastnému prednesu rečníckeho prejavu.

Olga Vomáčková z Pedagogickej fakulty UP v Olomouci v príspevku *Die tschechischen Sammelnamen mit Hinblick auf das Deutsche* podala prehľad českých hromadných substantív a poukázala na paralely, resp. rozdiely medzi českými a nemeckými združenými pomenovaniami.

Ol'ga Wrede (Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre) v príspevku *Methodisch-didaktische Überlegungen zur Bedeutung und Vermittlung von Fach- und Kulturwissen im Übersetzungsunterricht* venovala pozornosť vymedzeniu odborných a kultúrnych vedomostí v translatologickom vzdelávaní a na ich osvojovanie v rámci prekladového seminára. V príspevku demonštrovala na konkrétnych príkladoch preklad právnych textov z nemčiny do slovenčiny a informovala o návrhoch na inováciu z hľadiska interdisciplinárneho presahu.

Irena Zavrl (Rakúsko) v príspevku *Sprache zwischen Norm und Gebrauch: Sprachenkompatibilität Standardkroatisch vs. Burgenland-kroatisch* charakterizovala jazykovú varietu burgendlandská chorvátčina, ktorá vznikla v podmienkach geografickej izolovanosti. Táto varietu spisovnej chorvátčiny má svoju vlastnú terminológiu, odlišnú od spisovnej chorvátčiny.

Brigitte Sorger (Masarykova univerzita v Brne) sa vo vystúpení pod názvom *Mehrsprachigkeit in der Sprachenpolitik, Gesellschaft und im Fremdsprachenunterricht* zaoberala problematikou jazykovej politiky z hľadiska viacjazyčnosti (plurilingválnosti) ako súčasnej tendencie v tejto oblasti. V príspevku jednak predostrela problematiku presadzovania európskych ideí v národnej jazykovej politike, na druhej strane poukázala na reálnu jazykovú situáciu na školách, osobitne vo vyučovaní cudzích jazykov.

Podsekcia Lingvistik a 2

V druhej lingvistickej podsekcii odznali príspevky dvoch ďalších našich kolegov zo zahraničia a zo spolupracujúcich inštitúcií na Slovensku. Tri príspevky sa predkladajú na publikovanie v anglickom jazyku. Podsekciju moderovala **Daniela Breveníková**.

Ivona Dömischová (Univerzita Palackého v Olomouci) sa v príspevku *Evaluating Projects in Lessons of German at Basic Schools in the Czech Republic* (Hodnotenie projektov vo výučbe NJ na ZŠ v ČR) zaoberala jednak teoretickou stránkou hodnotenia projektov, ktoré sa realizujú vo výučbe na základných školách v ČR, v prakticky zameranej časti uviedla príklady na projekty realizované v praxi.

Príspevok našej kolegyně z Maďarska **Kataliny Varga Kiss** (Széchenyi István University, Maďarsko), ktorá patrí k dlhodobým spolupracovníkom našej fakulty a pravidelným účastníkom našich konferencií, sa pod názvom *The Pitfalls of Essay Writing* (Úskalia písomného prejavu) zaoberá prekážkami a problémami, s ktorými sa stretávajú študenti ekonómie pri vypracovávaní písomného zadania ako súčasti akreditovanej odbornej jazykovej skúšky na Univerzite M. Korvína v Budapešti. V charakteristike analýzy vzorky písomných prác sa autorka zaoberala obsahom znalostí potrebných na úspešné zvládnutie tejto súčasti skúšky a poukázala tiež na frekventované chyby v písomnom prejave študentov.

Danuša Lišková v príspevku *Frazeológia v odbornom ekonomickom texte* prezentovala výsledky svojho výskumu týkajúce sa výskytu frazém v hospodárskej nemčine, ich analýzy a ich slovenských ekvivalentov. Empirickým zdrojom excerpt bola publikácia nositeľa Nobelovej ceny za ekonomiu Roubiniho „Svetová ekonomika a jej budúcnosť“. Autorka charakterizovala zhody a rozdiely v nemeckých a slovenských frazémach, ktoré nastali pod tlakom hospodárskych, politických a spoločenských zmien, zaoberala sa tiež komparáciou obrazných a metaforických frazém v oboch jazykoch.

Príspevok **Daniely Breveníkovej** *Study of Pragmatic Aspects of Language and Communication* (Štúdium pragmatických aspektov jazyka a komunikácie) predstavuje úvod do štúdia pragmatických aspektov jazyka v rámci lingvistických disciplín študijného programu fakulty. V prvej časti autorka charakterizovala základné pojmy pragmalinguistiky a faktory ovplyvňujúce záujem o pragmatické otázky komunikácie. V aplikačne zameranej časti sa prednášajúca vyjadrila k otázke možnosti zaradenia tejto hraničnej lingvistickej disciplíny do fakultného

študijného programu, pričom odporúčala jej zaradenie najskôr magisterskom stupni štúdia.

Mária Mrázová a **Ingrid Kunovská** v príspevku *Gramatika v praxi* zdôraznili význam výučby gramatiky pre prax budúcich absolventov EU, pričom východiskom a argumentom ich tvrdení bol nový učebný materiál *Prehľad nemeckej gramatiky s cvičeniami*, skriptum, ktoré je určené predovšetkým na výučbu nemeckého jazyka ako druhého cudzieho jazyka. Autorky uskutočnili vo svojich študijných skupinách dotazníkový prieskum, na základe ktorého zdôvodnili opodstatnenosť používania uvedeného materiálu vo vyučovacom procese.

V príspevku *Všeobecnovedná lexika v odbornom ekonomickom texte* porovnala **Eleonóra Peczeová** výsledky analýzy všeobecnovednej lexiky v slovenskom a nemeckom odbornom ekonomickom texte. Použila metódu frekvenčnej štatistiky, pomocou ktorej porovnávala najmä zastúpenie substantív v skupine všeobecnovednej lexiky v slovenskom a nemeckom jazyku. V závere príspevku zdôraznila potrebu venovať osobitnú pozornosť sémantike nemeckých predložiek, a to už v prvej fáze výučby odborného jazyka.

Zuzana Ondrejová sa vo svojom príspevku *Kolokácie vo výučbe odborného anglického jazyka na Ekonomickej univerzite v Bratislave* zaoberala kolokačnými spojeniami vo výučbe komunikácie v profesijnej sfére. Predstavila postupy, ktoré sama využíva na seminároch z anglického jazyka v cieľových skupinách na Obchodnej a Národohospodárskej fakulte EU v Bratislave, v ktorých jazyková kompetentnosť zodpovedá úrovni A2, B1 a B2 podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky.

Problematika anglicizmov v textoch z informatiky je pravidelnou a vďačnou témou na konferenciách o odbornej komunikácii. Venovala sa jej v príspevku *Nové slová a výrazy z oblasti informatiky v súčasnom francúzskom jazyku* aj **Ľubica Petříková**, ktorá uviedla a analyzovala najmä tie termíny, ktoré sa najčastejšie vyskytujú vo francúzskych učebniciach používaných na Slovensku.

Autorka príspevku *Jazyková charakteristika administratívneho štýlu v taliančine* **Elena Smoleňová** charakterizovala uvedený štýl zo všeobecného aspektu, poukázala na jeho vlastnosti a používanie typických jazykových prostriedkov, pričom sa zamerala na morfológicko-syntaktickú, lexikálnu a textovú rovinu.

Mária Spišiaková v príspevku *Ako vyučovať minulé časy na hodinách španielčiny ako cudzieho jazyka?* použila metódu kontrastívnej analýzy na diskusiu o problematike metodiky výučby minulých časov. Pristúpila k tematike z hľadiska postupnosti prezentovania jednotlivých slovesných časov vzhľadom na rozdiely medzi slovenčinou a španielčinou.

Záverečný príspevok v lingvistickej sekcii bol skôr interdisciplinárneho zamerania. Jeho autor **Tomas Maier** sa pod názvom *Nemecké toponymá na Slovensku, v Čechách a na Morave a ich historické súvislosti* zaoberal nemeckými miestopisnými názvami v krajinách bývalého Československa. Stručne zhrnul historické súvislosti, pričom pripomenul prvú vlnu nemeckej kolonizácie v období vrcholného stredoveku a ďalší vývoj oblastí s germanofónnym obyvateľstvom Slovenska a českých krajín v období od habsburskej monarchie až po riešenie nemeckej otázky po II. svetovej vojne. V druhej časti príspevku uviedol a komentoval konkrétne príklady na nemecké toponymá a ich slovenské, české, príp. maďarské ekvivalenty.

Nezvyčajnou témou v našich podmienkach sa zaoberala **I. P. Tipuchova** (Ruská akadémia národného hospodárstva a štátnej služby, Ruská federácia), ktorá charakterizovala v príspevku s názvom *Выразительные средства интерпретации* európsky systém výrazových prostriedkov v klasickej hudbe. Sústredila sa na sémantiku a komunikatívne funkcie textu štátnej hymny.

Príspevok **Evy Maierovej** *Trunkácie v ekonomickej angličtine* sa zaoberá tvorbou trunkácií ako jedného z abreviačných procesov. Trunkácie sa v príspevku charakterizujú v konfrontácii s ďalšími procesmi skracovania, ako aj s kompozíciou a s deriváciou. Autorka ilustrovala výklad konkrétnymi excerpami z oxfordského a cambridgeského slovníka ekonomickej angličtiny.

Príspevok **A. V. Eggertovej** *Англицизмы в русском языке* nadviazal na diskusiu lingvistov ako aj širokej verejnosti o otázkach prenikania anglických slov do ich materinského jazyka. Prednášajúca sa zaoberala príčinami množstva výrazov anglického pôvodu v ruštine, pričom sa zamerala na termíny výpočtovej techniky a internetu v rozličných skupinách slangu.

Podsekcia Lingvodidaktika 1

V prvej lingvodidaktickej sekcii odznelo deväť príspevkov. Zasadnutie podsekcie moderovala **Eva Széherová**.

V príspevku *Určenie produktu jazykového vzdelávania ako základné východisko merania jeho kvality* **Helena Šajgalíková** prezentovala rôzne pohľady na produkt a cieľového spotrebiteľa jazykového vzdelávania na vysokých školách a s tým súvisiace rozdiely v kritériách kvality jazykového vzdelávania, ako aj v prístupoch k jazykovému vzdelávaniu a k jeho cieľom. V kontexte merania kvality jazykového vzdelávania sa zaoberala prednášajúca 360-stupňovou spätnou väzbou spolu s charakteristikou „stakeholderov“ v tejto oblasti.

Eva Széherová v príspevku *Didaktische Vorschläge bei der Umsetzung der akademischen Sprache an der Universität* vychádzala z významu kultivovaného ovládania vedeckej komunikačnej kompetencie ako faktora úspešného štúdia na univerzite a v budúcom povolání. Cieľom príspevku bolo prezentovať didaktické reflexie a komunikačné stratégie vedúce k ovládaniu vedeckého jazyka v akademickom vysokoškolskom prostredí. Proces osvojenia si vedeckého jazyka predstavila prednášajúca na štruktúre didaktického modelu, vytvoreného na základe empirických skúseností zo seminárov predmetu odborný jazyk v akademickom prostredí, ako aj z didaktických materiálov v prácach nemeckých jazykovedcov.

Arnaud Segretain (Univerzita Komenského v Bratislave) v príspevku *Francúzština pre špecifické ciele: príklad vytvorenia programu pre personál Peugeot-Citroën Automobiles, Slovensko* charakterizovala špecializovaný kurz, v ktorom sa uplatňuje komunikatívny prístup. Prednášajúci poukázal na rozdiel medzi F.O.S. kurzom francúzštiny pre špecifické ciele (F.O.S) a odbornou francúzštinou a navrhol schému štruktúry trhu pre francúzštinu pre špecifické ciele.

Príspevok **Dariny Halašovej** *Business English for Management Studies – prezentácia novej učebnice* predstavil prítomným novo pripravovanú učebnicu angličtiny určenú pre študentov Fakulty podnikového manažmentu, ktorí si zvolia angličtinu ako prvý jazyk a ich úroveň znalostí anglického jazyka je B2-C1. Autori didakticky spracovali rôzne témy z oblasti manažmentu v 12 lekciách s cieľom

poskytnúť študentom príležitosť rozšíriť si odbornú slovnú zásobu a zdokonaľiť sa v jednotlivých zručnostiach.

Michaela Dziváková v príspevku *Materiálne didaktické prostriedky pri výučbe odborného ruského jazyka* charakterizovala využitie a funkcie materiálnych didaktických pomôcok vo výučbe odbornej ruskej ekonomickej lexiky vo výučbe mierne pokročilých na EU v Bratislave. Pozornosť venovala najmä formám organizácie práce s dataprojektorom

Ľubica Kurdelová a **Jolana Mešitová** sa zaoberali výhodami a nevýhodami spoločného testovania jazykových znalostí študentov na Ekonomickej univerzite v Bratislave, ktoré sa uskutočnilo v roku 2010 na Katedre anglického jazyka Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Marta Pallová (Univerzita Palackého v Olomouci) v príspevku *Územní odlišnosti ve výuce německého jazyka na českých školách* predstavila výskum prebiehajúci na svojom pracovisku v Olomouci a zamerala sa na výučbu nemeckého jazyka na ZŠ a SŠ s cieľom získať súhrnné informácie o vyučovacom predmete nemecký jazyk v celej Českej republike.

V príspevku zameranom na využitie IKT vo výučbe jazykov pod názvom *Webová aplikácia Weblog a jej využitie vo výučbe cudzích jazykov* charakterizovala **Eva Stradiotová** projekt KEGA 006EU-4/2012. Zaoberala sa postojmi študentov k informačným a komunikačným technológiám, opísala tri druhy weblogov a uviedla konkrétne príklady na ich využitie vo výučbe cudzieho jazyka.

Ďalšie dve naše kolegyně, **Ľubomíra Kozlová** a **Zuzana Kočíšová** hľadajú zdroje efektívnosti v úplne odlišnej oblasti, čo jasne vyjadruje už názov ich príspevku *Niektoré aspekty formovania osobnosti vysokoškoláka*. Motiváciou k napísaniu príspevku, v ktorom sa autorky zamysleli nad etickými otázkami formovania osobnosti študenta, bola práca *Spomienky profesora Bela*. V príspevku prednášajúce charakterizovali zdroje a spôsoby formovania osobnosti vo všeobecnosti, z hľadiska pedagogiky a psychológie, ako aj z hľadiska možnosti pôsobenia vysokoškolského pedagóga v tomto procese.

Metódami analýzy z oblasti strategického riadenia sa inšpirovala **Miriam Adamková** v príspevku *Využitie SWOT a PEST analýzy v odbornom cudzom jazyku*. V príspevku stručne charakterizovala obe analýzy a ich funkciu a význam v obchodnom prostredí a na konkrétnych príkladoch vysvetlila možnosti ich zaradenia do výučby obchodnej angličtiny.

Podsekcia Lingvodidaktika 2

V druhej podsekcii pre lingvodidaktiku vystúpili piati prednášajúci. Zasadnutie sekcie moderovala **Iveta Rizeková**.

Náš hosť z Ruskej federácie **Natália Akatova** (Ruská akadémia národného hospodárstva a štátnej služby, Ruská federácia) predstavila v príspevku v ruskom jazyku *Технология обучения студентов неязыковых вузов в системе подготовки государственных служащих* svoj prístup k projektovaniu vzdelávacích technológií v príprave študentov nefilologických fakúlt, konkrétne v oblasti verejnej správy. Charakterizovala najdôležitejšie fázy technológie s ohľadom na špecifiká cudzích jazykov na uvedenom stupni vzdelávania.

Jana Paľková sa v príspevku *K niektorým otázkam odbornej komunikácie v cudzom jazyku. Rozvíjanie komunikačných zručností študentov na hodinách odborného španielskeho jazyka* venovala metódam a stratégiám rozvíjania komunikačných zručností študenta, pričom sa sústredila na ústny prejav a

interakciu pri osvojovaní si odborného cudzieho jazyka. Na základe skúseností z výučby odbornej španielčiny uviedla vybrané aspekty, didaktické techniky a stratégie podporujúce rozvíjanie ústneho prejavu a interakcie v odbornom cudzom jazyku.

Na aktuálnosť komunikatívneho prístupu vo výučbe cudzích jazykov poukázala **Iveta Rizeková** už v názve svojho príspevku *Komunikatívny prístup vo výučbe aplikovaných jazykov stále aktuálny* vyjadrila svoj postoj ku komunikatívnej metóde vo výučbe cudzích jazykov. Charakterizovala jednotlivé princípy komunikatívneho prístupu, ako napr. princíp cieľavedomosti, autenticosti, situáčnosti, princíp podriadenosti jazykových prostriedkov nácviku komunikačných zručností a i. Tieto zásady prezentovala na konkrétnom jazykovom materiáli z učebnice odbornej francúzštiny.

Monika Mateášková v príspevku *Výučba cudzích jazykov interaktívnou formou* charakterizovala spôsoby sprostredkovania znalostí učiacim sa, pričom konštatovala, že napriek významu aktívnej pedagogiky a kooperatívneho vyučovania sa tieto prístupy ešte stále v praxi nedostatočne aplikujú.

Diana Patrícia Varela Cano, vyučujúca španielskeho jazyka na našej fakulte, sa v príspevku *Desarrollo de las destrezas lingüísticas y su evaluación* (Rozvoj jazykových zručností a ich hodnotenie) zaoberala prípravou aktivít dvoch procesov: porozumenia a prejavu, ktoré umožňujú rozvíjanie komunikatívnych znalostí a zručností učiaceho sa. Prednášajúca zdôraznila, že pri príprave aktivít na rozvoj porozumenia (čítanie, počúvanie) a prejavu (ústny, písomný) musíme zohľadniť ciele z hľadiska tém, obsahu kurzu a úloh. Poukázala na význam hodnotenia ako záverečnej časti vyučovacieho procesu, v ktorej získavame informácie o spätnej väzbe. Cieľom je, aby sme realizovali rozhodnutia, ktoré nám pomôžu zlepšiť postoj učiaceho sa a vzťah medzi učiacim sa a učiteľom.

Soni Danišovej sa podarilo v príspevku *CLIL as One of the Major Trends in Language Education of the Millennium* skíbiť svoje znalosti z ekonómie a skúsenosti s výučbou odbornej angličtiny. V príspevku vysvetlila metódu obsahového a jazykového integrovaného vyučovania (CLIL). V prakticky zameranej časti príspevku sa vyjadrila k možnostiam aplikovania CLIL v jazykovom vzdelávaní na Ekonomickej univerzite v Bratislave.

Sekcia Interkultúrna komunikácia

V sekcii **Interkultúrna komunikácia** vystúpili ôsmi prednášajúci. Zasadnutie sekcie moderovala **Beáta Bíliková**.

Tatiana Hrivíková v príspevku analyzovala dôsledky migrácie, pričom pozornosť sústredila najmä na zmeny komunikačných vzorcov, ku ktorým dochádzalo u migrantov, ako aj v prijímajúcich kultúrach. V tejto súvislosti sa tiež venovala posunom v identitách prisťahovalcov 2. a 3. generácie do USA.

Ďalším prezentujúcim bola **Beáta Bíliková**, ktorá sa v príspevku zaoberala reflexiou interkultúrnych vzťahov vo vybraných románoch Salmana Rushdieho. Na základe tejto reflexie analyzovala plánované alebo podvedomé zmeny v identitách postáv, ktoré sa ocitli v priesečníkoch rôznych kultúr.

Prezentácia **Evy Janíčkovej** sa zamerala na meniacu sa úlohu a zástoj interkultúrnej komunikácie v obchodnej komunikácii v súčasnom hospodárstve, teda v podmienkach rastúcej intenzity a meniacej sa povahy medzinárodných kontaktov. **Jana Rusiňáková** sa venovala problematike zdvorilosti v diplomatickej

komunikácii, pričom sa v porovnávačej analýze sústredila na anglické a ruské lingvokultúrne tradície.

Prednášajúca **Mónica Sánchez Presa** sa v príspevku zamyslela nad možnosťami a spôsobmi rozvíjania interkultúrnych kompetencií u študentov na hodinách odborného španielskeho jazyka na univerzite ekonomického zamerania.

Ľubice Krempová otvorila tému obchodných rokovaní a v jej rámci poukázala na dôležitosť znalosti modelov správania a zvykov rôznych kultúr, čo sa môže ukázať ako rozhodujúce pri úspešnom završení obchodných rokovaní.

Kolegyňa z Ruskej federácie **J. A. Bessonova** (Ruská akadémia národného hospodárstva a štátnej služby, Ruská federácia) v príspevku «*Речевая культура государственного служащего как показатель общей гуманитарной культуры личности*» priblížila členom sekcie komunikačnú situáciu pracovníka verejnej správy z hľadiska odrazu celkovej humanistickej identity. Autorka porovnala rozličné interpretácie pojmu humanistická kultúra osobnosti, predstavila svoju koncepciu humanistickej kultúry pracovníkov štátnej správy a analyzovala rečovú kultúru manažérov pôsobiacich v tejto oblasti.

N. B. Pavlenko (Ruská akadémia národného hospodárstva a štátnej služby, Ruská federácia) charakterizovala v príspevku «*Межкультурная коммуникация и социолингвистика (на примере франко-швейцарского варианта языка)*» postavenie Francúza pôsobiaceho v susednom Švajčiarsku, pričom sa zamerala na odlišujúce charakteristické črty príznačné každú z týchto dvoch krajín.

Anikó Tompos (Győr, Maďarsko) v príspevku *Some Characteristics of Austrian and Hungarian SMEs Operating in the Border Regions* oboznámila prítomných s výsledkami dotazníkovej analýzy týkajúcej sa spolupráce maďarských a rakúskych malých a stredne veľkých podnikov (MSP) pôsobiacich najmä v cezhraničnom regióne. Uviedla tri závery z analýzy: väčšina maďarských MSP bez rakúskeho partnera neplánuje akúkoľvek spoluprácu v tomto smere; inštitúcie majú zanedbateľnú úlohu pri vytváraní a udržaní cezhraničných obchodných vzťahov; napriek konštatovaným rozdielom v hodnotách a normách nepripisujú maďarské MSP veľký význam znalostiam rozdielov v kultúre.

V prezentácii **Mileny Helmovej** *Ako budovať dôveru a dôveryhodnosť v obchodných rokovaniach* sa analyzovali stratégie vedúce k získaniu si dôvery obchodného partnera počas rokovaní. Ako zdôraznila autorka, v prostredí, kde absentuje dôvera medzi obchodnými partnermi, strácajú aj najlepšie argumenty svoju schopnosť presvedčať. Za vhodnú stratégiu považuje prednášajúca argumentáciu smerujúcu k presvedčaniu partnera.

Jozef Mruškovič v príspevku *Osobitosti odbornej jazykovej prípravy diplomatov* sústredil pozornosť na špecifiká jazykovej prípravy diplomatov. V rozbere vychádzal z multidisciplinárneho a zložitého charakteru práce diplomata, a preto si príprava budúcich diplomatov vyžaduje vysoký stupeň jazykovej zručnosti, citlivosti, uvážlivosti, taktiky a presnosti vo vyjadrovaní.

Literárnovedná sekcia

V literárnovednej sekcii odznali štyri príspevky, dva z nich predniesli kolegyne z iných vysokých škôl na Slovensku. Zasadnutie sekcie moderovala **Irina Dulebová**.

Adriana Pápaiová v príspevku *Historicko-kultúrne aspekty anglickej a americkej literatúry* poukázala na historicko-kultúrne aspekty anglickej a americkej literatúry,

na ich vznik a vývoj, pričom zdôraznila vnímanie reality prostredníctvom historicko-kultúrneho zázemia oboch národov. Poukázala tiež na reflexiu historických a kultúrnych rozdielov, ktoré usmerňovali vývoj dvoch svetových literatúr od ich začiatkov.

Autorka príspevku *Ruská literatúra v kontexte vyučovania predmetu Reálie po rusky hovoriacich krajín* **Irina Dulebová** pristupuje k výučbe ruskej literatúry ako k súčasť ruských reálií, ktoré sa podľa autorky neobídu bez vysvetlenia základných smerov ruského literárneho života zo synchronného aj diachrónneho hľadiska s uvedením najvýznamnejších predstaviteľov. Z hľadiska formovania interkultúrnej kompetencie poukázala prednášajúca na význam osvojenia si poznatkov z reflexie ruskej literatúry v slovenskom kultúrnom priestore. Prednášajúca uviedla množstvo príkladov (autori, diela) a poukázala na ich konkrétne didaktické využitie.

V príspevku *Fenomén mýtu o Orfeovi a jeho interpretácie v priebehu vekov (so zameraním na poéziu Gregora z Nizianzu v období raného kresťanstva)* poukázala **Erika Brodňanská** (Prešovská univerzita v Prešove) na variabilitu uchopenia mýtu o Orfeovi v dielach cirkevného otca v 4. stor. n. l., ako aj na dôležitosť odkrytia jednotlivých významov pri preklade a interpretácii týchto textov. Zamyslela sa nad významom vedomostí o antickej civilizácii a kultúre ako súčasť prípravy budúcich prekladateľov.

Renáta Bojničanová (Univerzita Komenského v Bratislave) sa vo vystúpení nazvanom *Perspektívy komparatívnej literatúry v slovenskej vede a univerzitnej výučbe* venovala perspektívam rozvoja komparatívnych štúdií v oblasti literatúry. Stručne zhodnotila stav komparatívnej literárnej vedy na Slovensku a v Španielsku a načrtla konkrétne možné smerovania vo výskume aj vo výučbe na vysokej škole.

Všetky príspevky v tejto sekcii odznali v slovenskom jazyku. Na zasadnutí sekcie sa zúčastnili (síce bez príspevkov) aj ďalší tvoriví pracovníci fakulty, ktorí otázkami a názormi iniciovali bohatú diskusiu v sekcii (K. Strelková, G. Rechteriková, a R. Kvapil).

Sekcia prekladu

Rokovanie v sekcii prekladu moderovala **Katarína Seresová**. V sekcii odznali tri príspevky našich kolegov zo zahraničia.

V príspevku pod názvom *Pragmatické aspekty prekladu vo výučbe cudzieho jazyka* sa **Katarína Seresová** venovala problematike pragmatických aspektov v preklade a osobitne vo výučbe prekladu. Zdôraznila, že prekladateľskú kompetenciu možno dosiahnuť najúčinnnejšie prostredníctvom cvičení (dialógov), v ktorých sú zobrazené situácie z bežného života, pričom pri analýze takýchto dialógov treba vychádzať predovšetkým z perspektívy diskurzu, t. j. zohľadniť skutočnosť, že analyzovaná a následne prekladaná jazyková jednotka je produktom dvoch alebo viacerých účastníkov.

Julianna Náday (Győr, Maďarsko) v príspevku *Multilingual EU documents: information loss or different interpretation?* venovala pozornosť javom, ako sú strata informácie a odlišná interpretácia, ku ktorým dochádza pri preklade európskych dokumentov do niekoľkých jazykov. Prednášajúca analyzovala tlačové správy v angličtine, nemčine a v maďarčine. Tvrdenia ilustrovala príkladmi z prác študentov, účastníkov kurzu špecializovaného na preklad.

K problematike prekladu v európskom kontexte z hľadiska inštitútu práva na objektívne pretlmočenie a práva na presný a jednoznačný preklad sa vyjadril **Ladislav Lapšanský** v príspevku *Význam práva na preklad a tlmočenie*. Predmetom jeho kritiky bola arbitrárnosť ekvivalentov zvyčajne prameniaca z polysémického poňatia, ktoré sa bežne v didaktickej praxi považuje za pozitívum. Prednášajúci vyjadril nesúhlas s takýmto chápaním a odporúčal sektorový prístup k terminológii ako vhodnejšie riešenie.

Ďalšia prednášajúca **Janka Priesolová** (Vysoká škola ekonomická v Prahe, Česká republika) tiež patrí medzi tvorivých pracovníkov, s ktorými dlhodobo spolupracuje naša univerzita vo vedeckovýskumnej činnosti. V príspevku *Terminologie francouzského obchodního práva v konfrontácii s češtinou* poukázala na lexikálno-sémantické aspekty terminológie francúzskeho obchodného práva v súvislosti s prekladom. Autorka spracovala slovnú zásobu analyzovaných pojmových okruhov francúzskeho a českého obchodného práva v rámci tematických mikrosystémov odrážajúcich zvyklosti príslušného právneho prostredia.

Milada Pauleová v príspevku *Potreba prekladu v období globalizácie* charakterizovala preklad ako informačný a komunikačný zdroj medzinárodných hospodárskych a politických organizácií a orgánov. Pozornosť venovala tiež problematike prekladu rozličných typov textov a informovala o práci prekladateľského strediska pre orgány Európskej únie a o aktivitách Slovenskej terminologickej siete.

Elena Melušová, autorka príspevku *Reč diplomacie. Kategorizácia funkčných štylistických a gramatických prostriedkov*, charakterizovala štylistické a gramatické prostriedky používané v komunikácii v diplomatickej sfére. Príklady ilustrujúce závery z analýzy uvádzala v slovenčine a vo francúzštine.

Adriána Koželová (Prešovská univerzita v Prešove) v príspevku *Topos v preklade* upozornila na problematiku prekladu toposu (kategórie priestoru) v umeleckom texte a dokumentovala význam tejto kategórie úryvkami prekladov. Autorka sa zamerala na topos ako priestor, v ktorom sa sprostredkujú kultúrne reálie, a poukázala na nutnosť štúdia implicitných reálií v texte.

Tomáš Sovinec sa v príspevku *Rozhodujúce vlastnosti tlmočníka sústredil na prípravu a osobnostné vlastnosti tlmočníka*. Analyzoval názory študentov 10. semestra odboru prekladateľstvo a tlmočníctvo na inej vysokej škole na Slovensku, týkajúce sa psychologických, psycholingvistických a marketingových aspektov tlmočníctva a porovnal ich s názormi tlmočníkov z povolania.

Závery z diskusií

V diskusiách v jednotlivých sekciách dospeli účastníci medzinárodnej vedeckej konferencie k nasledovným záverom:

1. Vo výučbe jazykov je vhodné a potrebné využívať medzipredmetové vzťahy.
2. Učitelia cudzích jazykov na vysokých školách nefilologického zamerania by mali využívať metódy zodpovedajúce komunikatívnym cieľom.
3. Učitelia by sa nemali obávať väčšmi pracovať s internetom, weblogom, ktoré podporujú aktivitu a tvorivosť študentov.
4. Pri plánovaní hodnotenia úrovne znalostí študentov treba zohľadňovať učebné osnovy stredoškolského stupňa vzdelávania.

5. V praxi je potrebné podporiť aplikáciu zásad aktívnej pedagogiky a kooperatívneho vyučovania.
6. Ideálnym riešením otázky o úrovni znalostí učiteľa jazyka z ekonómie a informatiky je spojenie ekonomického a jazykového vzdelania. Vysokoškolský učiteľ je nielen odborník, didaktik, ale predovšetkým osobnosť, a tak ho študenti aj vnímajú, pričom vysoko hodnotia práve jeho morálne vlastnosti. Vzorec dobrého učiteľa je teda: dobrý učiteľ = IQ + EQ. Jeho postavenie sa dnes mení, nie je iba vzdelávateľom, ale aj manažérom, poradcom, „projektantom“ vyučovacieho procesu.
7. Študent by mal byť viac zodpovedný za vlastné vzdelávanie a stratégie učenia sa.

Prezentácie z rokovania medzinárodnej vedeckej konferencie budú zverejnené v elektronickom zborníku na CD nosiči, na financovanie ktorého získala fakulta grant od Slovenskej sporiteľne, a. s.

Táto medzinárodná vedecká konferencia bola jedným z podujatí, ktoré sa uskutočňujú na Fakulte aplikovaných jazykov každoročne od zriadenia fakulty v roku 2010, a to v súlade s Dlhodobým zámerom Fakulty aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave. Poslaním týchto podujatí je zintenzívniť vedeckovýskumnú činnosť na fakulte a prezentovať ju na úrovni univerzity, ako aj vo vzťahu k domácim a zahraničným partnerom.

Podklady na spracovanie textu informácie poskytli moderátori sekcií: Beáta Bíliková Dulebová Irena, Daniela Breveníková, Jana Paľková, Iveta Rizeková, Eva Széherová a Katarína Seresová.

*Doc. PhDr. Daniela Breveníková, CSc., mim. prof.
Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Katedra jazykovedy a translatológie
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
Email: daniela.brevenikova@euba.sk*

FORO MIRADAS DE LA ESPAÑA ACTUAL

Mónica Sánchez Presa

El pasado 19 de marzo se celebró en la Facultad de Filosofía de la Universidad Comenio de Bratislava el Foro Miradas de la España actual organizado por el Departamento de Romanística de la Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad Comenio y el Departamento de Lenguas Románicas y Eslavas de la Facultad de Lenguas Aplicadas de la Universidad de Economía de Bratislava. En el Foro, auspiciado por el Embajador del Reino de España el Excmo. Sr. D. Félix Valdés y Valentín-Gamazo, participaron representantes de instituciones como la Consejería de Turismo de España, el Instituto Cervantes o la Agregaduría de Educación, profesores de universidades eslovacas y extranjeras, publicistas y estudiantes de las dos facultades organizadoras del evento.

El foro se organizó con la finalidad de facilitar un contacto directo con la realidad española contemporánea a profesores, estudiantes y otras personas interesadas no pertenecientes necesariamente al ámbito del hispanismo para intentar así contribuir a un mejor conocimiento y entendimiento entre ambos países.

Tras la apertura oficial del Foro a cargo del Catedrático Jaroslav Šušol, Decano de la Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad Comenio, y de la Catedrática Livia Adamcová, Decana de la Facultad de Lenguas Aplicadas de la Universidad de Economía de Bratislava, tomó la palabra el Embajador de España en Eslovaquia, el Excmo. Sr. D. Félix Vladés y Valentín-Gamazo, quien transmitió una idea de optimismo a pesar de los graves problemas económicos que está sufriendo el país. Las razones para el optimismo son muchas y de muy distinta índole. Entre ellas cabe destacar, por ejemplo, en el ámbito económico que España es la quinta economía europea, el segundo destino turístico del mundo, el segundo país con mayores inversiones en la región de Latinoamérica, o que hay empresas españolas desarrollando grandes proyectos de infraestructuras por todo el mundo. Además, España es uno de los países donde hay una mayor esperanza de vida, y es el sexto país más solidario del mundo, destacando en la lucha contra la pobreza y la sostenibilidad medioambiental. El modelo español de transplante de órganos ha servido y sirve de inspiración para muchos países no solo de Europa sino también del resto del mundo. En el ámbito cultural y artístico España cuenta con una magnífica red de museos y un patrimonio cultural digno de envidia. El deporte español está viviendo su edad de oro, es raro el día que no se produce algún triunfo de un deportista español. También el español se suma a esta lista de razones para el optimismo, puesto que es un idioma que cuenta con un número cada vez mayor de hablantes distribuidos por todo el mundo, es también el tercer idioma más utilizado en internet y las universidades españolas con las que más estudiantes Erasmus reciben año tras año.

La conferencia del Sr. D. Javier Rodríguez Mañas, Consejero de Turismo, se centró en la presentación del patrimonio histórico y cultural de

España relacionado con las tres culturas que durante siglos cohabitaron en territorio español: la árabe, la judía y la cristiana. El llamado turismo cultural cada vez tiene más adeptos y es una de las mejores formas de conocer no solo el país y sus gentes, sino también de entender su forma de vida y su idiosincrasia.

Pero en España hay otras formas de turismo, además del turismo cultural, que están experimentando un gran crecimiento. Es el caso del turismo lingüístico, que atrae a nuestro país a un número cada vez mayor de visitantes, en su mayoría jóvenes que desean aprender español. No hay que olvidar que, tras el inglés y el chino, el español es el tercer idioma más hablado del mundo. Es lógico que no faltara en este evento un representante del Instituto Cervantes, institución pública española cuya principal misión es promocionar el español y difundir su cultura. Don Rafael de la Dueña Ruiz, director de la Biblioteca del Instituto Cervantes de Viena, insistió en la necesidad de seguir difundiendo el español y la cultura española en aras de fortalecer los lazos de unión y la tolerancia entre diferentes culturas.

A continuación el Sr. Milan Hanuš, Redactor Jefe de la revista checa *Prostor (Espacio)*, presentó el número dedicado a España - *Španělsko a Evropa v pohybu, ale kam?* (España y Europa en movimiento, pero ¿hacia dónde?) haciendo un repaso de los diferentes artículos y centrándose en el movimiento de los llamados *indignados*, muy activo en 2011 y en un segundo plano en la actualidad, a pesar de que los problemas sociales que acarrea la grave crisis económica que está sufriendo España siguen vigentes. Esta cuestión fue posteriormente desarrollada por la traductora y publicista checa Anna Tkáčová que ofreció su punto de vista desde el perfecto conocimiento del país y de su realidad actual.

El objetivo de la conferencia pronunciada por Michal Polgár, “*Comparación de la implementación de la diplomacia económica en España y en Eslovaquia*” (Facultad de Relaciones Internacionales, Universidad de Economía en Bratislava) fue comparar los planteamientos de la diplomacia económica en España y en Eslovaquia, ya que generalmente ésta se considera uno de los instrumentos con un potencial no suficientemente explotado para afrontar la actual crisis económica. Tras aclarar el concepto de diplomacia económica, la visión general de los objetivos, actores e instrumentos que lo integran se pasó a comparar los modelos de ambos países. Se comentaron los rasgos comunes, así como las diferencias y se explicó en qué consistían los modelos parcialmente unificado y unificado de organización de la diplomacia económica aplicados por España y Eslovaquia respectivamente.

Después la pausa para la comida, durante la que se continuó con el debate acerca de los temas que habían resonado durante la mañana, llegó el turno de los estudiantes de las facultades organizadoras del evento. Pudieron escucharse seis interesantes presentaciones acerca de temas tan variados como las fiestas populares en España, los principales destinos turísticos españoles, el Real Madrid CF, el Camino de Santiago, los atractivos de la ciudad de Madrid o el sistema educativo español y eslovaco. Todos los trabajos que se presentaron demuestran que el hispanismo en Eslovaquia no tiene por qué preocuparse por su futuro y que el interés por España y el español, gracias en buena parte a la labor desarrollada por la Agregaduría de Educación de la Embajada de España en Eslovaquia y el apoyo que presta a los siete institutos bilingües está y seguirá dando sus frutos.

Los estudiantes de español-inglés de primer curso describen la experiencia de haber participado en el Foro Miradas de la España actual de este modo: „Z pohľadu nás, študentov, bola táto konferencia skvelým zážitkom a prínosom, či už v oblasti osobnostného rozvoja (a to v podobe stretnutia mnohých významných osobností), alebo aj z hľadiska rozšírenia vedomostí o krajine, ktorej jazyk študujeme. Vďaka tejto príležitosti je nám Španielsko spolu s jeho jazykom opäť o niečo bližšie“.

Kontakt

*Mgr. Mónica Sánchez Presa, PhD.
Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Katedra romanských a slovanských jazykov
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
Email: monica.sanchez@euba.sk*

VORTRAGSREIHE LANDESKUNDE AN DER FAKULTÄT
FÜR INTERNATIONALE BEZIEHUNGEN
DER WIRTSCHAFTUNIVERSITÄT BRATISLAVA
EIN ERFAHRUNGSBERICHT

Philipp Strobl

Im Wintersemester 2012 wurde ich mit der Abhaltung einer Vorlesung zum Thema Landeskunde der deutschsprachigen Länder an der Fakultät für Internationale Beziehungen der Wirtschaftsuniversität in Bratislava betraut. Die Lehrveranstaltung fand ergänzend zum Proseminar Landeskunde statt und es nahmen daran rund 50 Studenten teil. Im Rahmen dieser Veranstaltungen sollten die Studenten mit den Themen Land&Leute, Geschichte, Politik, Verwaltung, Wirtschaft, Medien, und Bildungswesen der deutschsprachigen Länder in Kontakt kommen. Mein Ziel war, von Anfang an, den Unterricht durch Vorträge externer Experten zu ergänzen und zu bereichern. Zum einen sollte den Studenten auf diesem Weg ein besonders abwechslungsreicher Einblick in das Thema Landeskunde gegeben werden, zum anderen boten die Gastvorträge auch eine sehr gute Möglichkeit, mit Vertretern aus Politik und Wirtschaft ins Gespräch zu kommen. Da manche Organisationen, wie das Österreichische Außenwirtschaftscenter, häufig Praktikumsstellen an Studenten vergeben, bestand zudem die Hoffnung, dass manche Kursteilnehmer aus dieser Vernetzung einen praktischen Nutzen ziehen können.

Für die Veranstaltung konnten fünf externe Vortragende aus Wirtschaft und Politik gewonnen werden. Für die Einladung der Referenten aus der Bundesrepublik Deutschland bin ich meiner Kollegin Heike Kuban zu ganz besonderem Dank verpflichtet.

Am 11. 10. 2012 hielt Reinhard Wiemer einen Vortrag über die deutsch-slowakischen Wirtschaftsbeziehungen. Herr Wiemer ist Botschaftsrat und ständiger Vertreter des deutschen Botschafters und bekleidet die Funktionen des Wirtschaftsreferenten und EU-Beauftragten der Bundesrepublik Deutschland in Bratislava.

Eine Woche darauf, am 18. 10. 2012, sprach Patrik Sagmeister über österreichische Unternehmen und die Zusammenarbeit mit Betrieben in der Slowakei. Herr Sagmeister ist der österreichische Wirtschaftsdelegierte in Bratislava und damit einer der höchsten Repräsentanten Österreichs in der Slowakei.

Am 8. 11. 2012 sprach Axel Hartmann, der Botschafter der Bundesrepublik Deutschland, über die Geschichte der Trennung und Wiedervereinigung Deutschlands. Da Herr Hartmann als Mitglied der Regierung Helmut Kohls direkt an den Ereignissen der Jahre 1989/90 beteiligt war, bot sein Vortrag einen besonders wertvollen Einblick in die deutsche Zeitgeschichte.

Am 15. 11. 2012 referierte der Botschafter der Republik Österreich, Markus Wuketich, über die Entwicklung der nachbarschaftlichen Beziehungen

zwischen Österreich und der Slowakei. Herr Wuketichs Vortrag trug den Titel „Österreich und die Slowakei. Gute Nachbarn, starke Partner“.

Am 06. 12. 2012 gab Daniel Holzer einen Einblick in das Österreichische Rechtssystem. Herr Holzer studierte Rechtswissenschaften an der Universität Innsbruck und war in der Verwaltung einer österreichischen Hochschule tätig. Zuletzt arbeitete er für die internationale Rechtsanwaltskanzlei Siebinger-Pollak-Leon&Partner in Wien.

In der Regel dauerten die Präsentationen etwa eine Stunde. Eine weitere halbe Stunde stand im Anschluss für eine Diskussion zur Verfügung. Meistens wurde diese Möglichkeit auch sehr gut angenommen. Manche Vortragende, wie Herr Sagmeister oder Herr Wiemer, nutzten diese Zeit zudem, um die Studenten über allfällige Praktikumsmöglichkeiten an ihren Institutionen zu informieren. Soweit es sich bis jetzt beurteilen lässt, wurden die externen Vorträge von den Studenten sehr gut angenommen. Dies wurde durch zahlreiche positive Rückmeldungen der Studenten nach den einzelnen Kursen deutlich.

Meiner Erfahrung nach, haben die Studenten von den externen Vorträgen stark profitiert. Zum einen wurden ihnen die jeweiligen Themen von verschiedenen Experten mit unterschiedlichen Erfahrungen und Ansichten präsentiert, mit denen sie auch im Anschluss diskutieren konnten. Dadurch kamen sie mit einem breiten Spektrum an Meinungen und Standpunkten in Berührung. Zum anderen hatten sie, darüber hinaus, aber auch mit Muttersprachlern aus unterschiedlichen Regionen des deutschen Sprachraums zu tun und hatten so während des Unterrichts die Möglichkeit, verschiedene Dialekte kennenzulernen.

Kontakt

*Mag. Phil. Philipp Luis Strobl
Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Katedra nemeckého jazyka
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
Email: p.strobl@student.uibk.ac.at*

OKRÚHLY STÔL PRI PRÍLEŽITOSTI 10. VÝROČIA ZALOŽENIA UNICERT® LUCE

Helena Šajgalíková

Dňa 12. apríla 2013 sa na Ekonomickej univerzite v Bratislave uskutočnil *Okrúhly stôl* pri oslave 10. výročia založenia UNICert® LUCE, *Inštitútu pre akreditáciu jazykových programov a skúšok na univerzitách v strednej Európe*. Inštitút je frančíza systému UNICert®.

Stretnutie predstaviteľov vzdelávacích inštitúcií s akreditovanými jazykovými programami aj záujemcov o akreditáciu viedla doc. PhDr. Helena Šajgalíková, PhD., predsedníčka UNICert® LUCE, spolu s výborom. Podujatia sa zúčastnil vzácny hosť, predseda vedeckého výboru UNICert®, Dr. Johann Fischer.

Systém UNICert® (univerzitný certifikát) zaregistrovala profesijná organizácia AKS (Arbeitskreis für Sprachenzentren) v Nemecku v roku 1991. Vznikol ako výsledok snahy učiteľov cudzích jazykov na nemeckých univerzitách v súvislosti s úsilím Rady Európy zaviesť do jazykového vzdelávania štandardizáciu a transparentnosť, ktorá by pomohla vzdelávacím inštitúciám aj zamestnávateľom používať porovnávacie etalóny cieľov aj výstupov jazykového vzdelávania.

Systém UNICert® je zameraný na jazykové vzdelávanie študentov vysokých škôl, ktorých zameraním je iný študijný odbor, nie predmetný jazyk. Zohľadňuje potreby a špecifiká vzdelávacej inštitúcie aj študijného odboru, pričom stanovuje základné kritériá na dosiahnutie deklarovanej úrovne, ako je výmera kontaktných hodín, kvalifikácia učiteľov, počet študentov v skupine, povinné vybavenie vzdelávacej inštitúcie, konzistentnosť cieľov, priebehu výučby a skúšok a pod.

Systém korešponduje s kategorizáciou úrovní Spoločného európskeho rámca pre jazyky. Pre potreby vysokoškolského vzdelávania sa principiálne zameriava na úrovne B1-C2, ktoré sú označené ako UNICert® I-IV, i keď

registruje aj začiatočnícku úroveň, ktorá sa väčšinou orientuje na zložité jazykové systémy, ako je napríklad čínština.

Dnes je v systéme UNICert® registrovaných 52 univerzít v Nemecku, Rakúsku a vo Francúzsku, ktoré už vydali študentom približne vyše 90 000 certifikátov. UNICert® LUCE registruje v súčasnosti ďalších 9 univerzít s 11 pracoviskami v Čechách a na Slovensku a dodnes akreditované inštitúcie vydali vyše 3 000 certifikátov.

Jednou z dôležitých oblastí, ktoré pracoviská s akreditovanými programami riešia, je aj testovanie výstupných kompetentností. Týmto otázkam sa veľmi intenzívne venujú aj členské organizácie schémy UNICert® v Nemecku. Preto bol súčasťou podujatia workshop venovaný prezentácii výsledkov projektu GULT (Guidelines for Task-based University Language Testing), ktorý medzinárodný tím pod vedením dr. Johanna Fischera z Univerzity v Göttingene riešil v rámci grantovej schémy Európskeho centra pre moderné jazyky. Témou diskusie bolo zhodnotenie vhodnosti, zostavovania a vyhodnocovania testov orientovaných na úlohy. Základ tvoril test spracovaný PhDr. Štefániou Dugovičovou, PhD., z Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, jednej z riešiteľov projektu GULT. Živá diskusia viedla k rozhodnutiu organizátorov v takýchto workshopoch pokračovať aj v budúcnosti.

Kontakt

Doc. PhDr. Helena Šajgalíková, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Katedra anglického jazyka

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava

Email: helena.sajgalikova@euba.sk